

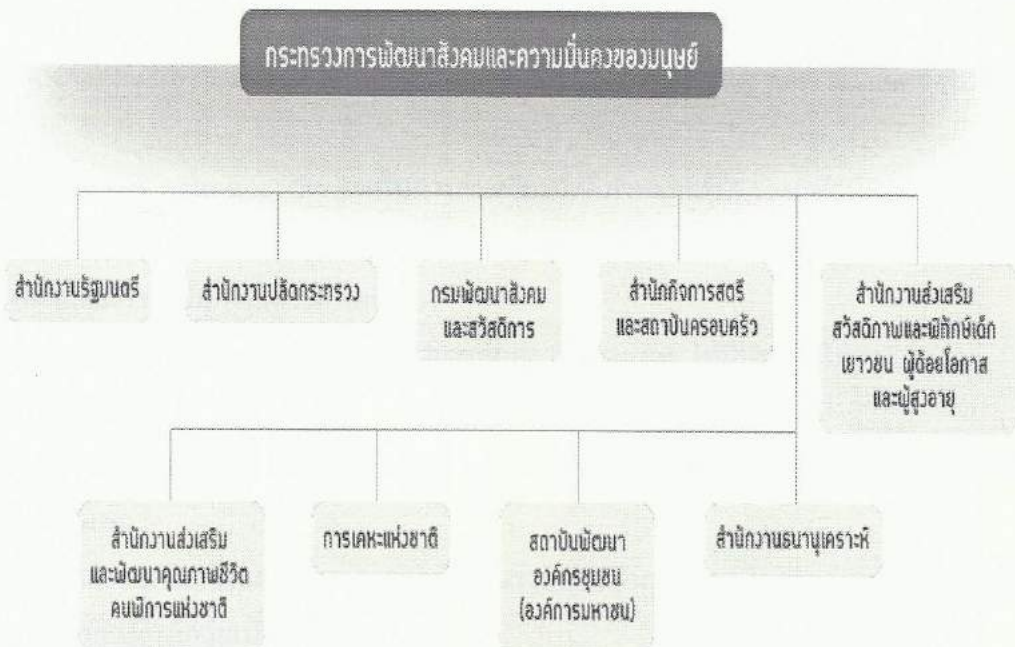
บทที่ 2

การสังเคราะห์ นโยบาย ยุทธศาสตร์ สหกรณ์ และผลงานด้านวิชาการของ สก.

ปี 2554-2556

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกระทรวงด้านสังคมที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ปัจจุบันกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นองค์การและกลไกด้านสังคม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม การสร้างความ เป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน และปฏิบัติงานอื่นตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อการบรรลุนโยบายของรัฐบาล ที่ให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะ เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ มีความมั่นคง ในการดำเนินชีวิตให้มีการพิทักษ์ และคุ้มครองสิทธิตามกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 โดยบูรณาการแนวคิด ทิศทาง และการบริหารให้เป็นระบบร่วมกัน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ดำเนินการโดยหน่วยงานในสังกัดทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค อันประกอบด้วย สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ การเคหะแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 12 และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ตามนโยบายของรัฐบาล และแผนบริหารราชการแผ่นดิน โดยมีโครงสร้างการบริหารงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดังนี้

วิสัยทัศน์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปี 2557

“มุ่งสู่สังคมคุณภาพ บนพื้นฐานความรับผิดชอบร่วมกัน”

พันธกิจ

1. สร้างระบบสวัสดิการให้ประชาชนมีหลักประกันและมีความมั่นคงในชีวิต
2. พัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง
3. เสริมสร้างทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม
4. พัฒนาองค์ความรู้ ชีตความสามารถ และระบบการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสังคม

ประเด็นยุทธศาสตร์

1. การผลักดันให้เกิดสังคมสวัสดิการ
2. การพัฒนาสังคมเข้มแข็ง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง
3. การเสริมสร้างพลังทางสังคม
4. การยกระดับขีดความสามารถการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสังคม

ค่านิยมองค์การ

“ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมพลัง สร้างสรรค์สังคมคุณภาพ”

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์ เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.)

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ เป็นส่วนราชการมีฐานะ เป็นกรมในสังกัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหาร และอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ ปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 โดยยุบรวมส่วนราชการ ที่มีภารกิจหน้าที่คล้ายกันหรือเหมือนกันตามกลุ่มเป้าหมายซึ่ง อยู่ในกลุ่มงานเดียวกันเข้ามารวมกันเป็นหน่วยงานเดียว คือ ให้รวม 4 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี บางส่วนของกรมการพัฒนาชุมชน และกรมเร่งรัดพัฒนาชนบท สังกัดกระทรวงมหาดไทย และบางส่วนของกรมประชาสัมพันธ์ สังกัดกระทรวง แรงงานและสวัสดิการสังคม มาเป็นสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ

ปี 2550 รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) จึงได้ ตัดภารกิจด้านคนพิการออกไป และต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนชื่อสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและ พิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ เป็น สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.) พ.ศ.2552 ตามที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 126 ตอนที่ 39 ก โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 16 มิถุนายน 2552 เป็นต้นไป ซึ่งมีการกิจเกี่ยวกับการส่งเสริม ศักยภาพการคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิประชาชนในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยการกำหนดมาตรการ กลไก ส่งเสริม สนับสนุนภาครัฐและเอกชนในการดำเนินการตามนโยบายและมาตรการที่กำหนด เพื่อให้เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต

วิสัยทัศน์ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ

“มุ่งสู่สังคมคุณภาพของเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ บนพื้นฐานความรับผิดชอบร่วมกัน”

พันธกิจ

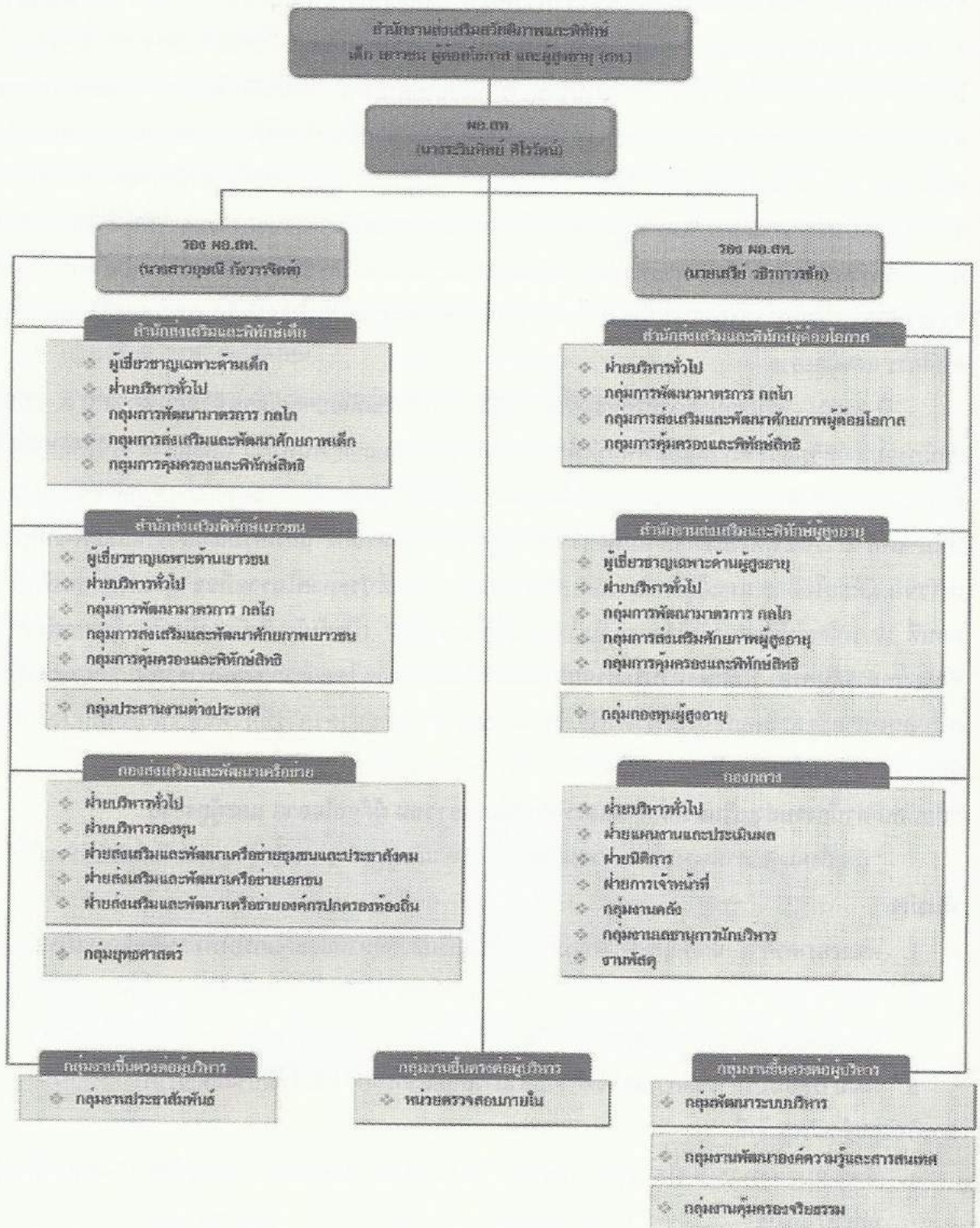
1. พัฒนามาตรการ กลไก และนวัตกรรมในการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิกลุ่มเป้าหมาย
2. บูรณาการการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีคุณภาพ ชีวิตที่ดีและมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต
3. พัฒนาระบบบริหารจัดการและขีดความสามารถบุคลากรของ สท. ให้มีประสิทธิภาพ

ภารกิจและอำนาจหน้าที่

1. พัฒนามาตรการ กลไก และนวัตกรรม ในการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ กลุ่มเป้าหมาย
2. เสริมสร้างความเข้มแข็งและบูรณาการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการส่งเสริมสวัสดิภาพและ คุ้มครองพิทักษ์สิทธิกลุ่มเป้าหมาย
3. พัฒนาระบบบริหารจัดการของ สท. ให้มีศักยภาพเป็นองค์กรกลางในการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย

โครงสร้างสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ

*หมายเหตุ

สัญลักษณ์ หมายถึง กลุ่มงานที่เกิดจากการแบ่งส่วนราชการภายใน

แผนที่ยุทธศาสตร์ สท. พ.ศ. 2555-2559

วิสัยทัศน์ มุ่งสู่สังคมคุณภาพของเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุบนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อส่วนรวมกัน

พันธกิจ :

1. พัฒนามาตรการ ทั่วโลก และนวัตกรรมในการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิกลุ่มเป้าหมาย
2. บูรณาการความร่วมมือร่วมและเสริมสร้างภาพเข้มแข็งของภาคีเครือข่าย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต
3. พัฒนาระบบบริหารจัดการและจิตอาสาสามารถบุคลากรของ สท. ให้มีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	กลยุทธ์
1. การเสริมสร้างพลังเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย	เครือข่ายมีศักยภาพและมี ส่วนร่วมในการพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย	1. จำนวนองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาเครือข่าย 2. จำนวนเครือข่ายที่ได้รับบริการพัฒนาศักยภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย	1. ส่งเสริมความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ 2. ส่งเสริมการพัฒนามาตรฐานเครือข่ายเข้มแข็ง
2. การพัฒนาทักษะภาพและสร้าง ภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชน	เด็ก และเยาวชนมีภูมิคุ้มกัน และมีคุณภาพ	1. จำนวนองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน 2. จำนวนเด็กและเยาวชนที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ 3. จำนวนเด็กและเยาวชนที่ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ	1. พัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนองค์กร 2. พัฒนาระบบคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาทางสังคม 3. เสริมสร้างภาคีเครือข่ายเยาวชนให้เข้มแข็ง 4. เสริมความพร้อมเด็กและเยาวชนที่อ่อนแอด้วยบริการเปลี่ยนแปลง
3. การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ ผู้ด้อยโอกาส	ผู้ด้อยโอกาสได้รับการ พัฒนาและคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิ	1. จำนวนองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาผู้ด้อยโอกาส 2. จำนวนผู้ด้อยโอกาสที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ 3. จำนวนผู้ด้อยโอกาสที่ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ	1. การพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาส 2. ส่งเสริมศักยภาพผู้ด้อยโอกาส 3. ขยายผลการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาสเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง
4. การเสริมสร้างความเข้มแข็งทาง สังคมของผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริม สวัสดิภาพและคุ้มครองให้ เข้าถึงหลักประกันทางสังคม	1. จำนวนมาตรการ/กลไกและนวัตกรรมในการเสริมสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงหลักประกันทางสังคม 2. จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับการส่งเสริมศักยภาพ 3. จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ	1. ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์มาตรการด้านผู้สูงอายุสู่การปฏิบัติ 2. ส่งเสริมความเข้มแข็งองค์กรด้านผู้สูงอายุ 3. พัฒนาสังคมคุณภาพให้ผู้สูงอายุ
5. การเสริมสร้างมาตรการ/กลไก เพื่อรองรับการเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน	สท. มีมาตรการ/กลไก ที่พร้อมรับการเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน	จำนวนมาตรการ/กลไกในการพัฒนาเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และเครือข่ายที่พร้อมรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	พัฒนามาตรการ/กลไกเพื่อรองรับการเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน
6. การยกระดับความรอบคอบการตาม หลักธรรมาภิบาล	องค์กรมีระบบการบริหาร จัดการที่ดี	ระดับความสำเร็จของการพัฒนาองค์การ	1.ยกระดับการจัดการจัดการสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการ พัฒนากลุ่มเป้าหมาย 2.พัฒนาบุคลากรแบบมุ่งเน้นผลงาน 3.พัฒนาระบบบริหารจัดการการเงินการคลัง

2.1 การสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย : ผลงานวิชาการด้านเด็ก เยาวชน ปี 2554 - 2556

วิธีการศึกษา

เป็นการรวบรวม ประมวล จำแนก วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานวิชาการที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เป็นผลงานวิชาการที่มีการดำเนินการใน ระหว่าง พ.ศ.2554-2556 แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) รายงาน (16 เรื่อง)
- 2) งานวิจัย (14 เรื่อง)
- 3) บทความ (11 เรื่อง)
- 4) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ (9 เรื่อง)

รวมทั้งหมด 50 เรื่อง ดังนี้ แยกเป็นผลงานด้านสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชน ระหว่างปี 2554 - 2556 มีทั้งหมด 15 เรื่อง แยกเป็น ปี 2554 จำนวน 5 เรื่อง ปี 2555 จำนวน 5 เรื่อง ปี 2556 จำนวน 5 เรื่อง ผลงานด้านนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ มาตรการด้านเด็กและเยาวชนระหว่าง ปี 2554 - 2556 มีทั้งหมด 35 เรื่อง แยกเป็นปี 2554 จำนวน 10 เรื่อง ปี 2555 จำนวน 14 เรื่อง ปี 2556 จำนวน 11 เรื่อง (ดังตารางที่ 1 และ ตารางที่ 2)

ตารางการสังเคราะห์ห้องความรู้จากกรณีวิจัยด้านเด็ก เยาวชน ระหว่างปี 2554 – 2556

ตารางที่ 1 ผลงาน/รายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเด็ก เยาวชนระหว่างปี 2554 – 2556

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
1. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเด็ก เยาวชน	<p>1. รายงานข้อมูลและตัวชี้วัดด้านความรุนแรงในผู้หญิงและเด็กหญิง (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p> <p>2. รายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนประจำปี 2554 (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p>	<p>1. รายงานการศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงต่อเด็ก (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p> <p>2. บทความ “การศึกษาสภาพแวดล้อมและเจตคติต่อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาไทย” (พรหมรัตน์ เกียรติวัฒนา)</p> <p>3. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการกระตุ้นการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาศึกษาและการกำหนดนโยบายบูรณาการเชิงรุก (นิศานาถ เดศพิศกษา)</p> <p>4. รายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนประจำปี 2555 (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p>	<p>1. ภาวะสังคมไทยไตรมาสพัฒนาการเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)</p> <p>2. สุขภาพคนไทย 2556 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างสรรค์เสริมสุขภาพ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ)</p> <p>3. ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 9 จ.สงขลา (จรี จันทด)</p> <p>4. การละเมิดสิทธิเด็กในครอบครัวนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นใน จ.สมุทรปราการ (ฉันทนา คุณาวุฒิ)</p>
	<p>1. การศึกษาคำจำกัดความของการทารุณกรรมละเลยทอดทิ้งเด็กในบริบทของสังคมไทย (ศรีวิียง ไพโรจน์กุล จีราวรรณ แทนวัฒนกุล นภา หลิมรัตน์)</p> <p>2. บทความ “เหรียญสองด้านในสังคมออนไลน์อย่างเสี่ยงทายกับเด็กไทย” (พัชรา เอี่ยมกิจการ สถาบันรามจิตติ)</p>		

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
	3. การตั้งครุภัณฑ์วิจัยรุ่นและปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการตั้งครุภัณฑ์วิจัยรุ่น (ตลอดชีพ) เพชรขวัญ และคณะ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี พะเยา)	5. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ)	5. การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการจัดสัมมนาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (เทพวัลย์ ภรณวลัย)
รวม	5	5	15 เรื่อง

ตารางที่ 2 ผลงาน/รายงาน ประเด็นนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ และมาตรการ ด้านเด็กและเยาวชน

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
ประเด็นนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ และมาตรการ ด้านเด็กและเยาวชน	1. สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2554 (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) 2. รายงานความก้าวหน้าในการขับเคลื่อนมติสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (พ.ศ.2553-2555) (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)	1. สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2555 (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) 2. ร่างแผนยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมไทย ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2555-2559) (คณะกรรมการสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)	1. สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2556 (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) 2. โครงการพัฒนาสมรรถนะระบบที่ปรึกษาให้สภาเด็กและเยาวชนในประเทศไทย (สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ)
		3. มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 5 (พ.ศ.2555) (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ)	

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
		<p>4. การบริหารการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนขององค์การบริหารส่วนตำบล จ.บุรีรัมย์ (กนวรรณ ศรีวีระพันธ์)</p> <p>5. แผนกลยุทธ์ฉบับที่ 3 พ.ศ.2555-2559 (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ)</p>	
<p>มาตรการสร้างคน : การส่งเสริมทางสังคม</p>	<p>3. โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการศึกษา (บทสรุปสาระสำคัญการพัฒนาในรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพเด็ก เยาวชนในศูนย์ฝึก และอบรมเด็ก เยาวชน) (อภิญา เวชชัย และคณะ)</p> <p>4. แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน จ.สมุทรสาครให้เข้าสู่มาตรฐาน (สมภาพ ไตรักษา)</p>	<p>6. ครูข้างถนนกับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมให้เด็กเร่ร่อน (อดิญา บุญรัตน์)</p> <p>7. โครงการโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง : กรณีศึกษา ต.น้ำคำ อ.ไทยเจริญ จ.ยโสธร (บรรณัฐิยา ผลขาว และคณะ)</p> <p>8. รายงานการวิจัยสถานการณ์ ผลกระทบ และแนวทาง การส่งเสริมสวัสดิภาพ คู่ครอง และพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ด้วยนวัตกรรมเสริมสร้างความรักความผูกพันในครอบครัวเพื่อสังคมที่ปลอดภัย (ศูนย์วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมด้านการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)</p>	<p>3. การช่วยเหลือเด็กที่ถูกรังแกทำความรุนแรง โดยการใช้ศิลปะบำบัดในงานสังคมสงเคราะห์ (อัจฉราภรณ์ ทองแฉล้ม)</p> <p>4. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการมีส่วนร่วมกับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานสภาเด็ก และเยาวชนแห่งประเทศไทยปี 2555 (เทพวัลย์ ภรณ์วลัย)</p> <p>5. คุณลักษณะทางจริยธรรมของเยาวชนที่มีพฤติกรรมรับผิดชอบสังคม (เทพวัลย์ ภรณ์วลัย)</p>

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
มาตรการสร้างชาติ : การคุ้มครองทางสังคม		9. เด็กเคลื่อนย้าย : มุมมองใหม่ในการทำงานคุ้มครอง เด็ก (ภาคีสมาชิกเด็กเคลื่อนย้าย)	6. การดำเนินงานคุ้มครองเด็กในชุมชนตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ของผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สุภรณ์ วัฒนจ้ง)
		10. รายงานการวิจัยการพัฒนาการคุ้มครองเด็กใน สังคมไทย ระยะที่ 2 (อภิญา เวชชัย)	
		11. การพัฒนากระบวนการคุ้มครองเด็ก : บทเรียนจาก พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 และการทำงานด้านเด็ก ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ปานรัตน์ นิยมตุดง)	
มาตรการสร้างภูมิคุ้มกัน ทางสังคม : การเฝ้าระวัง ทางสังคม	5. แนวทางการพัฒนาระบบเฝ้าระวังภัยคุกคาม รุนแรงในครอบครัวของชุมชนซอยโชดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ (นิชามน แสงเคือน)	12. สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติประจำปี 2555 (ห้องย่อยที่ 2 ระบบการคุ้มครองสิทธิเด็กใน บริบทของอาเซียน) (สรพลสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์)	7. การเตรียมความพร้อมเพื่อการรับเด็กและ เยาวชนที่โดยการกระทำคามผิดกลับสู่ชุมชน กรณีศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 5 (จ.อุบลราชธานี) (นิศาทล กิจชระภูมิ)
			8. การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการ ปฏิบัติงานตามมาตรฐานการจัดสวัสดิการ บ้านพักเด็กและครอบครัว (กายทิพย์ เจริญรื่น)

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
3. ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัติในระยะต่อไป	6. บทความ “บทเรียนและยุทธศาสตร์เพื่อการดึงเด็กไทยออกจากวังวนความรุนแรง” (คัมภีร์ วชิรเชื่อนันท์ สถาบันรามจิตติ)	13. การศึกษาสภาพจิตใจสังคมและการปรับตัวสู่บทบาทการเป็นมารดาของแม่วัยเสกภายหลังได้รับการสงเคราะห์ (จอมขวัญ เกตุแก้ว)	9. บทความ “การถอดบทเรียนการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่งานกรทำงานกับเด็ก” (อภิญา เวชชัย)
	7. บทความ “เด็กติดเกม : หลายมุมมอง หลายทางออก” (คัมภีร์ วชิรเชื่อนันท์ สถาบันรามจิตติ)	14. ครอบครัวทดแทนสำหรับเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัว (ปิ่นหทัย หนูนวล)	10. ชีวิตนอกกำแพง : รูปแบบวัฒนธรรมโรงเรียนของเด็กไม่กระทำความผิดซ้ำ (รัตนะ วรรษจิต สมศักดิ์ ศรีสันติสุข)
	8. ประเมินผลภารกิจเพื่อจิตอาสาเข้มแข็งของสตรีและครอบครัว (ระพีพรรณ คำหอม สุรางค์รัตน์ วศิรินทร์)		11. สวัสดิการทางการศึกษาสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว (ปิ่นหทัย หนูนวล)
	9. สวัสดิการสำหรับครอบครัวลักษณะเฉพาะ (มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว)		
	10. โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการวิจัย (การจัดการเพื่อให้เกิดการแทรกแซงที่เหมาะสมในภาวะวิกฤตสำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น) (ณัฐธิดา เหลืองสุขโสภณ)		
รวม	10	14	35 เรื่อง

ขอบเขตการสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ระหว่างปี 2554-2556 แบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ

1. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านเด็กและเยาวชน ระหว่าง ปี 2554-2556
2. นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มเด็กและเยาวชน
3. สรุปผลการสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ระหว่างปี 2554-2556

1. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านเด็กและเยาวชน ระหว่างปี 2554-2556

ภาพรวมของสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนักจาก 2 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะปัญหาของเด็กและเยาวชนหลักใน 3 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาความรุนแรงในเด็ก ปัญหาเรื่องเพศ (โดยเฉพาะการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร) และปัญหายาเสพติด ที่ทวีความเข้มข้นและรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างข้อมูลปัญหาความรุนแรงในเด็กทั้งในส่วนที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความรุนแรงเอง และเป็นผู้ถูกกระทำ กล่าวคือ ข้อมูลจากโครงการ Child Watch (*สถาบันรามจิตติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554*) พบตัวเลขประมาณการระหว่างปี 2552-2554 มีเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่ต้องคดีต่าง ๆ และถูกส่งเข้าสถานพินิจและคุ้มครองเด็กเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่องทุกปี คิดจำนวนเฉลี่ยเด็กและเยาวชนกระทำความผิดสูงถึงเกือบ 130 คนต่อวัน โดยคดีที่เด็กกระทำความผิดเป็นอันดับต้น ๆ ได้แก่ คดีลักทรัพย์ คดียาเสพติด คดีประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย และคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือผลจากรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลของศูนย์พึ่งได้ปี 2552-2554 พบว่า เด็กยังคงเป็นกลุ่มที่ถูกกระทำความรุนแรงได้ง่าย โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงที่มีความเสี่ยงสูงกว่าเด็กผู้ชาย ที่เป็นประเด็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงทางวัฒนธรรม โดยมีสาเหตุจากความรุนแรงทางเพศเป็นหลัก และอายุของเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงทางเพศจะลดน้อยลงเรื่อย ๆ ข้อมูลจากโครงการ Child Watch (2554) พบว่า เด็กอายุน้อยที่สุดที่ถูกกระทำความรุนแรงทางเพศมีอายุเพียง 7 เดือน ในขณะที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กชายอายุเพียง 15 ปี เหล่านี้เป็นต้นในขณะที่ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของปัญหาการพนันในกลุ่มเด็กและเยาวชนก็เป็นปัญหาอีกประการที่เป็นเสมือนคลื่นใต้น้ำ และจะทวีความรุนแรงจนกลายเป็นปัญหาหลักอีกปัญหาหนึ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชนไทย อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความตระหนักและความพยายามจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการทำงานเพื่อแก้ปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนไทย ทั้งด้วยมาตรการกลไกทางกฎหมาย กลไกสภาเด็กและเยาวชนทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ กลไกสมัชชาเด็กและเยาวชน ฯลฯ แต่ในทางปฏิบัติรูปแบบการทำงานบางส่วนยังคงแยกส่วน ยังไม่บูรณาการในการทำงาน ยังไม่มีการรวบรวมฐานข้อมูลกลาง พร้อมทั้งสนับสนุนการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการใช้ข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐเองและภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน รวมทั้งยังต้องการการสนับสนุนการวิจัยองค์ความรู้เชิงลึกเพื่อให้การทำงานขับเคลื่อนเรื่องเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นประเด็นเชิงซ้อนที่ต้องการการปฏิสัมพันธ์ร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคมด้วยวิธีคิดแบบองค์รวม (Holistic) สอดคล้องกับการศึกษาการประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคม โดย *สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554)* และรายงานการส่งเสริมบทบาทของสหวิชาชีพในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว : กรณีศึกษา จ.แพร่ โดย *ไอสดา ชติยวรา (2556)* และรายงานการปฏิรูปประเทศไทย : ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ เพิ่มพลังพลเมือง โดย *สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และคณะ (2556)*

1.1 การคุ้มครองเด็ก : การจัดบริการเด็กและเยาวชนตามกฎหมายคุ้มครองเด็ก

ผลการสังเคราะห์พบว่า หน่วยงานของรัฐยังคงทำบทบาทหน้าที่หลักในการจัดบริการทางสังคมกับกลุ่มเด็กและเยาวชนในลักษณะบริการการคุ้มครอง ป้องกัน ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศ นอกจากนี้ยังพบข้อจำกัดในทางปฏิบัติทั้งในเชิงปริมาณที่ไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ใช้บริการกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาจากบริบทสังคม เศรษฐกิจของประเทศ งบประมาณดำเนินการ สัดส่วนของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานต่อผู้ใช้บริการ และในเชิงคุณภาพที่เป็นเรื่องรูปแบบการดำเนินการในสถานให้บริการต่าง ๆ ของรัฐ ความรู้ ความเข้าใจและทักษะการปฏิบัติงานกับเด็กกลุ่มเป้าหมาย ความรู้ ความเข้าใจในกฎหมายที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร ตลอดถึงค่าตอบแทนและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (Career Path) ของบุคลากร ฯลฯ ข้อมูลเชิงประจักษ์ของจำนวนสถานให้บริการในความรับผิดชอบของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานแรกรับ (ดูแลเด็กอายุ 6-18 ปี) มีจำนวน 2 แห่ง ใน 2 จังหวัด คือ จ.นนทบุรี และ จ.ปทุมธานี ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพเด็กและเยาวชน (รับเด็กอายุ 6-18 ปี) มีเพียงแห่งเดียวในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น หรือการให้การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและพัฒนาเด็กของกระทรวงพัฒนาสังคมฯ ที่ให้การช่วยเหลือทั้งในส่วนที่เป็นเงิน เครื่องอุปโภคบริโภคและอุปกรณ์การศึกษา สำหรับครอบครัวที่มีเด็กเกินกว่า 1 คน ในวงเงินไม่เกินครั้งละ 3,000 บาท เท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์เศรษฐกิจที่เป็นจริง สอดคล้องกับการศึกษาการประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคม โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) นอกจากนี้ยังปรากฏผลการศึกษาวิจัยจำนวนมากที่ให้บทสรุปตรงกันเกี่ยวกับปัจจัยทัศนคติและศักยภาพของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานให้บริการต่าง ๆ ของภาครัฐที่ส่งผลต่อการพัฒนาของเด็กและเยาวชน ดังกรณีงานวิจัยการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการจัดสวัสดิการบ้านพักเด็กและครอบครัว โดย กายทิพย์ เจริญรัตน์ (2556) และงานวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้แบบจำลองการประเมินความก้าวหน้าของสคริปเว่น ในการประเมินระบบงานครอบครัวอุปถัมภ์ โดย ปุณยไฉย ฤกษ์จำเนียร (2556) รวมทั้งงานวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการฟื้นฟูสุขภาพของเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดย อภิญญา เวชยชัย และคณะ (2553) เป็นต้น

1.2 ความมั่นคงในชีวิตของเด็กมีพัฒนาการที่ลดลง

ประจักษ์พยานทั้งในส่วนสถานการณ์ปัญหาสำคัญของเด็กและเยาวชนไทย และสถานการณ์การรับมือของหน่วยงานภาครัฐในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2554 - 2556) ดังที่กล่าวข้างต้น เป็นภาพสะท้อนส่วนหนึ่งของสถานการณ์เด็กและเยาวชนระหว่างปี 2554 - 2556 นอกจากนี้หากพิจารณาภาพรวมสุขภาพทางกายของเด็กไทยในช่วงปฐมวัย (แรกเกิดถึง 5 ปี) ซึ่งถือว่าเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุดต่อพัฒนาการและการเติบโตอย่างมีคุณภาพของเด็กในระยะยาว แม้ปัญหาภาวะพร่องโภชนาการจะมีความก้าวหน้าในทิศทางที่ดีขึ้น สืบเนื่องจากการเอาใจจริงเอาใจของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในด้านสาธารณสุข แต่กลับพบปัญหาภาวะโภชนาการเกิน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในสังคมเมืองที่เกิดจากพฤติกรรมการใช้ชีวิต รวมทั้งปัญหาพัฒนาการผิดปกติ ข้อมูลจากสุขภาพคนไทย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2556) ระบุตัวเลขประมาณการเด็กไทยอายุแรกเกิดถึง 5 ปีที่ต้องการความช่วยเหลือด้านพัฒนาการมีสูงถึง 4 แสนคน

และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ปัญหาสำคัญอีกประการคือ การขาดคุณภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งผลการสำรวจเด็กและเยาวชนประจำปี 2554 (*สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554)*) พบว่า เด็กในทุกภาคของประเทศมีอัตราการเข้าเรียนก่อนวัยเรียนสูงกว่าร้อยละ 60 และส่วนใหญ่ (เด็กที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล มีสูงถึงร้อยละ 66.2) เข้าเรียนในโรงเรียนศูนย์เด็กเล็กมากกว่าที่อื่นถึงร้อยละ 59.6 สอดคล้องกับสุขภาพคนไทย (*สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2556)*) พบว่า เด็กอายุ 3 - 5 ปี มากกว่าร้อยละ 50 ได้รับการดูแลจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (รวบรวมข้อมูลห่างกัน 2 ปี) ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 29 ได้รับการดูแลจากพ่อแม่ กล่าวได้ว่าปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการตระหนัก และหามาตรการ แนวทางการแก้ไขอย่างจริงจังจากภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทั้งทางกาย และจิตใจของเด็กในระยะยาวอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

1.3 เยาวชนมีปัจจัยและพฤติกรรมเสี่ยงจากสังคมออนไลน์ การใช้เวลากับสื่อต่าง ๆ มากขึ้นอายุการมีเพศสัมพันธ์ลดลง

ในส่วนของกลุ่มเด็กวัยรุ่นช่วงวัยของเด็กไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นใน ASEAN พบว่า ไทยมีกลุ่มเด็กวัยรุ่นอายุระหว่าง 13-18 ปี ในอัตราค่อนข้างสูง พิจารณาในฐานะกลุ่มเสี่ยงทั้งจากทัศนคติ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความรู้เท่าทัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีหรือสื่อสมัยใหม่ (โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ) ข้อมูลโครงการ Child Watch (*สถาบันรามจิตติ (2554)*) พบว่า เด็กไทยใช้เวลากับสื่อต่าง ๆ มากถึงวันละ 6-7 ชั่วโมง โดยหมดไปกับโทรศัพท์ 3 ชั่วโมง อินเทอร์เน็ตกว่า 2 ชั่วโมง และโทรศัพท์อีก 2 ชั่วโมง หรือเท่ากับครึ่งชีวิตยามตื่นของเด็ก ในขณะที่ข้อมูลการสำรวจผู้ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของ *ศูนย์วิจัยนวัตกรรมอินเทอร์เน็ตไทย (2554)* ได้ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มนักเรียน นักศึกษาเป็นกลุ่มที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ตมากที่สุดถึงร้อยละ 34.20 กล่าวได้ว่า สถานการณ์กลุ่มเด็กวัยรุ่นระหว่างปี 2554-2556 ยังคงน่าเป็นห่วงไม่ต่างจากกลุ่มเด็กวัยรุ่นในบริบทของการเปลี่ยนผ่านการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญแบบตะวันตกของประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ กอปรกับคลื่นกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือกลไกการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ วัยรุ่นในสังคมไทยในฐานะสังคมเปิดจึงสามารถเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้โดยง่าย (ราคาโทรศัพท์มือถือที่ถูกลง ฯลฯ) ที่เร่งเร้าไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงมากมาย ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมบริโภควัตถุ เด็กติดเกมส์ การมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดต่อบุคคลติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (เฮดส์ กามโรค ฯลฯ) หรือ โดยเฉพาะการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นปี 2554 พบว่า มีแนวโน้มอายุลดลงเรื่อย ๆ โดยวัยรุ่นเริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุระหว่าง 13-15 ปีที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อต่าง ๆ อยู่อย่างต่อเนื่องและตกเป็นสถานการณ์ปัญหาสำคัญประการหนึ่งระหว่างปี 2554 - 2556 ที่ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันปัญหาวัยรุ่นท้องไม่พร้อม หรือ “แม่วัยใส” ที่เกิดจากการตั้งท้องโดยบังเอิญหรือไม่ตั้งใจ ข้อมูลโครงการ Child Watch พบอัตราการคลอดบุตรของแม่ที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี ที่มาคลอดในโรงพยาบาลของรัฐ ระหว่างปี 2552-2554 มีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี และเด็กอายุต่ำที่สุดที่มาคลอดบุตรมีอายุเพียง 10 ปี ปัญหา “แม่วัยใส” ซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องส่วนหนึ่งจากความสัมพันธ์ที่ห่างเหินจากครอบครัวของเด็กวัยรุ่น และเป็นปัญหาสืบเนื่องถัดมาจากบริบทสังคม เศรษฐกิจที่กดดันบีบคั้นทั้งต่อพ่อแม่และต่อเด็กวัยรุ่นเอง ด้วยเหตุนี้ ปัญหาความเครียดของเด็กไทยในปี 2554 - 2556 จึงเป็นอีก

ปัญหาได้ภูเขาน้ำแข็งที่รอเวลาไหลพันปรากฏขึ้นมา สะท้อนให้เห็นคุณภาพชีวิตที่ต่ำลง และความเปราะบางทางจิตใจที่มีมากขึ้นของสังคมไทย ไม่เพียงเท่านั้น ปัญหาแม่วัยใสยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพของประชากรไทยในอนาคต กล่าวคือ ทารกที่เกิดจากผู้หญิงอายุน้อยมักมีปัญหาเรื่องน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่าเกณฑ์ รวมทั้งปัญหาสุขภาพทางใจหรือ การขาดทักษะการเข้าสังคมของเด็กที่จะเติบโตต่อไปในวันข้างหน้า ที่อาจนำไปสู่ปัญหาสังคม ดังปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนระหว่างปี 2554 -2556 พบว่าเด็กที่ต้องคดียาเสพติดและถูกส่งเข้าสถานพินิจมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยที่ร้อยละ 13 ของเด็กยังพบเห็นการเสพยาเสพติดในสถานศึกษาของตนอีกด้วย (อมรวิรัช นาคทรัพย์ (2555) นักวิชาการด้านเด็กและเยาวชน ได้เคยสรุปอาการโรคของเด็กไทย ในปัจจุบันว่าประกอบด้วย โรคหัวใจตีบตัน โรคคักดีศรีบกพร่อง และโรคสำลักเสรีภาพ

1.4 สถานการณ์เด็กและเยาวชนไทยในกลุ่มเด็กด้อยโอกาสและกลุ่มเสี่ยง

สถานการณ์เด็กและเยาวชนไทยในกลุ่มเด็กด้อยโอกาสและกลุ่มเด็กเสี่ยงระหว่างปี 2554 – 2556 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 6 แสนกว่าคน โดยสามารถจำแนกเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยครอบครัว 2) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยด้านรัฐ และ 3) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยครอบครัว สังคม และรัฐร่วมกัน ดังมีรายละเอียด คือ

1.4.1 กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยครอบครัว

การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคชนบทเข้ามาหางานทำในเมืองทำให้วัยทำงานต้องฝากเด็กและเยาวชนให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชนแทน การไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวส่งผลให้เด็กและเยาวชนขาดตัวแบบที่ดีในการดำเนินชีวิต และบางส่วนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น เด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง หรือ ถูกปล่อยปละละเลย เด็กเร่ร่อนจรจัด เด็กถูกรุณกรรมในครอบครัว หรือ ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ฯลฯ ข้อมูลจากโครงการ Child Watch ปี 2552-2554 พบว่า มีเด็กถึงร้อยละ 14 ที่ถูกทิ้งให้อยู่บ้านคนเดียวหลังเลิกเรียน และพบว่า หลายพื้นที่ของประเทศ เด็กและเยาวชนถูกทิ้งให้อยู่บ้านตามลำพัง หรือ อยู่กับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานด้านการอยู่อาศัยของเด็กที่พบว่าเด็กไทยจำนวนกว่าร้อยละ 35 ไม่ได้อยู่อาศัยกับพ่อแม่ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนตกอยู่ในภาวะเสี่ยงของการขาดความรัก ความอบอุ่น กรณีของเด็กกำพร้า หรือ เด็กถูกทอดทิ้งตามโรงพยาบาล สถานรับเลี้ยงเด็กและที่สาธารณะ ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากแม่ตั้งครภภในวัยเรียน และแม่ที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกได้ สืบเนื่องจากแม่ที่มีปัญหาทางจิต หรือ แม่ต้องโทษตามกฎหมาย ปัญหาของเด็กกลุ่มนี้ นอกจากต้องการโอกาสทางการศึกษาตั้งแต่ปฐมวัยเหมือนเด็กทั่วไปแล้ว สิ่งสำคัญคือ ต้องการความรักความเอาใจใส่เป็นพิเศษเพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ นอกจากนี้ยังมีเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาทางการเมือง โดยเฉพาะปัญหาความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติที่ส่งผลให้เด็กกลายเป็นเด็กกำพร้า ในส่วนของเด็กเร่ร่อน สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาครอบครัวแตกแยกหรือถูกรุณกรรม เด็กกลุ่มนี้กำลังเผชิญความเสี่ยงสูงในหลายรูปแบบ เช่น ปัญหายาเสพติด การขายบริการทางเพศ ปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ สิ่งที่เด็กต้องการ คือ ความช่วยเหลือต่อเนื่องระยะยาว ซ่อมแซมสภาพพื้นฐานชีวิตเด็กและเยาวชนครอบครัว เพื่อนำเด็กกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาต่อไป

1.4.2 กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยด้านนโยบายรัฐ

การขาดการรับรองสถานะบุคคลให้ถูกต้องตามกฎหมายส่งผลกระทบต่อเด็กให้ถูกเอารัดเอาเปรียบในลักษณะต่าง ๆ ได้ง่าย และนำไปสู่การขาดสิทธิในแสดงความเป็นตัวตนในสังคม เช่น เด็กไร้สัญชาติ เด็กที่ไม่มีหลักฐานการเกิด เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ลูกของแรงงานต่างด้าว ฯลฯ ข้อมูลปี 2556 เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้มีจำนวนประมาณ 2.5 แสนคน ประสบปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ทั้งในสภาพ “ถูกบังคับ” และ “กึ่งถูกบังคับ” ในการบังคับใช้แรงงาน รวมทั้งการเข้าถึงระบบการศึกษาและการสาธารณสุขมากที่สุด กรณีเด็กไร้สัญชาติ ซึ่งเป็นเด็กจากชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาพักพิงในประเทศไทย แต่ไม่ถูกรับรองสถานภาพทางกฎหมาย ซึ่งหมายถึง การไม่ได้รับการรับรองสิทธิการเป็นพลเมือง ทำให้ไม่ได้รับบริการต่าง ๆ จากรัฐที่เท่าเทียมเหมือนเช่นเด็กทั่วไป ถูกเอารัดเอาเปรียบ แสวงหาผลประโยชน์จากการถูกล่อลวงไปค้ามนุษย์ ถูกกระทำความรุนแรงขาดสิทธิการรักษาพยาบาลและขาดโอกาสทางการศึกษาความต้องการจำเป็นของเด็กและเยาวชนที่ถูกผลกระทบจากปัจจัยด้านรัฐ คือ การให้สิทธิและโอกาสทั้งทางกฎหมายรับรองและสิทธิการเข้าถึงการรับบริการพื้นฐานจำเป็นต่าง ๆ จากภาครัฐ รวมตลอดไปถึงสิทธิในการเดินทางออกนอกพื้นที่ได้

1.4.3 กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยครอบครัว ปัจจัยสังคม และปัจจัยด้านรัฐร่วมกัน

เช่น เด็กถูกบังคับให้ค้าประเวณี (เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี) เด็กถูกบังคับใช้แรงงาน (เด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี) เด็กติดเชื่อเอดส์ เด็กติดสารเสพติด เด็กในครอบครัวยากจนพิเศษและเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เด็กกลุ่มนี้มีความต้องการที่เหมือนกัน (ยกเว้นเด็กในครอบครัวยากจนพิเศษและเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล) คือ ความช่วยเหลือทั้งสุขภาพกาย (สมอง) และการเยียวยาจิตใจ เพื่อคืนความมั่นใจในการกลับคืนสู่สังคม รวมทั้งโอกาสต่อการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยเฉพาะเด็กถูกบังคับให้ค้าประเวณี เด็กติดเชื่อเอดส์ และเด็กติดสารเสพติด ที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ ซึ่งเกิดจากผลกระทบทางจิตใจที่ต้องใช้เวลาในการเยียวยาความเข้าใจและการยอมรับจากครอบครัว เครือญาติ และสังคมโดยรวมจะช่วยฟื้นฟูศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และช่วยปลูกจิตสำนึกให้เกิดความตระหนักในคุณค่าตนเองของเด็ก ในส่วนของเด็กยากจนพิเศษและเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล สิ่งสำคัญจำเป็นที่สุดของเด็กกลุ่มนี้คือ โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพ

สถานการณ์เด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเปราะบางอีกกลุ่มคือ เด็กกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสติปัญญา (เด็กออทิสติก เด็กสมาธิสั้น ฯลฯ) เด็กที่มีความสามารถเฉพาะด้านที่เกินวัย (Gifted Child) ฯลฯ เด็กกลุ่มนี้มีจำนวนถึง 2 ล้านกว่าคน หรือประมาณ 1 ใน 5 ของเด็กในวัยเรียนระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยม (3-18 ปี) ทั้งอยู่ในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษายังคงประสบปัญหาการขาดการส่งเสริมดูแลตามพัฒนาการเรียนรู้อย่างเข้าใจ เด็กกลุ่มนี้มีความต้องการเฉพาะทั้งในด้านการเลี้ยงดูในครอบครัว และการให้การศึกษารองโรงเรียน ที่ต้องมีการจัดระบบคัดกรอง วินิจฉัย และการดูแลอย่างเหมาะสม

1.4.4 ความท้าทายของสถานการณ์เด็กและเยาวชนไทยในอนาคต

สถานการณ์การเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชน ยังคงมุ่งเน้นไปในเรื่องของการพัฒนาระบบการศึกษาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับกลุ่มเด็กและเยาวชนแต่ละประเภท การเตรียมความพร้อมของเด็กและเยาวชนเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปี 2558 การส่งเสริม สนับสนุนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในการศึกษาระดับต่าง ๆ การพัฒนาทักษะอาชีพให้กับเด็กและเยาวชนใน MRAs (8 สาขาอาชีพที่สามารถทำงานใน 10 ประเทศอาเซียนได้แก่ แพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์ วิศวกร สถาปัตยกรรม นักบัญชี นักสำรวจ และการบริการท่องเที่ยว) แต่ประเด็นเร่งด่วนที่หน่วยงานหลักของภาครัฐซึ่งรับผิดชอบเรื่องด้านเด็กและเยาวชนหลักยังไม่มีคำตอบชัดเจนคือ การรับมือเด็กที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายของประชากร ทั้งการย้ายถิ่นในประเทศและย้ายถิ่นไปต่างประเทศ

อย่างไรก็ตามเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นบุตรหลานของชนชั้นกลาง (ค่อนข้างสูง) ในเมืองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีการศึกษาสูงและเข้าใจบริบทปัญหาสังคมไทย ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนจำนวนน้อยที่มีคุณภาพเปรียบเทียบกับสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนกลุ่มใหญ่กว่าในสังคมที่กล่าวข้างต้นโดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มย่อยคือ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการศึกษารวมในโรงเรียนทางเลือก ซึ่งเป็นเด็กที่ได้รับความเอาใจใส่จากพ่อแม่และสถานศึกษาที่ถูกอบรมเลี้ยงดู เตรียมความพร้อมตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา โดยใช้หลักศาสนาและเชื่อมโยงบริบทวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของสังคมไทยมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเสริมพัฒนาศักยภาพของเด็กกลุ่มนี้ ทำให้เด็กมีพัฒนาการพร้อมทั้งทางกาย ใจ และมีทักษะชีวิต รู้จักคิด วิเคราะห์ รู้เท่าทันสถานการณ์ปัญหา มีชีวิตที่มีภูมิคุ้มกัน ในขณะที่เด็กอีกกลุ่มเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้รับการศึกษาในระบบปกติ แต่การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่เป็นไปในลักษณะที่แตกต่างจากกลุ่มแรก กล่าวคือ มุ่งเน้นให้เด็กมีความเป็นเลิศในทุกด้าน เป็นการเลี้ยงดูบุตรในมุมมองของการแข่งขัน โดยมีได้ผูกโยงกับคุณค่าวัฒนธรรมเดิมของสังคมไทย ดังนั้น จึงเป็นความท้าทายของสถานการณ์เด็กและเยาวชนไทยในอนาคต ทั้งกับเด็กและเยาวชนทั้งสองกลุ่มที่กล่าวนี้ที่ต้องเติบโตและใช้ชีวิตท่ามกลางเด็กและเยาวชนกลุ่มใหญ่ของประเทศที่แตกต่างความท้าทายอาจเป็นคำถามต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนของสังคมไทยต่อการขยายปริมาณเด็กที่มีคุณภาพในกลุ่มที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนทางเลือกให้กว้างขวางขึ้นในสังคม สร้างโอกาสต่อการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพโดยไม่มีปัจจัยเศรษฐกิจฐานะเข้ามาเป็นเงื่อนไขต่อการเข้าถึง และประการสำคัญคือ การเสริมสร้างศักยภาพของพ่อแม่ให้เป็นพ่อแม่ที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้มีความเท่าทันพลวัตโลกาภิวัตน์เช่นปัจจุบันได้

โดยสรุป สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนไทยระหว่างปี 2554-2556 ยังคงเผชิญปัญหาในรูปแบบที่ไม่แตกต่างจากเดิม เนื่องจากรากเหง้าของปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขโดยที่พัฒนาการของปัญหามีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง (โดยเฉพาะปัญหาเรื่องเพศและปัญหาความรุนแรงในเด็ก) ตามบริบทสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ที่สืบเนื่องจากพลวัตปัจจัยภายในประเทศที่ถูกเร่งเร้าจากปัจจัยโลกาภิวัตน์ภายนอก จึงจำเป็นต่อความต้องการในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ในฐานะผู้มีบทบาทนำ รวมทั้งให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อการสร้างความตระหนักและยอมรับต่อปัญหาที่มีอยู่ของเด็กและเยาวชน (Awareness and Social Acceptance) ให้กับทุกภาคส่วนของสังคมไทย และ

พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของการทำงานแบบเครือข่าย โดยเฉพาะบทบาทของสื่อสาธารณะและสื่อใต้ดินต่าง ๆ ที่ต้องเป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชนในสังคมยุคเทคโนโลยีเช่นปัจจุบัน รวมทั้งเครือข่ายการทำงานด้านเด็กและเยาวชนในกลุ่มประเทศอาเซียน (โดยเฉพาะประเด็นด้านความคุ้มครองและป้องกันระดับอาเซียนที่ครอบคลุมเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มเป้าหมาย และมีมาตรฐานการดำเนินงานไปในแนวทางเดียวกัน) พร้อมกับการเร่งสร้างองค์ความรู้เพื่อให้เท่าทันต่อปรากฏการณ์พลวัตของปัญหา เหล่านี้เป็นการทำงานเชิงรุกแบบบูรณาการที่เน้นการทำงานเชิงป้องกันควบคู่ไปกับงานเชิงรับที่ยังมีความจำเป็น (การสงเคราะห์) และต้องการความต่อเนื่องที่ต้องมีนโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนที่กำหนดชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติงานจริงในภาคปฏิบัติได้

2. นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มเด็กและเยาวชน

2.1 นโยบายด้านเด็กและเยาวชน

2.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ประกันสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม สาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ในข้อ 1 คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย ส่งเสริมและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

2.1.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2556 มีสาระสำคัญในเรื่องการกำหนดขั้นตอนวิธีการปฏิบัติต่อเด็กในด้านการอุปการะเลี้ยงดู การสงเคราะห์ การคุ้มครองสวัสดิภาพ และการส่งเสริมความประพฤติเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสม รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดถูกทารุณกรรม ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ หรือการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม โดยอาศัยความร่วมมือในการคุ้มครองเด็กระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน และเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนในการคุ้มครองเด็กทั้งในรูปแบบการแจ้ง การรายงาน หรือการช่วยเหลือเด็กเบื้องต้น

2.1.3 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2550 ได้ให้หลักการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด ทั้งในด้านการจดทะเบียนรับรองการเกิด การพัฒนา การยอมรับ การคุ้มครองและโอกาสในการมีส่วนร่วมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม มีสิทธิด้านการศึกษา โดยเฉพาะเด็กพิการหรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษ มีสิทธิได้รับการศึกษาพิเศษที่เหมาะสมกับตน ได้รับบริการสาธารณสุข การเล่นเกม การพักผ่อน การเข้าร่วมกิจกรรม นันทนาการวัฒนธรรมและศิลปะ ส่งเสริมให้มีความผูกพันต่อครอบครัว ภูมิใจในชาติไทยและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มีสุขภาพแข็งแรง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สมควรแก่วัย รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีเจตคติและทักษะที่ดีต่อการทำงาน มีจิตสำนึกในการให้และการอาสาสมัคร รับผิดชอบ

ต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อส่วนรวม มีส่วนร่วมในการแสดงออกทั้งโดยส่วนบุคคลและเป็นหมู่คณะในรูปของสภาเด็กและเยาวชน ในระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับประเทศ โดยการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน

2.1.4 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีสาระสำคัญกำหนดหลักเกณฑ์กว้าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาคือ กำหนดให้ผู้พบเห็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีหน้าที่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มีบทบัญญัติลงโทษผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กและสตรี) และกำหนดให้มีวิธีการช่วยเหลือผู้ถูกระทำ มีการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้กระทำและผู้ถูกระทำ รวมทั้งมีบทห้ามการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเรื่องความรุนแรงในครอบครัวต่อสาธารณะ

2.1.5 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มีระบบช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งด้านปัจจัย 4 และการบำบัดฟื้นฟู ทั้งร่างกายและจิตใจในลักษณะของทีมนสหวิชาชีพ นอกจากนี้ยังมีกลไกในระดับต่าง ๆ ที่ส่งเสริม สนับสนุนในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ รวมทั้งกำกับดูแลการดำเนินการตามกฎหมาย มีคณะกรรมการประสานและกำกับการทำงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ มีรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำกับการทำงานให้สอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และกำหนดให้สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีกองทุนในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายสำหรับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ รวมถึงการช่วยเหลือผู้เสียหายในต่างประเทศให้กลับเข้ามาในราชอาณาจักร หรือถิ่นที่อยู่ด้วย

2.1.6 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน ฉบับที่ 2 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2551 หมวด 4 การใช้แรงงานเด็ก สาระสำคัญคือ ห้ามมิให้จ้างเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีเป็นลูกจ้าง กรณีจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี เป็นลูกจ้าง ให้แจ้งการจ้างและการสิ้นสุดการจ้างต่อพนักงานตรวจแรงงาน รวมทั้งจัดทำบันทึกสภาพการจ้าง โดยห้ามทำงานเวลา 22.00-06.00 นาฬิกา (เว้นแต่ได้รับอนุญาตหรือเป็นงานการแสดง) ห้ามทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด รวมทั้งงานที่อาจเป็นอันตราย เช่น งานหลอม เป่า หล่อ ริดโลหะหรือปั๊มโลหะ งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน สารเคมีที่เป็นอันตราย จุลชีวันเป็นพิษ วัตถุระเบิดหรือไวไฟ กัมมันตภาพรังสี และอื่น ๆ รวมทั้งห้ามทำงานใต้ดินและบนที่สูง ตลอดจนห้ามทำงานในบางสถานที่ เช่น โรงฆ่าสัตว์ และสถานที่เล่นการพนัน (มาตรา 47 - 50) นอกจากนี้ยังได้กำหนดสิทธิลาเข้าประชุม สัมมนา รับการอบรมหรืออื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการทำงานของแรงงานเด็ก

2.1.7 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 หมวด 4 ความปลอดภัยในการทำงาน มาตรา 120 สาระสำคัญคือ ห้ามหญิงมีครรภ์หรือเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีที่รับงาน

สร้างคน สร้างชาติ

ไปทำที่บ้านที่มีลักษณะงานอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัย โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (ขณะนี้อยู่ระหว่างจัดทำกฎกระทรวง)

2.1.8 พระราชบัญญัติการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายแม่บทของการจัดสวัสดิการสังคมให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ วัตถุประสงค์เพื่อ ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรภาครัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเครือข่าย โดยเฉพาะองค์กรภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม และการพึ่งพาตนเองของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างทั่วถึง เหมาะสมและเป็นธรรม โดยองค์กรภาคเอกชนสามารถขอขึ้นทะเบียนเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ และมีกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน รวมถึงการสนับสนุนให้การดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมมีมาตรฐานการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคม ประกอบด้วย มาตรฐานการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมด้านองค์กรสวัสดิการสังคม (มสก.) มาตรฐานการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมด้านนักสังคมสงเคราะห์ (มสค.) และมาตรฐานการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคมด้านอาสาสมัคร (มสอ.) เป็นไปตามมาตรฐาน และมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ พ.ศ.2556 ซึ่งส่งผลให้การประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย 10 ฉบับต้องมีการขึ้นทะเบียนใบรับอนุญาตสังคมสงเคราะห์

2.1.9 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีสาระสำคัญครอบคลุม 4 เรื่อง ได้แก่ 1) การห้ามเลือกปฏิบัติต่อเด็ก และการให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน 2) การกระทำหรือดำเนินการทั้งหลายต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก 3) สิทธิในการมีชีวิต การอยู่รอดและการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม และ 4) สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และการให้ความสำคัญกับความคิดเห็นเหล่านั้น

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2556 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ควรมีการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลในทางปฏิบัติ เนื่องจากต้องดำเนินการต่อเด็กทุกกลุ่มที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ

2.1.10 อนุสัญญา ฉบับที่ 182 ว่าด้วยการห้ามและการดำเนินการโดยทันทีเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยให้สัตยาบันวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2544 สาระสำคัญคือ รูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ประกอบด้วย การใช้ทาสหรือแนวปฏิบัติที่คล้ายกับการใช้ทาส เช่น แรงงานขุดหินและแรงงานบังคับหรือเรียกเกณฑ์ การใช้จัดหาหรือเสนอเด็กเพื่อการค้าประเวณี การผลิตสื่อหรือการแสดงลามก กิจกรรมที่ผิดกฎหมาย โดยเฉพาะเพื่อการผลิตและขนส่งยาเสพติด รวมทั้งลักษณะงานหรือสภาพแวดล้อมในการทำงานมีแนวโน้มที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพความปลอดภัยหรือศีลธรรมของเด็ก ประกาศสมาชิกต้องกำหนดและปฏิบัติตามแผนงานดำเนินการเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก โดยถือเป็นภารกิจสำคัญเร่งด่วน ซึ่งต้องดำเนินการที่ได้ผลและมีกำหนดเวลาเพื่อที่จะป้องกันมิให้เด็กเข้าไป

เกี่ยวข้องและจัดให้ความช่วยเหลือเด็กออกจากรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก รวมทั้งฟื้นฟูสภาพเด็ก บูรณาการกลับเข้าสู่สังคม และสามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้คำนึงถึงสถานการณ์ที่เป็นพิเศษของเด็กหญิง (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ : แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 หน้า 24-28)

2.2 แผนฯ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน

2.2.1 นโยบายและแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติด้านการพัฒนาเด็กตามแนวทาง “โลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก” (พ.ศ. 2550-2559) เป็นแผนระยะยาว แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ช่วง (ช่วงที่ 1 พ.ศ.2550 - 2552 ช่วงที่ 2 พ.ศ.2553-2556 ช่วงที่ 3 พ.ศ.2557 - 2559) เน้นความสำคัญในการพัฒนาและคุ้มครองเด็กใน 4 เรื่องหลัก คือ การส่งเสริมคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ การปกป้องเด็กจากการถูกละเมิดหรือแสวงหาประโยชน์และความรุนแรง และการต่อต้าน HIV/AIDS โดยมีสาระของนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ฯ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ คุณลักษณะเด็กที่พึงประสงค์ ยุทธศาสตร์ร่วม (สำหรับทุกด้าน) และยุทธศาสตร์เฉพาะด้าน 11 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านครอบครัวกับเด็ก 2) ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตของเด็ก 3) ด้านการเสริมสร้างความปลอดภัยและการป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก 4) ด้านเด็กกับผลกระทบจากโรคเอดส์ 5) ด้านการศึกษา กับเด็ก 6) ด้านเด็กกับนันทนาการ 7) ด้านสื่อมวลชนกับเด็ก 8) ด้านวัฒนธรรมและศาสนา กับเด็ก 9) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็ก 10) ด้านการปกป้องคุ้มครองเด็กที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ และ 11) ด้านกฎหมาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

2.2.2 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ได้กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อให้หน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมในทุกระดับใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจขององค์กรให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และพันธกิจ โดยมีวิสัยทัศน์ดังนี้

วิสัยทัศน์

“เด็กและเยาวชนมีความมั่นคง แข็งแรง ดี มีสุข และสร้างสรรค์”

พันธกิจ

- 1) พัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และพฤติกรรม ที่เหมาะสมตามวัย
- 2) เสริมพลังภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนและทุกระดับในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
- 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพ

เป้าประสงค์ของการพัฒนาเด็กและเยาวชน

- 1) เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม เต็มตามศักยภาพและมีพฤติกรรมเหมาะสมตามวัย
- 2) เพื่อให้ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนและทุกระดับเป็นพลังที่เข้มแข็งในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

- 3) เพื่อให้การคุ้มครองและการพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความเป็นเอกภาพ ทำให้การดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพ

2.3 ยุทธศาสตร์และมาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนเด็กและเยาวชน

2.3.1 ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559

ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชน ดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 4 มาตรการ โดยมีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ สท. ได้แก่

1.1) มาตรการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชน แบ่งตามกลุ่มวัย มีจุดเน้นสำคัญเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการให้เหมาะสมตามความจำเป็นและความต้องการ

1.2) มาตรการเสริมสร้างความเข้าใจในปัญหาและความต้องการของเด็กและเยาวชน

1.3) มาตรการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชน

1.4) มาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การคุ้มครองและพัฒนาเด็กที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ และเด็กพิเศษ ประกอบด้วย 7 มาตรการ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ สท.

2.1) มาตรการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

2.2) มาตรการพัฒนาบริการพื้นฐานที่จำเป็นและมีคุณภาพให้เข้าถึงเด็ก

2.3) มาตรการพัฒนาบุคลากรด้านเด็ก

2.4) มาตรการปรับปรุงและบังคับใช้กฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวกับเด็กที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ

2.5) มาตรการพัฒนาระบบข้อมูล องค์ความรู้ กลไกของรัฐ และชุมชน

2.6) มาตรการระดมสรรพกำลังเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ

2.7) มาตรการเฉพาะกลุ่ม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 2 มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ สท. ได้แก่

3.1) มาตรการส่งเสริมสภาเด็กและเยาวชนทุกระดับให้เข้มแข็ง

3.2) มาตรการส่งเสริมบทบาทของภาคีเครือข่ายเพื่อมีส่วนร่วมพัฒนาเด็กและเยาวชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบบริหารจัดการในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 3 มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ สท. ได้แก่

4.1) มาตรการพัฒนาการบริหารจัดการในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน

4.2) มาตรการเสริมสร้างโอกาสและการเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคม ระบบบริการ และระบบคุ้มครอง ทั้งทางด้านสาธารณสุข การศึกษา อาชีพ และสังคม แก่เด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยเฉพาะที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร

4.3) มาตรการพัฒนาระบบ และกลไกป้องกันเด็กและเยาวชนจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ อาทิ เรื่องยาเสพติด เรื่องเพศ สถานบริการ ร้านเกม หอพัก ร้านขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

2.3.2 ยุทธศาสตร์ด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ปรากฏร่างยุทธศาสตร์ด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน (พ.ศ.2557-2562) ใน 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ ป้องกันการกระทำความรุนแรง 2) ยุทธศาสตร์การคุ้มครอง ช่วยเหลือ เยียวยา พื้นฟูเด็กและเยาวชน ที่ประสบปัญหาความรุนแรงและเป็นผู้กระทำความรุนแรงเพื่อกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ 3) ยุทธศาสตร์ ด้านกฎหมาย 4) ยุทธศาสตร์กลไกระดับชาติ ระดับพื้นที่ และการบริหารจัดการ 5) ยุทธศาสตร์การ ประสานงานและการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 6) ยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์ความรู้และการวิจัย และ 7) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับต่างประเทศ ทั้งยังมีโครงการการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบสวัสดิการและ การคุ้มครองทางสังคม โครงการต่อต้านการค้ามนุษย์ โครงการการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ ไม่พร้อมในวัยรุ่น (Stop Teen Mom) เป็นต้น โดยยุทธศาสตร์ด้านการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน จะพิจารณาบนฐานประเด็นปัญหาเร่งด่วนที่เป็นภัยคุกคามรุนแรงและให้ความสำคัญต่อกลไกการทำงานระดับ พื้นที่ คือ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กและเยาวชนระดับจังหวัดประกอบด้วยอนุกรรมการ 4 คณะ ครอบคลุม ประเด็นในมิติพื้นที่ ได้แก่ คณะอนุกรรมการนโยบายและแผน คณะอนุกรรมการสหวิชาชีพ คณะอนุกรรมการ ส่งเสริมความประพฤตินักเรียน นักศึกษา และคณะอนุกรรมการระดับอำเภอและระดับตำบล การให้ ความสำคัญต่อภาคีการทำงานในระดับจังหวัด สอดรับกับประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญในแผนยุทธศาสตร์ พ.ศ. 2554-2559 ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในส่วนของการเสริมสร้างทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมรวมทั้งการขยายกลไกความร่วมมือในระดับอาเซียน เพื่อรองรับสถานการณ์เด็ก โยกย้ายถิ่นการค้าเด็ก ประเด็นเรื่องการคุ้มครองเด็ก ประเทศไทยเป็นประเทศผู้นำในอาเซียน เด็กที่อยู่ใน สถานการณ์ภัยพิบัติ เป็นต้น และเตรียมการต่อการจัดทำมาตรฐานการคุ้มครองเด็กในอาเซียน สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งความร่วมมือระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียน ยังอยู่ในระยะของการเตรียมการเท่านั้น โดยที่ปัจจุบันประเทศในประชาคมอาเซียนยังไม่มีนโยบายหรือ แผนงานปกป้องคุ้มครองดูแลเด็กที่เป็นสมาชิกของครอบครัวผู้ย้ายถิ่นฐานทุกประเภท (ย้ายถิ่นภายในประเทศ ย้ายถิ่นไปต่างประเทศ และย้ายถิ่นจากประเทศอื่น ๆ เข้ามาในประเทศไทย) ปัญหาด้านเด็กและเยาวชน ที่ไทยประสบอยู่ในปัจจุบันไม่ต่างจากประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนมากนัก ยกเว้นสิงคโปร์และมาเลเซีย ในขณะที่ ประเทศไทยยังคงเป็นแหล่งทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของประเทศในภูมิภาคนี้ จึงคาดว่า การเปิดประชาคม อาเซียน จะส่งผลกระทบต่อประเทศมากกว่า (สรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์ (2555) มาตรการทาง กฎหมายที่สำคัญนอกเหนือจาก พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ยังมี พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วย ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 แต่กระบวนการคุ้มครองยังไม่ครอบคลุมถึงพื้นที่ห่างไกล และในกลุ่ม เด็กและเยาวชนพิการ รวมทั้งปัญหาการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ภายใต้กฎหมายคุ้มครองเด็กยังคง

มีลักษณะเป็นงานฝาก ไม่ใช่งานภารกิจหลัก จึงไม่เห็นคุณค่าของการบังคับใช้กฎหมาย (สายสุรี จุติกุล 2555)

2.3.3 ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน ปรากฏแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ที่มียุทธศาสตร์ย่อย 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) การสร้างภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชน 2) การคุ้มครองและพัฒนาเด็กที่ต้องการการคุ้มครองพิเศษและเด็กพิเศษ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน และ 4) การพัฒนาระบบบริหารจัดการในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน เช่นเดียวกับการจัดสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์ การดำเนินงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กแบ่งตามช่วงวัยของเด็ก เน้นการตอบสนองตามความจำเป็นและความต้องการตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึงเยาวชนอายุ 25 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมซึ่งไม่ต่างจากแนวทางการจัดสวัสดิการตามช่วงวัยที่กล่าวแล้วข้างต้น โดยมีโครงการต่าง ๆ อาทิเช่น โครงการสร้างเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพควบคู่คุณธรรม โครงการส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กและเยาวชนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โครงการสร้างคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการสังคมไทยร่วมใจพัฒนาอนาคตเด็กปฐมวัย เป็นต้น ในส่วนของมาตรการ กลไกที่สำคัญคือ พ.ร.บ.ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 รวมถึงสภาเด็กและเยาวชนทั้งในระดับชาติและพื้นที่ (ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด) สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ การประชุมระหว่างเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน ทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ผู้แทนสภาเด็กและเยาวชน และผู้แทนเครือข่ายเด็กและเยาวชนอื่น ๆ จากทั่วประเทศ ดังนั้น พ.ร.บ.ฯ ดังกล่าวถือเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านเด็กและเยาวชนและกองทุนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ซึ่งมาตรการ กลไกเหล่านี้ ในฐานะบทบาทหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนไทย ยังไม่สามารถแสดงบทบาทเท่าที่ควร กล่าวคือ กรณีของ พ.ร.บ.ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ที่เกิดจากปัจจัยแวดล้อม เช่น ผู้ปฏิบัติงานที่มีหน้าที่ต้องนำกฎหมายไปบังคับใช้ยังมีความรู้ไม่เพียงพอในดับทกฎหมาย หรือยังไม่เห็นคุณค่าของการบังคับใช้กฎหมาย การทำงานในลักษณะตั้งรับของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ตามบทบัญญัติของกฎหมาย ฯลฯ หรือกรณีของสภาเด็กและเยาวชนทั้งในระดับชาติและพื้นที่ที่ยังไม่สามารถแสดงศักยภาพออกมาได้อย่างเต็มที่ ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากงบประมาณและเวลาที่เด็กจะสามารถทำงานหรือมีส่วนร่วมกิจกรรมได้อย่างสะดวกและเต็มที่ โดยเฉพาะสภาเด็กในระดับอำเภอที่ถือเป็นรากฐานของการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชน แต่กลับพบว่า ปัญหาจากระบบการศึกษาที่รอบให้เด็กมากถึงร้อยละ 80 ไม่พร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชน (สมพงษ์ จิตระดับ 2554) พบว่าปัญหาสำคัญคือ รูปแบบการทำงานของสภาเด็กฯ ส่วนใหญ่ที่ยังเป็นลักษณะ “ผู้ใหญ่คิด เด็กทำ” หรือกรณีของกองทุนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กมากกว่าหากปรับเปลี่ยนให้มีการบริหารจัดการในลักษณะกองทุนอิสระ เหล่านี้ เป็นต้น

2.3.4 ยุทธศาสตร์ด้านประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ.2555-2559) ครอบคลุม 10 ประเด็นสำคัญคือ 1) การลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) การเสริมสร้างทักษะในการประกอบการ

สำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ 3) การเน้นเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและการคุ้มกันจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวอาเซียนและโลกาภิวัตน์ 4) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ 5) การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ 6) การพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ 7) การลดช่องว่างการพัฒนาสังคม 8) การเชื่อมโยงด้านกฎระเบียบและด้านประชาชนในอาเซียน 9) การเสริมสร้างการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็นประชาชน และ 10) การเตรียมความพร้อมของไทยในด้านบุคลากร องค์กร และระบบข้อมูลสารสนเทศโดยปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนซึ่งถูกให้ความสำคัญจากประเด็นผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวอาเซียนและโลกาภิวัตน์คือ ปัญหายาเสพติด ภายใต้กรอบการทำให้อาเซียนเป็นเขตปลอดยาเสพติดในปี 2558 ที่มีกลยุทธ์ 3 ประการ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 ขยายความร่วมมือเชิงรุกต่อมาตรการที่ส่งผลต่อการลดปัญหาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม

กลยุทธ์ที่ 2 เตรียมการ สร้างความพร้อมต่อมาตรการที่จะมุ่งขยายความร่วมมือที่มากขึ้น

กลยุทธ์ที่ 3 เสริมบทบาทภาคีนอกกลุ่มประเทศอาเซียน หรือ อาเซียนบวก รวมทั้งประเด็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ที่รวมถึงการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและกำหนดมาตรการรองรับตามมาตรฐานสากลในส่วนของเรื่องสิทธิเด็กนั้น ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานความร่วมมือตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กในระดับอาเซียน 5 เรื่องคือ การคุ้มครองเด็ก เด็กในกระบวนการยุติธรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก การศึกษา และการมีส่วนร่วมของเด็ก รวมทั้งการจัดทำ Asian Charter on Child Protection (กฎบัตรการคุ้มครองเด็กอาเซียน) ที่เป็นมาตรฐานการคุ้มครองเด็กในภูมิภาคอาเซียนร่วมกัน นอกเหนือจากนี้ยังมีความร่วมมือด้านภัยพิบัติและผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในประเทศอาเซียน ที่เป็นการเตรียมการรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดกับกลุ่มคนของประเทศสมาชิกซึ่งไม่อยู่ในประเทศตนให้ได้รับความสะดวก ความช่วยเหลือได้ทันที

3. สรุปผลการสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ระหว่างปี 2554-2556

3.1 ทศนคติของสังคมไทยเชื่อว่า เรื่องเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องของครอบครัวมากกว่าสังคม

รายงานสถานการณ์โครงการ Child Watch สะท้อนถึงการให้ความสำคัญในครอบครัว ในชุมชน ในที่สาธารณะ การละเมิดสิทธิเด็ก การคุกคามเด็กและเยาวชน แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายการดำเนินงานตามนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์การทำงานด้านเด็กและเยาวชน รวมทั้งมาตรการการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากทัศนคติของสังคมไทยเชื่อว่าเรื่องเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องของครอบครัว ครอบครัวต้องจัดการไม่เกี่ยวข้องกับสังคม

ข้อสังเกตพบว่า นโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ชาติการบูรณาการกับประเด็นสตรี ครอบครัว แต่มุ่งเป้าหมายที่เด็กและเยาวชนโดยตรง จึงทำให้การขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนยังขาดให้มีส่วนร่วมได้ ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนมาร่วมรับผิดชอบ โครงการยังมุ่งที่ตัวกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก แต่ไม่ได้นำไปสู่การสร้างความยั่งยืนกับเด็กและเยาวชนในระยะยาว

3.2 นโยบาย แผน ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนด้านเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วนในสังคมไทยต่างคนต่างทำ ตอบโจทย์การบรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นหลัก

งานด้านเด็กและเยาวชนเป็นวงจรชีวิตที่เกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน แต่นโยบาย แผน ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนด้านเด็กและเยาวชนเป็นการดำเนินงานแยกส่วนดังจะเห็นได้จากแผน ยุทธศาสตร์แต่ละด้าน ตั้งแต่ระดับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ระดับ สท. ระดับ สทศ. สทย. สทอ. และ สทส.

3.3 ปัจจัยภายนอกการคุกคามทางสังคมใหม่ แต่่นโยบาย แผน ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนด้านเด็กและเยาวชนขาดการทำงานเชิงรุก

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วนในสังคมไทย จุดความกังวลของประเด็นเด็กและเยาวชนที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวไทยและสภาพแวดล้อมเด็ก การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วกล่าวคือ การรู้ไม่เท่าทันกับภัยคุกคามทางสังคมใหม่บนสังคมออนไลน์ การตกเป็นเหยื่อทางสังคมจากการขาดผู้ดูแลใกล้ชิด การปรับตัวไม่ได้ของเด็กและเยาวชน การมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การใช้สารเสพติด การมีเพศสัมพันธ์อายุน้อยลง การขาดทักษะชีวิตที่จะป้องกันตนเองจากภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ครอบครัวมีลักษณะเปราะบาง ขาดการทำบทบาทหน้าที่ต่อกัน สัมพันธภาพในครอบครัวลดลง ครอบครัวมีการดูแลเอาใจใส่กับสมาชิกน้อยลง กล่าวคือ ทุนครอบครัวที่ดีกับเด็กและเยาวชน แต่สถานการณ์ครอบครัวขาดความอบอุ่น ครอบครัวอ่อนแอ การใช้ทุนทางสังคมในชุมชนเพื่อให้เข้าถึงตัวเด็ก เยาวชนและครอบครัวได้มากขึ้น

3.4 กลไกการขับเคลื่อนและติดตามผลไม่ต่อเนื่องและจริงจัง

การขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนไทยระหว่างปี 2554-2556 ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ปรากฏผ่านนโยบายและยุทธศาสตร์ในทุกมิติงานทั้งงานปกป้อง คุ้มครอง ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน แต่กลับพบว่ายังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อกกลไกในการขับเคลื่อนและติดตามผลอย่างต่อเนื่องและจริงจังมากพอ จึงเป็นเหตุผลที่ว่า ทำไมการทำงานด้านเด็กและเยาวชนไทยจึงยังคงวนเวียนอยู่ในปัญหาเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายจึงยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาหรือได้รับความช่วยเหลืออย่างแท้จริง กระทั่งปัจจุบัน

3.5 การเปิดโอกาสให้องค์กรภาคประชาสังคมร่วมขับเคลื่อนการทำงานด้านเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้น

นอกเหนือจากหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหลักในการทำงานด้านเด็กและเยาวชนแล้ว (แต่ยังไม่มีกระทรวงที่ดูแลงานด้านเด็กและเยาวชนเฉพาะ) องค์กรภาคประชาสังคมยังเป็นอีกพลังในการขับเคลื่อนงานทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในมิติต่าง ๆ ข้างต้น เช่น เครือข่ายเพื่อยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก เครือข่ายสนับสนุนทางเลือกของผู้หญิงท้องไม่พร้อม (ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่) เป็นต้น ดังนั้น การมีนโยบายหรือกฎหมายที่เปิดช่องต่อการสนับสนุนงบประมาณให้องค์กรภาคประชาสังคม

ทำงานแทนภาครัฐ โดยเฉพาะการทำงานในระดับพื้นที่ จะเสริมสร้างศักยภาพให้กับการทำงานด้านเด็กและเยาวชนได้มากยิ่งขึ้น

3.6 บูรณาการการทำงานด้านเด็กและเยาวชน

บูรณาการการทำงานด้านเด็กและเยาวชนทั้งงานป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเรื่องการตั้งครุภักดิ์ก่อนวัยอันควรและปัญหาเรื่องยาเสพติด ให้ความคุ้มครองเรื่องสิทธิและความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน รวมทั้งวางมาตรการเรื่องรูปแบบการทำงานที่เปิดโอกาสต่อการมีส่วนร่วมอย่างอิสระและเน้นประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงของเด็ก ตลอดไปถึงความต่อเนื่องของการทำงานในระยะยาว สนับสนุนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำงานด้านเด็กและเยาวชน ในการจัดสรรงบประมาณส่งเสริมการทำงานเพื่อสร้างเครือข่ายโดยเชื่อมโยงการทำงานกับเครือข่ายหลักที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชนเอง (โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนของกลุ่มเด็กเป้าหมาย) ครอบครัว สถาบันการศึกษา วัด ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่

3.7 พัฒนาระบบเครือข่ายพี่เลี้ยงของสภาเด็กและเยาวชนในทุกระดับ

สนับสนุนการทำงานในระบบ “เครือข่ายพี่เลี้ยง” ให้กับองค์กรเด็กและเยาวชน โดยสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กในการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนและพัฒนาศักยภาพตนเองการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรให้เพียงพอต่อสถานการณ์ปัญหาด้านเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้มีความเหมาะสมในการทำงาน

3.8 พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชน

โดยพัฒนาตัวชี้วัดทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณในการทำงานด้านเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเด็กและเยาวชนในระดับอาเซียน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและมาตรฐานในการทำงานร่วมกัน

2.2 การสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย : ผลงานวิชาการด้านผู้ด้อยโอกาส ระหว่างปี 2554 - 2556

วิธีการศึกษา

เป็นการรวบรวม ประมวล จำแนก วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานวิชาการที่เกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส เป็นผลงานวิชาการที่มีการดำเนินการในระหว่างปี พ.ศ.2554-2556 แบ่งเป็น 7 ประเภท ได้แก่

- 1) นโยบาย/แผนงาน/แผนยุทธศาสตร์ (10 เรื่อง)
- 2) งานวิจัย (31 เรื่อง)
- 3) หนังสือ (3 เรื่อง)
- 4) บทความ (20 เรื่อง)
- 5) วิทยานิพนธ์ (4 เรื่อง)
- 6) สารนิพนธ์ (1 เรื่อง)
- 7) ปาฐกถา (1 เรื่อง)

รวมทั้งสิ้น 70 เรื่อง ดังนี้ แยกเป็นผลงานด้านสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของผู้ด้อยโอกาส ระหว่างปี 2554 - 2556 มีทั้งหมด 17 เรื่อง แยกเป็น ปี 2554 จำนวน 6 เรื่อง ปี 2555 จำนวน 6 เรื่อง และ ปี 2556 จำนวน 5 เรื่อง ผลงานด้านนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ มาตรการด้านผู้ด้อยโอกาสระหว่าง ปี 2554 - 2556 มีทั้งหมด 53 เรื่อง แยกเป็นปี 2554 จำนวน 12 เรื่อง ปี 2555 จำนวน 24 เรื่อง และ ปี 2556 จำนวน 17 เรื่อง (ดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4)

ตารางการสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยด้านผู้ด้อยโอกาส ระหว่างปี 2554 – 2556

ตารางที่ 3 ผลงาน/รายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของผู้ด้อยโอกาสระหว่างปี 2554 – 2556

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
1. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของผู้ด้อยโอกาส ระหว่างปี 2554-2556	<ol style="list-style-type: none"> รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2553 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ปัญหากลุ่มผู้ด้อยโอกาส (อรวี สวนสวัสดิ์) การสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติทางสังคมรายไตรมาสเรื่อง ความยากจนและความเหลื่อมล้ำระดับชุมชน (สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล บริษัท เอ็กเซลเลนซ์บิสเนสแมเนจเม้นท์ จำกัด) คนไร้สัญชาติในประเทศไทยได้คืนสิทธิประกันสุขภาพ : ทักที่ทะเลว (คณะทำงานสุขภาพคนไทย) สภาพปัญหาด้านการคุ้มครองแรงงานต่างด้าว (ศูนย์วิจัยนโยบายและการบริหาร วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา) 	<ol style="list-style-type: none"> โรฮิงญา : ปัญหาคนไร้รัฐในเอเชีย (Rohingya : Stateless People in the ASEAN region) (จตุรงค์ บุญมิตรสุนทร) แรงงานต่างด้าวในจังหวัดปัตตานี (กัญญา ดาราหะ) สถานการณ์ปัญหาเอตส์ระดับโลก (กลุ่มงานพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักโรคเอดส์ วัณโรคและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์) สรุปสถานการณ์ผู้เปราะบางเอตส์และการติดเชื้อเอชไอวี ประเทศไทย (กลุ่มงานพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักโรคเอดส์ วัณโรคและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์) แรงงานข้ามชาติ...ความจำเป็นในการจัดระเบียบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) 	<ol style="list-style-type: none"> สถานการณ์ประชากรอาเซียน (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) ความยากจน และความเหลื่อมล้ำ : การวิจัยการเมืองและประชานิยม (นิพนธ์ พัวพงศกร) สถานการณ์และแนวโน้มความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)) รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2554 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) คนเป็นหนี้คือคนจน? (จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ ,สมชัย จิตสุชน)

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
6. เส้นทางชีวิตคนเร่ร่อน : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์ วิทยาประสบการณ์คนเร่ร่อนเขตเมืองหลวง (วารสาร ทรัพย์สินประกรณ์)	6	6	6
6. ใครคือผู้ด้อยโอกาสคนต่อไป ? ผลกระทบจากการเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน พ.ศ.2558 (Effect on the ASEAN Community in 2015) (คิรินันท์ กิตติสุขสถิต และกมลชนก ชำสุวรรณ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล)	6	6	6
รวม	6	6	17 เรื่อง

ตารางที่ 4 ผลงาน/รายงาน ประเด็นนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ มาตรการ และข้อเสนอแนะต่อการขับเคลื่อน ด้านผู้ด้อยโอกาส

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
2. ประเด็นนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ ด้าน ผู้ด้อยโอกาส	1. การประกาศนโยบายลดอันตรายจากการใช้ ยาเสพติดเพื่อป้องกันการใช้บริการแพรร่ระบาดของกวดัดเชื้อ เอชไอวี (กรมควบคุมโรค) 2. แผนบูรณาการภาคสังคม 9 องค์กร เพื่อช่วยเหลือ ผู้พ้นโทษและป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ประจำปี งบประมาณ 2554-256 (กรมควบคุมโรค)	1. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส 4 ปี (พ.ศ. 2556 - 2559) (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงาน ส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์.) 2. ก้าวสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของพลเมืองอาเซียน (สุรพล ปธานวิช และ ทิพาภรณ์ ไพธธิวิถ)	1. ยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเอตส์ แห่งชาติ พ.ศ. 2557-2559 (คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเอตส์แห่งชาติ) 2. ทิศทางการพัฒนากฎหมายด้านสังคมเพื่อ รองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (เล่ม 1) (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์) 3. แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2556-2566 (ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความ ขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
		<p>4. ผู้ด้อยโอกาส : โจทย์ใหญ่เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (The Big Problem to ASEAN for Vulnerable groups in Thailand) (กลุ่มชนก ข้ำสูรกรรม และคณะ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล)</p> <p>5. การพัฒนาความร่วมมือของนักสังคมสงเคราะห์ต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปี 2558 (ระพีพรรณ คำหอม)</p> <p>6. วารสารแอดส์แห่งชาติภาคประชาชน พ.ศ. 2555-2559 (คณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านแอดส์ (กพอ.) และเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ประเทศไทย)</p> <p>7. วิจัยการจัดทำเส้นความยากจนใหม่ ปี 2554 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)</p> <p>8. การศึกษาการสร้างกลไก มาตรการและองค์ความรู้ของสังคม เพื่อสร้างการปรับตัวของประชาชนอาเซียน ประจำปี 2555 (ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันพัฒนาผู้บริหาร คาสตร์)</p>	<p>4. การบริหารจัดการแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแรงงานนอกระบบ (โกมินทร์ ชวนมาใต้)</p> <p>5. การดำเนินงานโครงการทรงพลังงานในการเตรียมความพร้อมด้านแรงงาน เพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (โกมินทร์ ชวนมาใต้)</p> <p>6. การขับเคลื่อนมติสมัชชาพัฒนาสังคมระดับชาติ ครั้งที่ 1 ประจำปี 2556 (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส)</p> <p>7. “หมุดหมาย และทิศทางการทำงานเอดส์” สมัชชาขององค์การสมาชิกคณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ชาติ พ.ศ. 2557 (คณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.)</p>

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
2.1 มาตรการสร้างคน : การส่งเสริมทางสังคม	<p>3. โครงการส่งเสริมสิทธิและสวัสดิการภาครัฐกับการมีส่วนร่วมของชุมชน (ระพีพรรณ คำหอม ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล และ สุรางค์รัตน์ วลีบรมณ์)</p> <p>4. แนวทางการพัฒนากระบวนการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชนภายใต้โครงการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชนประจำปีงบประมาณ 2554 (ระพีพรรณ คำหอม)</p> <p>5. แนวทางการนำมาตราฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงมหาดไทย)</p> <p>6. การศึกษาแนวทางการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิคนเร่ร่อน (สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส)</p>	<p>9. แผนกลยุทธ์ฉบับที่ 3 พ.ศ.2555-2559 (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ)</p> <p>10. การขับเคลื่อนการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชน ภายใต้โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชน ประจำปีงบประมาณ 2555 (ระพีพรรณ คำหอม)</p> <p>11. การจัดระบบคนไร้รัฐในบริบทประเทศไทย (Towards Managing Stateless People in Thailand's Context) (กฤษฎา อวชาฉิมกุล)</p> <p>12. ความท้าทายต่อการคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย (The Challenges of Migrant Workers Rights Protection in Thailand) (บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ)</p> <p>13. ทนืนและการต่อสู้เพื่อรักษาสิทธิการอยู่อาศัยของคนในชุมชนแออัด (อุกฤษฏ์ เฉลิมแสน สถาบันสัญญาธรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตยร่วมกับกองทุนนิเวศน์วิทยพิทักษ์)</p>	<p>8. การเข้าถึงสิทธิในกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ด้อยโอกาส ปี 2556 (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ)</p> <p>9. การประเมินองค์การตามมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส (วิระชัย วีระนิจนุชชาติ)</p> <p>10. ความต้องการในการพัฒนาตนเองของบุคลากรต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนไร้ที่พึ่งในสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (เอราวิน สุทินนะ)</p>

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
<p>7. คู่มือแนวทางการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัว สำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ทิพากรณ์ โพธิ์ถวิล ระพีพรรณ คำหอม)</p> <p>8. สิทธิแรงงานข้ามชาติและภัยธรรมชาติ : บทเรียนจากวิกฤติอุทกภัยปี 2554 ของประเทศไทย (รัตติยา ภูลออ)</p> <p>9. ปฏิบัติการบุกค้นสถานประกอบการที่มีการกตัญญู แรงงานการหาหลักฐานที่รัดกุม เพื่อดำเนินการคัดมนุษย์และการใช้แรงงานบังคับปฏิบัติการสหวิชาชีพ (มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) ปีที่พิมพ์ มีนาคม 2554)</p> <p>10. ชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมือง : ผลกระทบจากมหาอุทกภัย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)</p>	<p>14. อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ (ทรงกรรต เทือกสุมบุญณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่)</p> <p>15. ข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิการศึกษาและสาธารณสุขของสตรีไร้สัญชาติในชุมชนแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน (โสภิตา เกื้อหนองขุ่น)</p>	<p>16. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาสจากประชากรอาเซียน (Study on the Protection and Empowerment among of Vulnerable People in the ASEAN Community) (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล)</p>	<p>11. การเลือกปฏิบัติในการประกอบอาชีพของผู้ติดเชื้อเอชไอวี (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)</p>
<p>2.2 มาตรการสร้างชาติ : การคุ้มครองทางสังคม</p>			

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
2.3 มาตรการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม : การเฝ้าระวังทางสังคม	11. ผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มนักเรียนประเทศไทย พ.ศ. 2554 (ไอวอสร์ นามวาทและคณะ)	17. ผลกระทบและแนวทางการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิต่อผู้ด้อยโอกาสเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (Impact, Protection and Empowerment among the Vulnerable group in the ASEAN Community) (ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ) 18. การคุ้มครองผู้ลี้ภัยในประชาคมอาเซียน (Refugee Protection in ASEAN) (วีรวิทย์ เอียรชัย นันทสุญาณี ยอดคำเนิน และภัทธา จิรวิศัลย์) 19. ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ (สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์) 20. การสำรวจข้อมูลพื้นฐานโครงการส่งเสริมการป้องกันแอตลัสแรงงานข้ามชาติประเทศไทย ปี 2553 (อภิชาติ จรัสสุทธิรงค์ และคณะ) 21. การบริหารจัดการศูนย์พักพิงผู้ประสบภัยจากมทอทุกภัย ปี 2554 (ชัตติยา กรรณัฐ และคณะ)	12. ผู้ด้อยโอกาสกับการเข้าถึงความยุติธรรมทางกฎหมาย (ทีมเฉพาะกิจ สำนักประชาสัมพันธ์) 13. ประชากรชายขอบ (คณะทำงานสุขภาพคนไทย) 14. หลักประกันและการคุ้มครองทางสังคม (วราภรณ์ ชาญด้วยวิทย์) 15. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เพื่อเตรียมคืนคนดีสู่สังคม (เสาวคนธ์ เกษฏาร์ภย์) 16. การพัฒนาบุคลากรด้านงานเฝ้าระวังการถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว : เขตพื้นที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 9 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (วีรลักษณ์ ตีมัน)

ปมประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
3. ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัติในระยะต่อไป	12. การวิเคราะห์ผลกระทบนโยบายสวัสดิการสังคมต่อการอุปเศรษฐกิจและสังคมไทย (ทิลิทธี พัวพันธ์)	22. การพัฒนาสื่อและโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนภายใต้โครงการบูรณาการจัดการจัดการเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน (ชัยวัฒน์ เกตุวงศ์)	17. การศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากการปรับค่าจ้างขั้นต่ำตามนโยบายรัฐบาล (สำนักพัฒนามาตรฐานแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน)
	23. นโยบายการคุ้มครองสุขภาพแรงงานของภูมิภาคอาเซียน (Health Protection Policy for Workers in ASEAN Community) (สุรศักดิ์ นุรณศิริเวทย์)	23. นโยบายการคุ้มครองสุขภาพแรงงานของภูมิภาคอาเซียน (Health Protection Policy for Workers in ASEAN Community) (สุรศักดิ์ นุรณศิริเวทย์)	
		24. ชีวิตคนไทยในสองทศวรรษของการพัฒนานโยบายต่อนโยบายสาธารณะเพื่อนาคตที่ดีของครัวเรือนไทย (อัมมาร สยามวาลา และคณะ)	
รวม	12	24	17
			53 เรื่อง

ขอบเขตการสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส ระหว่างปี 2554-2556 แบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ

1. สถานการณ์ด้านผู้ด้อยโอกาส ระหว่าง ปี 2554-2556
2. นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
3. สรุปผลการสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส ระหว่างปี 2554-2556

สาระสำคัญของผลงานวิจัยดังกล่าว มีดังนี้

1. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านผู้ด้อยโอกาส ระหว่างปี 2554-2556

โดยภาพรวม “กลุ่มผู้ด้อยโอกาส” ได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การสาธารณสุข การเมือง กฎหมาย และวัฒนธรรม ไม่สามารถดำรงชีวิตได้เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ในสังคม กลุ่มคนเหล่านี้ต้องได้รับการปกป้อง คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิ ในการเข้าถึงหลักประกันความมั่นคงในชีวิต และพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ผู้ด้อยโอกาสในเกือบทุกพื้นที่ในประเทศไทย มีหลายกลุ่มที่พร้อมจะพัฒนาศักยภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี ที่มีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น เปิดเผยตัวมากขึ้น มีการตั้งเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ก็ยังมีกลุ่มที่ไม่พร้อมจะพัฒนาศักยภาพของตัวเอง เช่น กลุ่มผู้พันโทชที่มีการทำผิดซ้ำ เข้า ๆ ออก ๆ ในเรือนจำ กลุ่มคนยากจนที่ได้รับการช่วยเหลือจนดีขึ้นแล้วกลับไปใช้ชีวิตแบบฟุ่มเฟือย จึงกลับไปสู่ความยากจนอีก จึงทำให้ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาผู้ด้อยโอกาสให้หลุดพ้นจากการเป็นผู้ด้อยโอกาสได้ (*อรวิ สวนสวัสดิ์.2556*)

ในอนาคตเมื่อประเทศไทยก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน คาดว่าผู้ด้อยโอกาสกลุ่มใหม่ที่จะเกิดขึ้น น่าจะเป็นกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มคนทำงานใน 8 สาขาอาชีพ (แพทย์ ทันตแพทย์ นักบัญชี วิศวกร สถาปนิก พยาบาล ช่างสำรวจและท่องเที่ยว) ตามข้อตกลงยอมรับร่วมคุณสมบัตินักวิชาชีพ (MRAs หรือ ASEAN Mutual Recognition Arrangement) ซึ่งมีโอกาสที่จะได้รับความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ถูกเลือกปฏิบัติในการเติบโตทางสายงาน ดังนั้นรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ได้แก่ สนับสนุนให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานศึกษาองค์ความรู้ รับทราบและติดตาม ข้อมูลอาเซียนที่ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผลผลิตหลักสูตรการฝึกอบรมระดับนานาชาติ หรือพัฒนาสร้างศูนย์ฝึกปฏิบัติ เพื่อเป็นแหล่งเพิ่มพูนทักษะให้กับนักศึกษาและบัณฑิตจบใหม่ หรือคนทำงาน สนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเรียนรู้ภาษาอังกฤษและภาษาเพื่อนบ้าน วัฒนธรรม ประเพณีของเพื่อนบ้าน และสร้างความร่วมมือกับประเทศสมาชิก เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการบริหารจัดการปัญหาที่จะเกิดสำหรับกลุ่มนี้ ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (*ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และกมลชนก ขำสุวรรณ.2555*) นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าในอนาคตอันใกล้ทุกประเทศในประชาคมอาเซียนจะเป็นสังคมผู้สูงอายุ จากการคาดประมาณของสหประชาชาติในปี 2583 ทุกประเทศประชาคมอาเซียนจะผ่านเกณฑ์เป็นสังคมสูงวัยและประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 2 รองจากประเทศสิงคโปร์ (*สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2557*)

เมื่อพิจารณาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมาย อาทิ คนยากจน คนเร่ร่อน คนไร้สัญชาติ ผู้พันโทช ผู้ติดเชื้อเอชไอวี เป็นต้นอาจจำแนกประเด็นการพิจารณาได้ ดังนี้

1.1 สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

ผลการศึกษาสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำระหว่างปี 2554-2556 มี 3 เรื่อง ได้แก่ (1) รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2553 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2) การวิจัยเรื่องความยากจน และความเหลื่อมล้ำ : การวิจัยการเมืองและประชานิยม ของ *นิพนธ์ พัวพงศกร* และ (3) บทความเรื่อง คนเป็นหนี้ คือคนจน ของ *จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ และสมชัย จิตสุชน* สามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) ความยากจนเกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งหรือหลายปัจจัยร่วมกัน ปัญหาความยากจนอาจเกิดจากปัจจัยที่เป็นตัวผู้ยากจนเองซึ่งหมายถึงหัวหน้าครอบครัวหรือครัวเรือนโดยรวม หรือเกิดจากสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านหรือชุมชนที่คนจนอาศัยอยู่ หรือเกิดจากทั้ง 2 ปัจจัยร่วมกันก็ได้ นอกจากนี้ ปัญหาความยากจนในแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนอาจคล้ายกันหรือแตกต่างกันก็ได้

การแก้ไขปัญหาความยากจนหากพิจารณาในมิติของตัวคนจนหรือครัวเรือนคนจน จะต้องพิจารณาในด้านการศึกษา สุขภาพร่างกาย ทักษะคิดต่อการประกอบอาชีพ หากพิจารณาในมิติของการสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการแก้ไขความยากจน ได้แก่ การสร้างงานในท้องถิ่น การพัฒนาด้านการเกษตร การปรับปรุงด้านการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และหากพิจารณาในมิติของสังเคราะห์คนยากจนที่ไม่สามารถช่วยตัวเอง ได้แก่ การดูแลเด็กเล็ก และการดูแลผู้สูงอายุ และการดูแลคนพิการ (*สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554*)

2) ความเหลื่อมล้ำในเมืองไทยมีแนวโน้มดีขึ้นแต่มีความเหลื่อมล้ำสองเรื่องที่น่ากังวลเรื่องหนึ่ง คือ ความเหลื่อมล้ำที่นักธุรกิจการเมืองแสวงหาประโยชน์จากนโยบายโดยอาศัยอำนาจรัฐ เรื่องที่สองเป็นปัญหาของคนชั้นกลางระดับล่าง ชัยบั้นขึ้นมาจากคนจน

ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ยังมีการศึกษาน้อยมาก สาเหตุความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสามประการ คือ ประการแรกมนุษย์มีความสามารถไม่เท่ากัน ประการที่สอง การขาดโอกาสทางเศรษฐกิจของคนฐานล่าง แรงงานส่วนใหญ่ยังอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ ขาดโอกาสไม่ว่าจะเป็นทรัพยากร การเข้าสู่แหล่งทุน และโอกาสต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่เสียเปรียบ และประการที่สามเป็นเรื่องของผู้เป็นเศรษฐีเข้าสู่อำนาจการเมือง คนเหล่านี้ทำธุรกิจและเข้าสู่อำนาจทางการเมือง ผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจ เกิดนโยบายที่เรียกว่า คอร์ปชั่นทางนโยบาย (*นิพนธ์ พัวพงศกร. 2555*)

3) หนี้สินของคนจน ในปี 2556 คนจนเป็นหนี้เพียงร้อยละ 42 ขณะที่คนไม่จนเป็นหนี้ร้อยละ 58 และพบว่าคนที่หนี้ส่วนใหญ่จะเป็นหนี้ในระบบ ส่วนหนี้นอกระบบมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย ฐานะของคนไทยที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้มีความน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้นในสายตาของเจ้าหนี้ในระบบ ดูเงิน ๆ ปรากฏการณ์นี้น่าจะทำให้คนจนมีหนี้มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นไปได้ว่าการที่ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสูง ๆ ให้กับเงินกู้นอกระบบอาจทำให้คนจนบางส่วน (ที่มีวินัยการเงินดี) ปลดหนี้ได้ด้วย (*จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ และสมชัย จิตสุชน. 2557*)

1.2 สถานการณ์คนเร่ร่อน

ผลการศึกษาสถานการณ์คนเร่ร่อนระหว่างปี 2554 - 2556 มี 1 เรื่อง คือ การศึกษาของ *วรภกร ทรัพย์วิระประภรณ์ (2554)* เรื่อง เส้นทางชีวิตคนเร่ร่อน : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาประสบการณ์คนเร่ร่อนเขตเมืองหลวง พบว่า การดำเนินชีวิตของคนเร่ร่อน แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงประสบการณ์ก่อนเข้าสู่ชีวิตคนเร่ร่อน และช่วงประสบการณ์ใช้ชีวิตเร่ร่อน ความเป็นตัวตน ซึ่งเชื่อมโยงกับความหมายเชิงข้อความ ความหมายเชิงโครงสร้าง ตามการรับรู้ประสบการณ์ของคนเร่ร่อน ทั้งนี้เงื่อนไขกับความหมายเข้าใจได้ว่าอะไรทำให้บุคคลเข้าสู่ชีวิตคนเร่ร่อน และพวกเขาเหล่านี้เผชิญประสบการณ์ชีวิตเร่ร่อนอย่างไร นอกจากนั้นการเข้าใจบริบทและเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้เกิดการบูรณาการไปสู่การกำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงการใช้ชีวิตเร่ร่อนให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม เกิดประโยชน์ต่อคนเร่ร่อนเองและต่อสังคมเป็นสำคัญ

1.3 สถานการณ์คนไร้สัญชาติ

ผลงานเกี่ยวกับสถานการณ์คนไร้สัญชาติ ระหว่างปี 2554 - 2556 มี 2 เรื่อง คือ บทความเรื่อง โรฮิงญา : ปัญหาคนไร้รัฐในอาเซียน (Rohingya : Stateless People in the ASEAN region) ของ *จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร (2555)* และรายงานเรื่องคนไร้สัญชาติในประเทศไทยได้คืนสิทธิประกันสุขภาพ : ทำดีที่เหลว โดย *คณะทำงานสุขภาพคนไทย (2556)* สำคัญ มีดังนี้

1) โรฮิงญากำลังเป็นปัญหาคนไร้รัฐในภูมิภาคอาเซียนที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ชาวโรฮิงญาที่อพยพหนีความตายจากประเทศพม่าเข้ามายังประเทศไทย นอกจากไม่ได้รับสถานภาพผู้ลี้ภัยแล้วยังถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสถิติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนถึง 7 ฉบับ ซึ่งจะต้องมีพันธกรณีในการปฏิบัติตามสนธิสัญญา ขณะเดียวกันประเทศในอาเซียนส่วนใหญ่มีมุมมองด้านความมั่นคงที่ต้องการควบคุมการเข้าเมืองของคนต่างด้าวเป็นหลัก จึงขาดการพัฒนากลไกระดับภูมิภาค เพื่อจัดการปัญหาผู้ลี้ภัยร่วมกัน (*จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร.2555*)

2) รักษาพยาบาลให้แก่ผู้ที่ยังมีปัญหาเรื่องสถานะจำนวน 457,409 คน ที่กระจายอยู่ในพื้นที่บริการของโรงพยาบาลชายแดน 172 แห่งใน 15 จังหวัดทั่วประเทศโดยจัดสรรเป็นเงินกองทุนพิเศษ และให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้บริหารกองทุนพิเศษนี้แต่มีข้อโต้แย้งจากภาคประชาสังคมว่าทำให้เกิดปัญหาเรื่องการจัดงบประมาณเบื้องต้นของกองทุนสูงมาก ถึงปีละ 24 ล้านบาทเท่ากับว่าผู้ที่ได้รับสิทธิจะหายไปจากจำนวนที่ได้รับการอนุมัติงบประมาณกว่า 11,000 คน และการให้บริการจริงในหลายพื้นที่ก็ยังคงขาดแคลนอยู่มาก ควรย้ำว่ากองทุนดังกล่าวนี้ยังไม่ครอบคลุมคนไร้รัฐคนไร้สัญชาติที่ไม่เข้าข่ายตามมติคณะรัฐมนตรีแม้จะถูกนับจดในทะเบียนบุคคลแล้วก็ตามและยังไม่มีทีท่าว่าจะแก้ปัญหาได้เพราะยึดการตีความกฎหมายแบบเถรตรงโดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงและหลักมนุษยธรรม

1.4 สถานการณ์ผู้ติดเชื้อเอชไอวี

ผลงานเกี่ยวกับสถานการณ์ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ระหว่างปี 2554 - 2556 มี 2 เรื่อง ได้แก่ รายงานสถานการณ์ปัญหาเอดส์ระดับโลกโดยกลุ่มงานพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ *สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (2555)* และรายงานสรุปสถานการณ์ผู้ป่วยเอดส์และการติดเชื้อเอชไอวี

ประเทศไทยโดยกลุ่มงานพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักโรคเอดส์ วัณโรคและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (2555) สารระสำคัญมีดังนี้

1) เมื่อสิ้นปี 2554 จากรายงานของโครงการโรคเอดส์แห่งสหประชาชาติ (UNAIDS) มีการคาดประมาณผู้ติดเชื้อเอชไอวีทั่วโลก 34.2 ล้านคน โดยเพิ่มขึ้นจาก 10 ปีที่ผ่านมา ประมาณ 5 ล้านคน และมีผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ทั้งสิ้น 2.5 ล้านคน ทั้งนี้อัตราการติดเชื้อเอชไอวีในประชากรโลกเท่ากับ ร้อยละ 0.8 โดยกลุ่มวัยรุ่นสตรี จะมีอัตราการติดเชื้อเอชไอวี ร้อยละ 0.5 สูงกว่าวัยรุ่นชาย ที่มีอัตราการติดเชื้อเอชไอวี ร้อยละ 0.3 กลุ่มที่เป็นผู้ติดเชื้อรายใหม่ที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อสูงกว่ากลุ่มประชากรทั่วไปยังเป็นพนักงานบริการทางเพศและลูกค้า (people who buy and sell sex) ผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด (people who inject drugs) ชายรักชาย และประชากรข้ามเพศ (transgender people) (กลุ่มงานพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักโรคเอดส์ วัณโรคและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์. 2555)

2) การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในประเทศไทยเกิดขึ้นในประชาชนวัยแรงงาน ประมาณ ร้อยละ 85 ของผู้ป่วยโรคเอดส์ มีอายุระหว่าง 15 - 45 ปี เพศหญิงมีสัดส่วนใกล้เคียงกับชายมากขึ้น อัตราส่วน 1.5 : 1 ภาวะการเจ็บป่วยเรื้อรังของโรคเอดส์ก่อให้เกิดการสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานทั้งทางร่างกายและจิตใจ ที่สำคัญคือการสูญเสียชีวิตก่อนวัยอันควร ขณะนี้มีผู้ติดเชื้อเอชไอวีมากกว่า 1.2 ล้านคนโดยที่ไม่มีอาการ และสำนักกระบวนวิชาได้รับรายงานผู้ป่วยเอดส์จากโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ตั้งแต่ปี 2527 จนถึงเดือนกันยายน ปี 2555 มียอดผู้ป่วยสะสมทั้งสิ้น 276,947 ราย โดยในจำนวนนี้ มีร้อยละ 65 อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 30-44 ปี และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 45.6 มีปัจจัยเสี่ยงของการติดเชื้อเอชไอวีจากเพศสัมพันธ์ร้อยละ 85 (กลุ่มงานพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์. 2555)

2. นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

ช่วงปี 2554 - 2556 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่สำคัญ ได้แก่

2.1 นโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

2.1.1 ประกาศนโยบายลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของ การติดเชื้อเอชไอวี โดยกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ส่งร่างประกาศคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ เรื่องนโยบายลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของ การติดเชื้อเอชไอวีในยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริการแบบบูรณาการและครบวงจร มาตรการที่ 2 การพัฒนา และบริการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด ที่เป็นชุดบริการแบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยชุดบริการ ทางเลือก 10 รายการ ข้อ 2.3 การสนับสนุนให้ใช้เข็มและอุปกรณ์ฉีดที่สะอาด จะดำเนินการโดยใช้วิธีการ ส่งเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครไปให้ความรู้กับผู้ติดยาเสพติดโดยวิธีการฉีดเข้าสู่หลอดเลือดเกี่ยวกับการป้องกัน โรคติดต่อและแนะนำให้ใช้เข็มและอุปกรณ์การฉีดที่สะอาด รวมทั้งใช้วิธีการแจกเข็มและอุปกรณ์ฉีดที่สะอาด ให้แก่ผู้เสพยาเสพติด

2.1.2 แผนบูรณาการภาคสังคม 9 องค์กร เพื่อช่วยเหลือผู้พันโทและป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ประจำปีงบประมาณ 2554 - 2556 กรมราชทัณฑ์ร่วมกับภาคสังคม 9 องค์กร ประกอบด้วย กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมสันติบาลเทศบาลแห่งประเทศไทย และสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย เพื่อให้ทุกหน่วยงานมีแบบแผนในการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม มีคู่มือที่สามารถนำไปอ้างอิงสำหรับการจัดทำโครงการต่าง ๆ อันเป็นการช่วยเหลือสนับสนุนงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัย และเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวก่อนสู่สังคม รวมถึงเอื้อต่อการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในกฎระเบียบด้วยความเรียบร้อย ลดอัตราการเกิดเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ

2.1.3 ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส 4 ปี (พ.ศ. 2556-2559) ของ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ดังนี้

“ผู้ด้อยโอกาสได้รับการยอมรับ สามารถพัฒนาตนเองและพึ่งตนเองได้ เข้าถึงสิทธิอย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาสังคม”

ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมพลังและพัฒนาศักยภาพผู้ด้อยโอกาส
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเข้าถึงสิทธิ สวัสดิการสังคม และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมพลังเครือข่ายภาคประชาสังคม
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและเทคโนโลยี ตลอดจนองค์ความรู้และนวัตกรรมทางสังคม
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสื่อสารสาธารณะ
- ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ

2.1.4 วาระเอดส์แห่งชาติภาคประชาชน พ.ศ.2555-2559 โดย คณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (กพอ.) และเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย ได้กำหนดวาระเอดส์แห่งชาติภาคประชาชน พ.ศ.2555-2559 ประกอบด้วย 3 วาระ ดังนี้

- วาระที่ 1 การปฏิรูปสังคมและการเมือง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม ลดปัญหาเอดส์มุ่งหน้าสู่ความเป็นรัฐสวัสดิการ
- วาระที่ 2 การป้องกัน ดูแล รักษาลดผลกระทบและจัดการตีตราการเลือกปฏิบัติ
- วาระที่ 3 โครงสร้างและกลไกการขับเคลื่อน เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชน วาระเอดส์แห่งชาติ และกระบวนการทำงานของภาคประชาสังคม

2.1.5 ยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติ พ.ศ.2557-2559 โดยคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติ (คช.ปอ.) ประกอบด้วย 2 ทิศทาง และ 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ทิศทางยุทธศาสตร์ 1 “นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง” มี 4 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) เร่งรัดขยายการดำเนินงานป้องกันที่รอบด้าน ด้วยชุดบริการที่ได้มาตรฐานของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและมีความละเอียดอ่อนเรื่องเพศภาวะและเพศวิถี ให้ครอบคลุมประชากรที่มีพฤติกรรมเสี่ยง และคาดว่าจะมีจำนวนการติดเชื้อ รายใหม่มากที่สุด 2) เร่งรัดขยายการดำเนินงานให้การปกป้องทางสังคม และปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมทางกฎหมายที่มีความสำคัญต่อการป้องกันและการดูแลรักษา 3) เพิ่มความรับผิดชอบและเป็นเจ้าของในระดับประเทศ จังหวัดและท้องถิ่น ในการขยายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ของประเทศ 4) พัฒนาระบบข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ในทุกระดับ

ทิศทางยุทธศาสตร์ 2 “การผสมผสานและบูรณาการให้แผนงานที่มีอยู่เดิม มีคุณภาพ เข้มข้น และมีความยั่งยืน” เป็นยุทธศาสตร์ที่ 5 คือ 5. ยกระดับคุณภาพของมาตรการและแผนงานที่มีอยู่เดิมให้เข้มข้น และบูรณาการ

2.1.6 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559) โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีวัตถุประสงค์ 1 พัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา แนวนโยบายที่ 1.3 เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต ได้มีโอกาสเข้าถึงบริการการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ยากจน อยู่ในท้องถิ่นห่างไกลทุรกันดาร

2.1.7 แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 โดยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีวิสัยทัศน์คือ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนดี มีความสุข มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทัน ในเวทีโลก” ส่วนพันธกิจ ได้แก่ 1) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา สู่สากล 2) เสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เท่าเทียม 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการ การศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

และวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาประเทศในอนาคต 2) เพื่อผลิตและพัฒนาากำลังคนรองรับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ การแข่งขันของประเทศ 3) เพื่อสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม สนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน 4) เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และ 5) เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการ การศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

2.1.8 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555 - 2559 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม (2) การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิขั้นพื้นฐาน

เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจก และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ มุ่งพัฒนาระบบบริการสาธารณะให้มีคุณภาพและมีช่องทางการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง การจัดหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย การเข้าถึงระบบสาธารณสุขปฐมภูมิ พัฒนาระบบสวัสดิการทางสังคมให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ พัฒนาระบบการเงินฐานรากและระบบการออมที่หลากหลาย เสริมสร้างเจตคติด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย และพัฒนาระบบฐานข้อมูลในการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกคนตามสิทธิ และสามารถเข้าถึงบริการอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน (2) การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย สอดแทรกการพัฒนาคนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างวัฒนธรรมการเกื้อกูลพัฒนาทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากการฝึกฝนเป็นความคิดสร้างสรรค์ ปลุกฝังการพร้อมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย พัฒนาค้นด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงาน และเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สร้างจิตสำนึกให้คนไทยมีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน สร้างค่านิยมการผลิตและบริการที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เรียนรู้การรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ

2.2 มาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

ผลการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยภาพรวมและแยกตามรายกลุ่มเป้าหมาย มีดังนี้

2.2.1 แนวทางการนำมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติ

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) ได้จัดทำมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส เพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดูแลผู้ด้อยโอกาสสามารถเปรียบเทียบและเทียบเคียงงานหรือกิจกรรมที่มีการดำเนินการแล้วกับมาตรฐานที่กำหนดได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นหรือการสร้างกิจกรรมใหม่ ๆ แก่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ หรือได้รับการดูแล สามารถเข้าถึง หรือได้รับบริการของหน่วยงาน/ชุมชนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ อันจะทำให้กลุ่มเป้าหมายมีชีวิตที่ดีขึ้นผู้ทำงานมีทิศทางการดูแลให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจนและเหมาะสมกับสภาพของชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในชนบทและพื้นที่ห่างไกลหรือเป็นผู้ด้อยโอกาสเข้าไม่ถึงสิทธิและโอกาสในการพัฒนาตามสิทธิ

สาระสำคัญที่มาตรฐานกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส ประกอบด้วย 5 ข้อกำหนด คือ (1) ข้อกำหนดด้านความมั่นคงในชีวิต (2) ข้อกำหนดด้านการศึกษา (3) ข้อกำหนดด้านเศรษฐกิจ (4) ข้อกำหนดด้านสังคม และ (5) ข้อกำหนดด้านสิทธิทางสังคม/การคุ้มครองสิทธิ

2.2.2 แนวทางการพัฒนากระบวนการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชนภายใต้โครงการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชนประจำปีงบประมาณ 2554

การศึกษาสถานการณ์การเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชนพบว่า (1) สวัสดิการสังคมเป็นบริการที่รัฐจัดให้กับประชาชนในรูปของเงินสนับสนุน เงินสวัสดิการ (2) สวัสดิการในรูปตัวเงิน (เบี้ยยังชีพ) เป็นสวัสดิการ “ที่อุปถัมภ์” ที่ประชาชนรู้จักและเข้าถึงได้ ได้แก่ สวัสดิการเชิงกลุ่มเป้าหมาย สวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สวัสดิการเบี้ยยังชีพคนพิการ สวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวี การจัดสวัสดิการสำหรับกลุ่มเป้าหมาย “คนพิการ” สวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุถือเป็นสวัสดิการที่คนในชุมชนรู้จักมากที่สุด สวัสดิการชุมชนการขอให้มีกรมสมทบ 3 ฝ่าย (รัฐ : ท้องถิ่น : สมาชิกในชุมชน) หรือเรียกง่าย ๆ ว่า “สวัสดิการ 3 ขา” การจัดสวัสดิการสำหรับผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์ สวัสดิการเชิงประเภทของสวัสดิการสังคม ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการมีงานทำและการมีรายได้ ด้านการศึกษา เป็นต้น

ส่วนกระบวนการเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมของคนในชุมชนนั้น พบว่า (1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารสิทธิสวัสดิการของประชาชนจากตัวบุคคลมากกว่าสื่อของรัฐ (2) กระบวนการเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมของคนในชุมชน (3) ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากบริการสวัสดิการสังคมในชุมชน/จังหวัด ได้แก่ ปัญหาการไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน ปัญหาการขาดแคลนน้ำในการเกษตร บริโภค ปัญหานโยบายของรัฐ นโยบายจังหวัด ปัญหาการเข้าไม่ถึงสิทธิของประชาชนบางกลุ่ม เช่น ผู้ด้อยโอกาส คนย้ายถิ่น คนพิการ ปัญหาประชาชนและท้องถิ่น/ท้องที่มีความรู้ ความเข้าใจต่อบริการสวัสดิการสังคมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการได้รับประโยชน์เท่านั้น เป็นต้น (ระพีพรรณ คำหอม, 2554)

2.2.3 การส่งเสริมสิทธิและสวัสดิการภาครัฐกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการตามกฎหมายในภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2550 ให้กับกลุ่มเป้าหมาย พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการบางส่วนมีการรับรู้ในสิทธิและสวัสดิการที่ตนเองสามารถเข้าถึงสิทธิที่เป็นเรื่องเงินซึ่งตนเองได้รับเป็นประจำทุกเดือน แต่เรื่องอื่น ๆ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ทุนประกอบอาชีพ ทุนอุปกรณ์ ทุนการศึกษา หรือการสงเคราะห์อื่น ๆ ยังไม่เคยรับรู้ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่มนอกจากนี้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นบางแห่งและอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ก็ยังขาดความเข้าใจในขั้นตอนการทำให้กลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่มได้รับสิทธิอย่างครอบคลุม (ระพีพรรณ คำหอม, ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล และ สุรางค์รัตน์ วสินารมณ์ (2554)

2.2.4 การเข้าถึงสิทธิในกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ด้อยโอกาส

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (2556) ได้ศึกษาเรื่องการเข้าถึงสิทธิในกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ด้อยโอกาส และมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อรองรับผู้ด้อยโอกาส และ

การพัฒนางานผู้ด้อยโอกาส คือ (1) ผลักดันให้มีกฎหมายว่าด้วยการจัดสวัสดิการชุมชนให้เป็นเครื่องมือการจัดสวัสดิการของประชาชนในทุกกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งรวมถึงผู้ด้อยโอกาส โดยรัฐจะเป็นผู้สนับสนุนที่ต่อเนื่องร่วมกับภาคประชาชน อปท. และภาคประชาสังคมอื่น (2) สทอ. สท. ควรนิยามความหมายของคำ “ผู้ด้อยโอกาส” ให้ชัดเจนและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รับรู้โดยทั่วไป (3) สท. ควรดำเนินการโครงการร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อพัฒนานโยบายการส่งเสริมให้กองทุนสวัสดิการชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดสวัสดิการดูแลผู้ด้อยโอกาสโดย สทอ. จัดทำหลักสูตรและคู่มือวิธีการทำงานกับผู้ด้อยโอกาสแต่ละกลุ่มเป้าหมายย่อยจัดทำเครื่องมือการคัดกรองกลุ่มเป้าหมายย่อย 5 กลุ่ม และคู่มือการใช้ เพื่อให้กองทุนสวัสดิการชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ในการดูแลผู้ด้อยโอกาสได้ถูกต้องจัดทำมาตรฐานคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสและสามารถนำไปใช้ได้ในระดับตำบล พอช. กำหนดให้การจัดสวัสดิการผู้ด้อยโอกาสเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกองทุนสวัสดิการชุมชน พัฒนาการบริหารจัดการคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องด้านความรู้ ทักษะการดูแลผู้ด้อยโอกาส รมรณรงค์ ส่งเสริมกลุ่มจิตอาสาหรือจิตสาธารณะเพื่อผู้ด้อยโอกาส โดยจัดทำเป็นกลุ่มภารกิจเพื่อสังคมทั้งในหน่วยราชการ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน (4) ร่วมพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของ อพม. ในพื้นที่ตามขนาดของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญชุมชนในเรื่องการดูแลผู้ด้อยโอกาส โดยให้ทำหน้าที่ร่วมกับกองทุนสวัสดิการชุมชนหรือ อปท. (5) สนับสนุนงบประมาณเพื่อผู้ด้อยโอกาส ในลักษณะสมทบร่วมในกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นรายหัวผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้กองทุนฯ สามารถดำเนินการจัดสวัสดิการได้อย่างตรงไปตรงมา ไม่เป็นภาระงบประมาณของกองทุนฯ และ (6) สนับสนุนภาคธุรกิจที่มีระบบ CSR ให้เปิดนโยบายการจ้างงาน การสนับสนุนให้ทำงานที่บ้าน หรือการส่งเสริมอาชีพ สำหรับผู้ด้อยโอกาสทั้งในเมืองและชนบท

2.2.5 การขับเคลื่อนการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชน ภายใต้โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชน ประจำปีงบประมาณ 2555 เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แนวทางการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชนที่เหมาะสม และขับเคลื่อนองค์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชนสู่การปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในฐานะเจ้าภาพหลักที่มีภารกิจที่จะต้องดูแลประชาชนให้ได้รับสวัสดิการตามที่กฎหมายกำหนด (ระพีพรรณ คำหอม.(2555)

2.2.6 อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาเรื่องอนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ (ทรงกรด เหล็กสมบูรณ์.(2555) มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ด้านรูปแบบการจัดการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และด้านกระบวนการเข้าสู่อาชีพ และแต่ละด้านมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน โดยแนวทางการจัดการศึกษาที่สำคัญคือ ระดับพื้นฐานหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับฝีมือ เทคนิค และเทคโนโลยี มีการใช้ระบบการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ระหว่างระบบการศึกษา การจัดการศึกษาเป็นระบบเปิด ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือและขอสนับสนุนการดำเนินงาน

จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายองค์กรที่จัดตั้งขึ้น ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานด้านแรงงาน สถานประกอบการ สมาคมหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องด้านวิชาชีพ สถาบันครอบครัวและชุมชนต่าง ๆ และสถาบันอุดมศึกษา ผลการศึกษาดังกล่าวมีข้อเสนอแนะ คือ รูปแบบการดำเนินงาน หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ควรที่หลากหลายสอดคล้องกับสภาพความต้องการแรงงาน เปิดโอกาสและเพิ่มโอกาสให้เรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล เน้นการเรียนรู้ทักษะอาชีพ การปฏิบัติจริงในสถานประกอบการหรือสถานการณ์จริง

2.2.7 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาสจากประชาคมอาเซียน เมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ประชากรใน 10 ประเทศสมาชิก จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์การย้ายถิ่นเสรี ไม่ว่าจะเป็นประเทศต้นทางหรือประเทศปลายทาง การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้จะส่งผลกระทบต่อประชากรทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อกลุ่มคนที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐถูกละเมิดสิทธิ กลุ่มคนเหล่านี้โดยทั่วไปมักเรียกกันว่า “ผู้ด้อยโอกาส” ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่รัฐต้องทุ่มเทงบประมาณเข้าไปดูแลและแก้ไขปัญหาเพื่อได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิให้เข้าถึงหลักประกันความมั่นคง รวมทั้งพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ประเด็นสำคัญ “ผู้ด้อยโอกาส” มีความทับซ้อนในการกำหนดประเภท และจำนวนเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะมีกลุ่มประชากรกลุ่มใหม่ที่จะถูกผลกระทบในด้านต่าง ๆ ผลักดันให้ตกอยู่ในสภาพของ “ผู้ด้อยโอกาส” เป็น “กลุ่มผู้ด้อยโอกาสใหม่” ซึ่งเป็นการทับถมปัญหาการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิที่ยังบริหารจัดการได้ยากอยู่แล้ว ให้เกิดความซับซ้อนยุ่งยากมากยิ่งขึ้น *(สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.(2555)*

2.2.8 ผลกระทบและแนวทางการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิต่อผู้ด้อยโอกาสเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายเสรีในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ความมั่นคงและแนวโน้มการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิต่อ “ผู้ด้อยโอกาส” รวมทั้งข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ แนวโน้มการเกิด “ผู้ด้อยโอกาสใหม่” และการเตรียมรับมือกับการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 *(ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต, สักกรินทร์ นิยมศิลป์, นนสิการ กาญจนะจิตรรา, กมลชนก ขำสุวรรณ, อีรนงค์ สกุลศรี และวรรณภา อารีย์.(2555)*

2.2.9 ผู้ด้อยโอกาสกับการเข้าถึงความยุติธรรมทางกฎหมาย

การศึกษา เรื่องผู้ด้อยโอกาสกับการเข้าถึงความยุติธรรมทางกฎหมาย โดย **ทีมเฉพาะกิจ สำนักประชาสัมพันธ์(2556)** พบว่า มาตรการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ไม่ได้รับความยุติธรรมหรือถูกล่วงละเมิดสิทธิ ถือว่าเป็นนโยบายสำคัญที่ภาครัฐต้องดำเนินการให้แก่ประชาชน ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในกรณีดังกล่าว โดยได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายหลายด้าน เช่น การจัดตั้งกองทุนยุติธรรม เพื่อส่งเสริมสนับสนุน

ให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นไปด้วยความเสมอภาคเป็นธรรม รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลย เป็นต้น แต่ยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ไม่รู้ถึงสิทธิและการได้รับความช่วยเหลือตามกฎหมายเมื่อตนเองถูกละเมิดสิทธิหรือไม่ได้รับความยุติธรรม อันเนื่องมาจากการไม่มีความรู้ ความเข้าใจบทบัญญัติของกฎหมาย และสิทธิเสรีภาพที่พึงมีพึงได้โดยชอบธรรม ถือได้ว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ด้อยโอกาสทางกฎหมาย ทำให้ต้องสูญเสียโอกาสต่าง ๆ มากมาย เช่น สิ้นเปลืองเวลา ค่าใช้จ่าย สูญเสียอิสรภาพโดยมิควร เป็นต้น

2.2.10 หลักประกันและการคุ้มครองทางสังคมสำหรับประเทศไทย ความท้าทายที่สำคัญเพื่อสร้างระบบประกันสังคมที่พึงประสงค์ คือ เรื่องความไม่ทัดเทียมกันในการได้รับสวัสดิการของประชาชนในแต่ละกลุ่มอาชีพ ทั้งในเรื่องความแตกต่างของการคุ้มครองทางสังคมที่แต่ละกลุ่มได้รับ ที่มาของแหล่งทุนในการจัดหาสวัสดิการและการสนับสนุนงบประมาณของภาครัฐ ด้วยลักษณะการแยกการทำงานของระบบราชการไทย เช่น ในเรื่องสวัสดิการทางสุขภาพที่สวัสดิการของข้าราชการดูแลโดยกรมบัญชีกลาง สวัสดิการของลูกจ้างเอกชนนอกภาคเกษตรดูแลโดยสำนักงานประกันสังคม ส่วนของประชาชนทั่วไปดูแลโดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ การบูรณาการด้านระบบฐานข้อมูลและการบริหารจัดการในเรื่องที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะร่วมกันเป็นอีกหนึ่งความท้าทายของระบบหลักประกันทางสังคม (เสาวคนธ์ เจษฎารักษ์.(2556)

2.2.11 การประเมินองค์กรตามมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส ผลการศึกษา เรื่องการประเมินองค์กรตามมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส โดย วีระชัย วีระนันทะชาติ (2556) สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบที่ดำเนินการศึกษาคควรดำเนินการแบบมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการสร้างความสำเร็จ การนำมาตราฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาสไปสู่การปฏิบัติได้อย่างกว้างขวาง และเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิภาพและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มคนยากจน

2.2.12 ความยากจน : สู่แนวทางการพัฒนาหลายมิติ ผลการศึกษา เรื่องความยากจน : สู่แนวทางการพัฒนาหลายมิติ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554) พบว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้จะต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมค่าจ้าง ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ตามมาตรฐานขั้นต่ำ (Living wage) เพื่อต่อเติมศักยภาพและยกระดับรายได้ขั้นต่ำของแรงงาน การปรับปรุงระบบความคุ้มครองทางสังคมและสวัสดิการให้มีประสิทธิภาพทั่วถึงและเป็นธรรม การสร้างโอกาสและเป็นธรรมในเรื่องสิทธิในทรัพย์สิน การแก้ไขระบบโครงสร้างภาษี โดยยึดหลักฐานภาษีพึงพึงทางตรงในสัดส่วนสูงกว่าภาษีทางอ้อม การเพิ่มคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการพัฒนา ระบบฐานข้อมูลและการใช้แผนที่ยากจน (Poverty mapping) เพื่อเป็นเครื่องมือจัดสวัสดิการให้กับกลุ่มเป้าหมายคนยากจน

2.2.13 การพัฒนาสื่อและโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนภายใต้โครงการบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน โดยพัฒนาและปรับปรุงรายการแบบบันทึกบัญชีรับจ่ายครัวเรือนพร้อมคู่มือ (ฉบับปรับปรุง) พัฒนาโปรแกรมประมวลผลบัญชีรับจ่ายครัวเรือนพร้อมคู่มือ (ฉบับปรับปรุง) ที่สามารถประมวลผลได้ระดับตำบล ถึงจังหวัดและพัฒนาคู่มือการใช้โปรแกรมเพื่อการจัดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่าย (*ปิยวัฒน์ เกตุวงศา และศุทธิดา ขวณวัน .2555*)

กลุ่มคนเร่ร่อน

2.2.14 การศึกษาแนวทางการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของคนเร่ร่อน โดย *สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส (2554)* ผลจากการศึกษา พบว่า (1) คนเร่ร่อนมีความต้องการในเรื่องการรักษาพยาบาล/ตรวจสุขภาพ ที่พิกัดค่าย และอาหาร (2) บริการที่รับจากหน่วยงาน เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตมากที่สุด รองลงมาคือ กิจกรรมให้ความรู้เรื่องเข้าถึงสิทธิและการเสริมพลัง

ข้อเสนอเชิงนโยบาย (1) ผลักดันกฎหมายคนเร่ร่อน เพื่อดำเนินการคุ้มครองและพิทักษ์คนเร่ร่อน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน กลุ่มต้องการพัฒนาศักยภาพและกลุ่มต้องการเข้าสู่สังคม (2) พัฒนากลไกการช่วยเหลือและพัฒนาศักยภาพคนเร่ร่อน (3) ศึกษาแนวทางการสนับสนุนด้านการเงิน/งบประมาณกับกลไกที่เกี่ยวข้อง และ (4) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงมหาดไทย เพื่อการสืบค้นสถานะบุคคลเพื่อนำไปสู่การเข้าถึงสิทธิความเป็นพลเมือง

กลุ่มคนไร้สัญชาติ/แรงงานข้ามชาติ

2.2.15 การจัดระบบคนไร้รัฐในบริบทประเทศไทย นิยามคนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ หมายรวมถึงชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เกิดในประเทศไทย หรืออาศัยอยู่ในประเทศไทยมานานแล้ว ในแง่ของกฎหมายสัญชาติ คนกลุ่มนี้คือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย ขั้นตอนที่รัฐไทยใช้จัดระบบในการรับรองสถานะบุคคลของคนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ คือ ปรับสถานะจากเข้าเมืองผิดกฎหมายมาเป็นผู้มีสิทธิอาศัยอยู่ชั่วคราว และอาจได้สิทธิอยู่ถาวรต่อไป อย่างไรก็ตาม ประชากรชายขอบกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติและการละเมิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐานอย่างน้อย 8 ด้าน คือ (1) การถูกบังคับให้กลายเป็นผู้พลัดถิ่นในประเทศ (2) การขาดความมั่นคงเรื่องที่ดินทำกิน (3) การถูกปฏิเสธให้จดทะเบียนการเกิด (4) ความยากลำบากในการเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล (5) การทำงานและได้รับการคุ้มครองแรงงานตามกฎหมายไทย (6) ความยากลำบากในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (7) การห้ามเดินทางออกนอกพื้นที่ควบคุม และ (8) ความยากลำบากในการเข้าถึงการศึกษา (*กฤตยา อาชวนิจกุล.2555*)

2.2.16 ความท้าทายต่อการคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย ประเทศไทยมีแรงงานอพยพข้ามชาติเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก โดยส่วนหนึ่งหลบหนีเข้าเมืองมาทำงาน ซึ่งรัฐบาลได้เปิดให้ขึ้นทะเบียนแรงงานมีจำนวน 1.3 ล้านคน โดยให้แรงงานเหล่านี้ได้เข้าสู่การพิสูจน์สัญชาติจากประเทศต้นทางเพื่อเปลี่ยนสถานะเป็นบุคคลเข้าเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือทำงานโดยถูกต้องตามกฎหมาย ตามข้อตกลงร่วมว่าด้วยการจ้างแรงงานข้ามชาติยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิแรงงานเท่าที่ควร

ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลัก 3 ประการ คือ (1) ขาดฐานข้อมูลที่จะมาใช้ในการวางแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และ (3) การคอร์ปชั่นในการดำเนินงาน ทำให้มาตรการต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามที่กำหนด (*บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ.2555*)

2.2.17 ลิทธิแรงงานข้ามชาติและภัยธรรมชาติ : บทเรียนจากวิกฤติอุทกภัยปี 2554 ของประเทศไทย เหตุการณ์อุทกภัยที่ผ่านมาได้มีการให้ความช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติโดยคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทยและมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน ในฐานะหน่วยปฏิบัติ ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและความช่วยเหลือทางวิชาการจากองค์การระหว่างประเทศ ผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ได้บทเรียนและนำมาสู่กรณีศึกษาและข้อเสนอแนะ 4 ประการ คือ (1) จัดทำร่างคู่มือการจัดตั้งและการบริหารจัดการศูนย์การจัดการภัยพิบัติและศูนย์พักพิงที่มีการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จระดับประเทศเชื่อมโยงกับชุมชน (2) สร้างช่องทางการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในระดับท้องถิ่นและชุมชน แรงงานข้ามชาติในเรื่องสิทธิแรงงาน และการเข้าถึงการบริหารให้ความช่วยเหลือ (3) ปฏิรูปกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง และ (4) จัดตั้งศูนย์บริหารข้อมูลและรับเรื่องร้องทุกข์ที่ให้บริการในหลายภาษาทั้งในรูปแบบศูนย์บริการและ Hotline (*รัตติยา ภูลออ.2554*)

2.2.18 ข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิการศึกษาและสาธารณสุขของสตรีไร้สัญชาติในชุมชนแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนชุมชน แม่สามแลบประกอบด้วย 3 ชาติพันธุ์ คือไทใหญ่ กะเหรี่ยง และกะเหรี่ยงมุสลิม เป็นชุมชนในพื้นที่ไกลห่าง การสื่อสารเป็นภาษาถิ่นทั้งหมด กะเหรี่ยง ไทย ด้านการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษา ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการศึกษาจากโรงเรียน เนื่องจากส่วนใหญ่แต่งงานแล้ว และคิดว่ามีภาระในครอบครัวและความสามารถในการเรียนรู้มีขีดจำกัดเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาด้านการเข้าไม่ถึงสิทธิทางสาธารณสุข พบว่า ส่วนใหญ่ยังไม่มีบัตรทอง และมีปัญหาในการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชน เนื่องจากการสื่อสาร ฐานะทางเศรษฐกิจ และความล่าช้าในการให้บริการ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายทางการศึกษา รัฐบาลควรจัดตั้งหน่วยงานทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับคนไร้สัญชาติที่มีเอกภาพในองค์กรเดียว และควรอนุญาตให้บุคคลไร้สัญชาติที่จะไปศึกษาระดับที่สูงขึ้นที่อยู่นอกภูมิลำเนาเดิมในระดับปฏิบัติการ ควรยกเลิกหลักสูตรที่ฝึกรูปแบบไม่เหมาะสมกับบริบทและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน (*โสภิตา เกื้อหนองซุ่น.2555*)

2.2.19 การคุ้มครองผู้ลี้ภัยในประชาคมอาเซียน การเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2015 อาเซียนควรศึกษาระบบการคุ้มครองผู้ลี้ภัยระดับภูมิภาค เพื่อสร้างกรอบทางกฎหมายที่เหมาะสมกับบริบทการลี้ภัยและช่วยคุ้มครองสิทธิมนุษยชนรวมถึงสวัสดิการในประชาคมอาเซียน ควรมีการสร้างระบบการลี้ภัยในประชาคมอาเซียน ในประเด็นเกี่ยวกับ (1) สร้างความเข้มแข็งให้กับหลักการรับภาระร่วมกัน (Responsibility Sharing) (2) กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum Standard) ในการดูแลผู้ลี้ภัยร่วมกัน (3) การจัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูล (Information Exchange Center) (4) หลักการไม่ผลักคืนกลับ (Principle of NON- Refoulement) (5) กระบวนการพิจารณาสถานภาพผู้ลี้ภัย (6) ความยืดหยุ่นโดยคำนึงถึงบริบทภายในของแต่ละประเทศ และ (7) มาตรการคุ้มครองผู้ลี้ภัยจากการถูกกักกัน (*วีรวิชัย เจริญชัยนันท์ สุภานี ยอดดำเนิน และ ภัทรา จีรวิศัลย์.2555*)

2.2.20 ประชากรชายขอบ ประชากรชายขอบและความไม่มั่นคงของมนุษย์ อาจมีที่มาจาก การไม่มีสิทธิ การถูกลิดรอนสิทธิหรือละเมิดสิทธิทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการ ขาดโอกาสและไม่ได้รับการคุ้มครองหรือหลักประกันทางสังคมในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากปัญหาในด้าน “สถานภาพ” ของบุคคลอันกระทบต่อ “สิทธิ” ที่พึงมีของบุคคลนั้น ทั้งในทางตรงจากตัวบทกฎหมาย และทั้งจากอคติ การตีตรา การไม่ยอมรับ การกีดกัน หรือการเลือกปฏิบัติที่เกิดขึ้นในสังคม คนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และแรงงานข้ามชาติ ถือเป็นกลุ่มประชากรชายขอบที่มีปัญหาในด้านสถานภาพทางกฎหมาย และถูกหาประโยชน์ เอาเปรียบ และใช้ความรุนแรงเป็นอย่างมาก รวมถึงการไม่ได้รับสิทธิและการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ในหลายเรื่อง คาดว่าประเทศไทย มีประชากรกลุ่มนี้จำนวนรวมกันมากกว่า 3 ล้านคน (คณะทำงานสุขภาพคนไทย.2556)

กลุ่มผู้พันโทษ

2.2.21 ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ การศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ โดย สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์ (2555) พบว่าปัจจัยที่มีแรงผลักดันให้ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำเกิน 3 ครั้ง เกิดจากตนเองร้อยละ 68.4 การไม่ยอมรับของสังคม ร้อยละ 12.7 เพื่อน ร้อยละ 9.2 ส่วนปัจจัยที่เป็นสาเหตุส่งผลให้ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ คือ ปัจจัยด้านการผูกมัด และปัจจัยด้านความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม อยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยความผูกพันและความรักต่อคนในครอบครัว ปัจจัยด้านการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมและปัจจัยด้านการเรียนรู้ทางสังคม ไม่เรื้อนจำอยู่ในระดับปานกลาง

2.2.22 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เพื่อเตรียมคืนคนดีสู่สังคม ผลการติดตามการปรับตัวของผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ พบว่า มีปัญหาในการปรับตัวเนื่องจากการถูกจองจำเป็นเวลานาน จึงเกิดความเคยชินในการปฏิบัติตนที่มีคนกำกับดูแลและไม่ต้องรับภาระเรื่องค่าใช้จ่าย แต่เมื่อได้รับการปล่อยตัว และกลับไปอยู่ในสังคมจะมีสิ่งกระตุ้นต่าง ๆ ที่ทำให้มีการปฏิบัติตนนอกกรอบ รวมทั้งต้องมีการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของตนเอง ครอบครัว ด้วยวิกฤติปัญหาต่าง ๆ ถ้าผู้ได้รับการปล่อยตัวสามารถปรับตนเองหรือสามารถเข้าถึงหน่วยงานบริการที่จะให้คำปรึกษา สนับสนุน จะทำให้เขาผ่านวิกฤติและไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ (เสาวคนธ์ เจษฎารักษ์.2556)

กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัว

2.2.23 การจัดทำคู่มือแนวทางการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัว สำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรุงเทพมหานครและเครือข่ายที่ทำงานด้านเอดส์ ได้กำหนดแนวทางการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัว ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านสุขภาพกายจิตใจ/จิตวิญญาณ/ปัญญา (2) ด้านเศรษฐกิจ (3) ด้านการศึกษา และ (4) ด้านบริการสังคมการนำแนวทางฯ ดังกล่าวไปใช้ในการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน จะส่งผลให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์และ

ครอบครัวได้รับบริการทางสังคมที่เหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี (ทิพากรณ์ โพธิ์ถวิล และระพีพรรณ คำหอม.2554)

2.2.24 การสำรวจข้อมูลพื้นฐานโครงการส่งเสริมการป้องกันเอดส์ในแรงงานข้ามชาติ ประเทศไทย (โครงการฟ้ามิตร - 2) ปี 2553 โครงการฟ้ามิตร - 2 เป็นส่วนหนึ่งของโครงการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่มีภาวะเสี่ยงสูง โดยการส่งเสริมบริการเชิงรุก และการสร้างเครือข่ายบริการแบบบูรณาการ (โครงการแซมเปียน) ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนโลกด้านเอดส์ วัณโรค และมาลาเรีย มีเป้าหมายหลักเพื่อขยายขอบเขตการจัดกิจกรรมการป้องกัน เอชไอวี ในกลุ่มประชากรที่มีพฤติกรรมเสี่ยง (the most at risk populations: MARPs) ในประเทศไทย โดยกลุ่มประชากรที่มีพฤติกรรมเสี่ยงที่โครงการฟ้ามิตร - 2 ดูแลรับผิดชอบ คือ กลุ่มแรงงานข้ามชาติ ประเด็นในการศึกษาคั้งนี้ คือ

- (1) ลักษณะและความเปราะบางของแรงงานข้ามชาติแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เป็นแรงงานวัยหนุ่มสาวที่อยู่ในช่วงเริ่มต้นของวัยเจริญพันธุ์ มีแรงงานข้ามชาติจำนวนมากที่อยู่กับคู่ครอง และในเวลาเดียวกันก็มีแรงงานข้ามชาติในสัดส่วนที่สำคัญที่ยังเป็นโสด (2) ความรู้ความเข้าใจต่อการติดเชื้อเอชไอวี พบว่า แรงงานข้ามชาติทุกกลุ่มเกือบทั้งหมด เคยเห็นและรู้จักถุงยางอนามัย โดยมีข้อยกเว้นคือ แรงงานข้ามชาติหญิงพม่า แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ก็รู้จัก เกือบทุกคนเข้าใจดีว่าถุงยางอนามัยมีไว้ใช้ป้องกันเอชไอวี/เอดส์ นอกจากนั้นยังรู้ด้วยว่าถุงยางอนามัยมีไว้เพื่อการวางแผนครอบครัว และป้องกันตัวจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่น ๆ
- (3) ความรู้ความเข้าใจและความชุกของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ส่วนใหญ่ในภาพรวมได้รับข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยเป็นอย่างดี โดยมีวิธีการสนทนาเป็นกลุ่ม และวิธีการอบรมหรือการบรรยายเป็นกิจกรรมหลักในการเผยแพร่และมีคลินิกองค์กรเอกชนเป็นแหล่งข้อมูลหลักที่เผยแพร่ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยให้กับกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ในทางกลับกันมีแรงงานข้ามชาติเพียงส่วนน้อยได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการตรวจเลือดด้วยความสมัครใจ (VCT) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโครงการจะต้องเร่งดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลด้านนี้ให้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น (อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์, วาทีณี บุญชะลิกซี,จรัมพร ไหล่ายอง, เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และกัญญา อภิพรชัยสกุล.2554)

2.2.25 การเลือกปฏิบัติในการประกอบอาชีพของผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผลการศึกษาเรื่องการเลือกปฏิบัติในการประกอบอาชีพของผู้ติดเชื้อเอชไอวี โดย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2556) พบว่า ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิต และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ติดเชื้อและผู้ใกล้ชิด ทั้งนี้สาเหตุที่สำคัญมาจากการที่สังคม เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเอชไอวีหรือเอดส์ ตลอดจนขาดความตระหนักในเรื่องสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมในประชากรทุกกลุ่ม ตามบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และในคำประกาศเจตจำนงเกี่ยวกับ HIV/AIDS (Declaration of Commitment on HIV/AIDS) ซึ่งกำหนดว่า “สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคนเป็นสิ่งจำเป็นในการลดภาวะเสี่ยงต่อเอชไอวี/เอดส์ และเพื่อการขจัดการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ติดเชื้อ และผู้ที่มีภาวะเสี่ยงทุกคนต้องได้รับความเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในอันที่จะเข้าถึงการศึกษา การจ้างงานบริการด้านสุขภาพและสังคม

การป้องกันโรค การช่วยเหลือและการรักษาข้อมูลข่าวสารและการปกป้องคุ้มครองตามกฎหมาย โดยความเคารพความเป็นส่วนตัวและความลับส่วนบุคคล ตลอดจนเพื่อขจัดความรู้สึกอับอายและการแยกตัวออกจากสังคมของผู้ติดเชื้อเอชไอวี

2.2.26 ผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มนักเรียนประเทศไทย พ.ศ. 2554 การเข้าถึงสื่อลามกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนอาชีวศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยนักเรียนชายมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนอาชีวศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 มากกว่าร้อยละ 70 เคยใช้คอมพิวเตอร์เข้าเว็บไซต์โป๊และมากกว่าร้อยละ 80 เคยดูหนังสือโป๊ วีซีดีโป๊ วีดีโอโป๊ ส่วนนักเรียนหญิงมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนอาชีวศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 ร้อยละ 20-30 เคยใช้คอมพิวเตอร์เข้าเว็บไซต์โป๊และมากกว่าร้อยละ 50 เคยดูหนังสือโป๊ วีซีดีโป๊ วีดีโอโป๊ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้งชายและหญิงที่เคยใช้คอมพิวเตอร์เข้าเว็บไซต์โป๊และเคยดูหนังสือโป๊ วีซีดีโป๊ วีดีโอโป๊ พบว่าการเข้าถึงต่ำกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนอาชีวศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 นักเรียนชายส่วนใหญ่มีการเข้าถึงสื่อลามกมากกว่านักเรียนหญิงเนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันเป็นสังคมที่เปิดกว้างต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ทำได้ไม่ยากซึ่งจะเห็นได้จากการที่นักเรียนสามารถเข้าถึงสื่อโป๊ต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดายมีการใช้คอมพิวเตอร์ในการเข้าถึงเว็บไซต์โป๊เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว (เสวตสรร นามวาท และสุปิยา จันทร์มณี.2554)

3. สรุปผลการสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส ระหว่างปี 2554-2556

3.1 การสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2556 พบว่าในระหว่างปี 2554-2556 มีบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน และสถาบันการศึกษาโดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ค้นคว้า วิจัยข้อมูลทางวิชาการ เพื่อศึกษาสถานการณ์ผู้ด้อยโอกาสในกลุ่มคนยากจน กลุ่มคนเร่ร่อน กลุ่มคนไร้สัญชาติ กลุ่มผู้พันโทษและกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัว รวมทั้งจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการยอมรับ สามารถพัฒนาตนเองและพึ่งตนเองได้ เข้าถึงสิทธิอย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณภาพชีวิตที่ดี

3.2 สถานการณ์ด้านผู้ด้อยโอกาส ระหว่าง ปี 2554-2556 พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2553 ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในมิติการเมืองและประชานิยม คนเป็นหนี้ คือคนจน เส้นทางชีวิตคนเร่ร่อนเขตเมืองหลวง โรฮิงญาซึ่งเป็นปัญหาคนไร้รัฐในอาเซียน และความล้มเหลวในการดำเนินการคืนสิทธิประกันสุขภาพให้คนไร้สัญชาติในประเทศไทย สถานการณ์ปัญหาเอดส์ระดับโลก และสถานการณ์ผู้ป่วยเอดส์และการติดเชื้อเอชไอวี ประเทศไทย

3.3 นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ระหว่างปี 2554 - 2556 พบว่า มีการพัฒนา นโยบายและยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) ประกาศนโยบายลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของการติดเชื้อเอชไอวี (2) แผนบูรณาการภาคสังคม 9 องค์กร

- (3) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส 4 ปี (พ.ศ.2556-2559)
- (4) วาระเอดส์แห่งชาติภาคประชาชน พ.ศ.2555 -2559 (5) ยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติ พ.ศ.2557 - 2559 (6) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552 - 2559) (7) แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 และ (8) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555 - 2559 เป็นต้น

3.4 มาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ด้อยโอกาส มีผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำมาตรฐาน คู่มือ แนวทางการปฏิบัติงาน และมีการติดตามผลการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส ได้แก่

- 1) แนวทางการนำมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติ
 - 2) แนวทางการพัฒนากระบวนการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชนภายใต้โครงการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชนประจำปีงบประมาณ 2554
 - 3) การส่งเสริมสิทธิและสวัสดิการภาครัฐกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 4) การเข้าถึงสิทธิในกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ด้อยโอกาส
 - 5) การขับเคลื่อนการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชน ภายใต้โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของประชาชน ประจำปีงบประมาณ 2555
 - 6) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาสจากประชาคมอาเซียน
 - 7) ผลกระทบและแนวทางการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิต่อผู้ด้อยโอกาสเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
- และ
- 8) ผู้ด้อยโอกาสกับการเข้าถึงความยุติธรรมทางกฎหมาย เป็นต้น

2.3 การสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย: ผลงานวิชาการด้านผู้สูงอายุ ปี 2554 – 2556

วิธีการศึกษา

เป็นการรวบรวมประมวลจำแนกวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานวิชาการที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เป็นผลงานวิชาการที่มีการดำเนินการในระหว่าง ปี 2554-2556 แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่

- 1) นโยบาย/แผนงาน/แผนยุทธศาสตร์ (21 เรื่อง)
- 2) งานวิจัย (21 เรื่อง)
- 3) คู่มือการดูแลผู้สูงอายุ (6 เรื่อง)
- 4) บทความ (8 เรื่อง)
- 5) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ (9 เรื่อง)

รวมทั้งหมด 65 เรื่อง ดังนี้ แยกเป็นผลงานด้านสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุระหว่าง ปี 2554-2556 มีทั้งหมด 24 เรื่อง แยกเป็น ปี 2554 จำนวน 8 เรื่อง ปี 2555 จำนวน 10 เรื่อง และปี 2556 จำนวน 6 เรื่อง ผลงานด้านนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ มาตรการด้านผู้ด้อยโอกาสระหว่างปี 2554-2556 มีทั้งหมด 41 เรื่อง แยกเป็นปี 2554 จำนวน 9 เรื่อง ปี 2555 จำนวน 11 เรื่อง และปี 2556 จำนวน 21 เรื่อง

(ดังตารางที่ 5 และตารางที่ 6)

ตารางการตั้งคราะห์องค์ความรู้จากกรวิจัยด้านผู้สูงอายุ ระหว่างปี 2554 - 2556

ตารางที่ 5 ผลงาน/รายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุระหว่างปี 2554 - 2556

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
1. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านผู้สูงอายุ ระหว่างปี 2554-2556	<p>1. รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ)</p> <p>2. ผลการดำเนินงาน (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p>	<p>1. รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ)</p> <p>2. ลักษณะความต้องการของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ของจังหวัดสิงห์บุรี (ลาวิตรี พลทวี และ ศศิพัฒนา ยอดเพชร)</p>	<p>1. รายงานผลการดำเนินงานและการขับเคลื่อนสมาชิกผู้สูงอายุระดับชาติไปสู่การปฏิบัติ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ)</p> <p>2. การศึกษาผลผลิตภาพแรงงานตามอายุของแรงงานและการทำางานของแรงงานสูงอายุในภาคอุตสาหกรรมการผลิต ภาคการค้าและบริการ และภาคการขยายส่ง-ขายปลีกฯ และโรงแรม-ภัตตาคาร (นงนุช สุนทรชวาทานต์ และ พิสุทธิ์ ฤทธอนวิทย์)</p>
	<p>3. ผู้สูงอายุไทย : การเตรียมการทางด้านการเงินและลักษณะบ้านพักหลังเกษียณที่ต้องการ (อัจฉรวรรณ งามญาณ และ ณัฐวิทย์ เผ่าฤกษ์)</p>	<p>3. รายงานฉบับสมบูรณ์ การประเมินการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และความดันโลหิตสูงของโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขและโรงพยาบาลในสังกัดกรุงเทพมหานคร (ราม รังสินธุ์ และคณะ)</p>	<p>3. รายงานผลการศึกษาเบื้องต้น การสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุไทยปี 2556 ภายใต้แผนงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการสุขภาพผู้สูงอายุและผู้ป่วย (สุรเดช ดวงทิพย์ศิริกุล และคณะ)</p>
	<p>4. การติดตามประเมินผลการดำเนินงานกองทุนผู้สูงอายุ (ศศิพัฒนา ยอดเพชร และคณะ)</p>	<p>4. การเตรียมความพร้อมทางด้านสังคมสงเคราะห์สวัสดิการสังคมเพื่อรองรับเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2015 (กุชงค์ เสนาบุษ)</p>	<p>4. สถานการณ์ประชากรอาเซียน (ปี 2557) (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p>

ปอเต็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
<p>5. โครงการขับเคลื่อนระบบบริการอย่างบูรณาการเพื่อสิทธิและสุขภาพของผู้สูงอายุในระดับชุมชน (ศศิทัศน์ ยอดเพชร และคณะ)</p>	<p>5. โครงการการศึกษาในรูปแบบการจัดการด้วยตนเองสำหรับผู้สูงอายุในสถานศึกษา (ระพีพรรณ คำหอม และคณะ)</p>	<p>5. โครงการให้บริการในรูปแบบการจัดการด้วยตนเองสำหรับผู้สูงอายุในสถานศึกษาโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ระพีพรรณ คำหอม และคณะ)</p>	<p>5. โครงการให้บริการของธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุที่จะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.)</p>
<p>6. การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ)</p>	<p>6. การบริหารจัดการองค์กรธุรกิจเพื่อสังคมในการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุไทย (เอกจิตรา คำมีศรีสุข)</p>	<p>6. การบริหารจัดการองค์กรธุรกิจเพื่อสังคมในการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุไทย (เอกจิตรา คำมีศรีสุข)</p>	<p>12. ความรู้และเจตคติของพนักงานส่วนท้องถิ่นต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร (วิฑู พุเสลา)</p>
<p>7. โครงการศึกษาข้อกำหนดในการประเมินความจำเป็นของผู้สูงอายุ เพื่อการจัดสวัสดิการสังคม (น้ำผึ้ง มีศิลป์ และคณะ)</p>	<p>7. ความต้องการรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม (ชุตินมพนธ์ อิมรัตน์)</p>	<p>7. ความต้องการรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม (ชุตินมพนธ์ อิมรัตน์)</p>	
<p>8. รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะทางสังคม มกราคม 2556)</p>	<p>8. การศึกษาเปรียบเทียบการวางแผนชีวิตก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชาชนที่รับราชการและไม่รับราชการ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก (จุฑามณี จันททรัพย์)</p>	<p>8. การศึกษาเปรียบเทียบการวางแผนชีวิตก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชาชนที่รับราชการและไม่รับราชการ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก (จุฑามณี จันททรัพย์)</p>	
	<p>9. การศึกษาการดำเนินงานขับเคลื่อนมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุตามข้อตกลงร่วมระหว่างสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ลักขมี มิแก้ว)</p>	<p>9. การศึกษาการดำเนินงานขับเคลื่อนมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุตามข้อตกลงร่วมระหว่างสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ลักขมี มิแก้ว)</p>	

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
		10 เรื่อง	6 เรื่อง
รวม	8 เรื่อง	10 เรื่อง	24 เรื่อง

ตารางที่ 6 ผลงาน/รายงาน ประเด็นนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ ด้านผู้สูงอายุ

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
2. ประเด็นนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ ด้านผู้สูงอายุ	<p>1. แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2554-2564) (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p> <p>2. โครงการทบทวนวรรณกรรม บทเรียน ประสบการณ์ทางนโยบายการขยายอายุการทำงาน จากสนามประเทศ (สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส และ สิงคโปร์) (สวรัย บุณยมานนท์ และ ปภัศร ชัยวัฒน์)</p>	<p>1. ร่างยุทธศาสตร์การวิจัยรายสาขา : ด้านสังคม ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2555-2559 (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ)</p> <p>2. พัฒนาการของหลักการ นโยบาย และแผนงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ (ปกวี นพาสันต์)</p>	<p>1. รายงานการศึกษาโครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2550-2554) (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p> <p>2. เอกสารหลักและมติสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ 2556 (คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุ ระดับชาติ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p>

ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
<p>3. ทางเลือกของสวัสดิการสังคมสำหรับคนไทย (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย)</p>	<p>3. ผู้สูงอายุ : ความเป็นไปได้กับนโยบายเบี้ยยังชีพ วารสารปัญญาภิวัฒน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม - ธันวาคม 2555 (ยุวดี ไหวทยะโชติ)</p> <p>4. ข้อเสนอคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติด้วยการกำหนดบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เป้าหมายเป็นผู้รับบริการสวัสดิการสังคม พ.ศ.2555 (สำนักงานส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p>	<p>3. แผนยุทธศาสตร์ระดับชาติว่าด้วยการสร้างเสริม สุขภาวะในระยะห้าปีของซีวิต 2557-2559 (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ)</p> <p>4. แผนกลยุทธ์ สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ ผู้สูงอายุ 2556-2559 (สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ)</p>
	<p>5. ความเห็นและข้อเสนอแนะเรื่อง “การดูแลผู้สูงอายุ ที่มีภาวะพึ่งพิงโดยท้องถิ่น/ชุมชน” (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกรกิจและสังคมแห่งชาติ)</p>	<p>5. รายงานผลการดำเนินงานและการขับเคลื่อน สมัชชผู้สูงอายุระดับชาติไปสู่การปฏิบัติ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)</p>
	<p>6. แผนกลยุทธ์ฉบับที่ 3 พ.ศ.2555 - 2559 (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ)</p>	<p>6. การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทย ภายใต้กรอบพันธกรณี องค์การประชาชาติ : แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริด ว่าด้วย เรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing : MIPAA) (ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์)</p>

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
2.1 มาตรการสร้างคน : ส่งเสริมทางสังคม	4. ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพเชื่อมโยงกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทย (รองศาสตราจารย์เล็ก สมบัติ (หัวหน้าโครงการ) ศาสตราจารย์คิซึพัฒนา ยอดเพชร และนางสาวธนิภา นต์ ศักดาพร)	7. แนวทางการส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุในประชาคมอาเซียน Promotion for employment among elders in ASEAN (เอกจิตรร คำมีศรีสุข)	7. การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ : ประเทศเกาหลีใต้ การศึกษาเตรียมและประสบการณ์ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานเพื่อรองรับปัญหาของสังคมสูงอายุและการขยายอายุการเกษียณราชการและการทำงานในประเทศเกาหลีใต้ (อรพินท์ สพอิชชัย และนพวรรณ ศรีเกตุ)
			8. นวัตกรรม มสธ. หนึ่งบ้านหนึ่งปัญญาไม่พอดูกันชีวิตผู้สูงอายุ (http://www.isranews.org/component/content/article/278-thaireform/thaireform-slide/23304)
			9. รายงานการรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มประชากรชายขอบ เรื่องวาระการพัฒนาหลังปี 2558 (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
			10. บทความเรื่องการดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้านการทำงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)

ปรอยเห็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
5. คู่มือการปฏิบัติงานสำหรับอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เพื่อดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (สำนักงงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข 2554)	8. การศึกษาในรูปแบบการจัดหาครูดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ในชุมชน (สุพัตรา ศรีวิชัยกร)	11. ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุด้านการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในสังคม (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)	11. ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุด้านการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในสังคม (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)
6. การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว (สำหรับเจ้าหน้าที่) (สำนักงงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข 2554)	9. ความต้องการควมมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพค้าขาย : กรณีศึกษาจากกองขยะหนองแขม (จันทิรา เสพา)	10. การติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วมและถอดบทเรียนพื้นที่ต้นแบบงานผู้สูงอายุ (เล็ก สมบัติ และคณะ)	12. ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุด้านความมั่นคงในชีวิต (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)
	11. ลักษณะการดำเนินงานและกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ (ศิริพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ)	13. ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุด้านสุขภาพ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)	13. ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุด้านสุขภาพ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)
			14. ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี (กมลชนก ขำสุวรรณ , กาญจนา เทียนลาย)
			15. การบริการผู้สูงอายุในวาระสุดท้ายและการตาย (ศิริพัฒน์ ยอดเพชร, และคณะ)

การสังเคราะห์การถอดบทเรียนจากแผนสุขภาพประชาชาติปี 2557
สร้างคน สร้างชาติ : สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

ประเด็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
2.2 มาตรการสร้างชาติ : การคุ้มครองทางสังคม	7. โครงการติดตามการปฏิบัติงานเพื่อคุ้มครองและ พัฒนากลุ่มเป้าหมายในภารกิจกระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับกับคณะสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ มธ.)		16. การประเมินภายในการดำเนินงานตาม แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ : พัฒนา พื้นที่ต้นแบบและปัจจัยสำคัญ (ศิริวรรณ ศิริบุญ และคณะ) 17. การต่อต้านการทุจริตกรมต่อสตรีผู้สูงอายุ (ปิยะนุช นาคแก้ว)
2.3 มาตรการสร้างภูมิคุ้มกันทาง สังคม : การเฝ้าระวังทางสังคม			18. การประเมินการคุ้มครองทางสังคมจากการ บริการหรือระดับชาติ เพื่อกำกับสถานการณ์คุ้มครอง ทางสังคม ภายใต้อำนาจของประเทศไทย (องค์การแรงงานระหว่างประเทศและ คณะทำงานร่วมขององค์การสหประชาชาติ ในประเทศไทย พ.ศ.2556) 19. โครงการพัฒนาคุณภาพการเยี่ยมบ้านและการ ดูแลผู้ป่วยที่บ้าน (NHSO (National Health Security Office Region))

ปอเต็น	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556
3. ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัติในระยะต่อไป	8. การขับเคลื่อนมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติ (พ.ศ.2551-2554) (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ)		20. การเตรียมการของผู้ประกันตนเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ประกันตนในสำนักงานประกันสังคม เขตพื้นที่ 2 (กรณีกา ค้าวังค์)
	9. แนวทางการปฏิบัติงานกองทุน (สำหรับหน่วยงาน/องค์กรภาคเอกชน ที่ต้องการขอรับการสนับสนุนจากกองทุน) (กองบริหารกองทุน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)		21. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์)
รวม	9	11	21 41 เรื่อง

ขอบเขตการสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ระหว่างปี 2554 - 2556 แบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ

1. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านผู้สูงอายุ ระหว่าง ปี 2554 - 2556
2. นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้สูงอายุ
3. สรุปผลการสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ระหว่างปี 2554 - 2556

สาระสำคัญของผลงานวิจัยดังกล่าว มีดังนี้

1. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านผู้สูงอายุ ระหว่างปี 2554 - 2556

ผลงาน/รายงานสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มผู้สูงอายุช่วงปี 2554 - 2556 มีทั้งหมด 27 เรื่อง มี 10 เรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ผู้สูงอายุ ได้แก่

(1) รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย (2554) (2) รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย (2555) (3) รายงานผลการดำเนินงานและการขับเคลื่อนสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติไปสู่การปฏิบัติ (2556) (2557) (4) ผลการดำเนินงานคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (2554) (5) แผนยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2555-2559) (6) รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความ เหลื่อมล้ำของประเทศไทย (2556) รองลงมามี 3 เรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่ (7) การเตรียมความพร้อมทางด้านสังคมสงเคราะห์ สวัสดิการสังคมเพื่อรองรับเป็นประชาคมอาเซียน ในปี 2015 (2555) และมี 1 เรื่อง ที่รายงานถึงผลการขับเคลื่อนสมัชชาผู้สูงอายุ ได้แก่ (8) รายงานผลการดำเนินงานและการขับเคลื่อนสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติไปสู่การปฏิบัติ (2556)

1.1 สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุปี 2548

จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุพบว่า ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) มาตั้งแต่ปี 2548 (วิชัย โชควิวัฒน์ (2557), ยุวดี ไททยะโชติ (2555) รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ (2554-2555) ในปี 2554 พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุจำนวน 8 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 12 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งเกณฑ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้ประเทศใดก็ตามที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศถือว่าประเทศดังกล่าวได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และในระยะเวลาอีก 18 ปีข้างหน้า (ปี 2573) สังคมไทยจะมีประชากรสูงอายุที่วิเศษจาก 8 ล้านคน เป็น 18 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 25 ของประชากรทั้งประเทศ หรือหากคิดเป็นค่าเฉลี่ยหมายความว่า ในคนไทย 4 คน จะมีผู้สูงอายุรวมอยู่ด้วย 1 คน ซึ่งถือเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดด (กระทรวงการพัฒนาระบบสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557) ขณะเดียวกันรายงานประชากรผู้สูงอายุในประชาคมอาเซียนพบว่า ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุมากเป็นอันดับ 2 รองจากประเทศสิงคโปร์ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2560) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ระยะที่ 2 (พ.ศ.2550-2554) ได้ให้ความสำคัญกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุของสังคมไทยเป็นอย่างมากโดยเสนอให้มียุทธศาสตร์ที่ 1 การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ เพื่อการเตรียมการก่อนการเข้าสู่วัยสูงอายุและการเตรียมบุคลากรต่อการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมไทย

การสังเคราะห์พบว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทยส่งผลให้ประชากรวัยเด็กมีจำนวนลดลงแต่ประชากรวัยผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งรูปแบบครอบครัวขยาย

เปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเดี่ยว วัยทำงานในชนบทมีการอพยพถิ่นฐานเพื่อเข้ามาหางานทำในเมืองทำให้เด็ก
อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุที่รับภาระเลี้ยงดูเด็ก (หลาน) จะเป็นผู้สูงอายุยากจน
มีอาชีพรับจ้าง มีรายได้ไม่แน่นอน มีเพียงหลักประกันเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแบบขั้นบันได (600-1,000 บาท/
เดือน) จึงส่งผลให้ผู้สูงอายุยากจนนำเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมาใช้จ่ายเป็นค่าเลี้ยงดูเด็ก (หลาน) (อุดมลักษณ์
พิศิตร (2557), ยุกติ ไวทยะโชติ, ภูขงศ์ เสนานุช (2555)

ข้อท้าทายที่สำคัญคือ องค์การสหประชาชาติได้ประเมินสถานการณ์ปี พ.ศ. 2545-2643
(2001-2100) จะเป็น “ศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ” โดยกำหนดให้ประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า
ร้อยละ 10 เป็นสังคมผู้สูงอายุ

1.2 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมผู้สูงอายุไทยมีความคล้ายคลึงกับประเทศญี่ปุ่น

นักวิชาการด้านผู้สูงอายุรายงานว่า สถานการณ์เช่นนี้คล้ายคลึงกับประเทศญี่ปุ่นที่มี
ระยะเวลาการเพิ่มประชากรสูงอายุ (อายุ 65 ปีขึ้นไป) จากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 14 เป็นการเพิ่มอย่างรวดเร็ว
(25 ปี) ขณะที่ประเทศสิงคโปร์คาดว่าจะเร็วกว่าคือประมาณ 17 ปี (รศรินทร์ เกรย์ และรุ่งทอง ครามานนท์
(2550) ข้อสรุปที่น่าสนใจคือ ประเทศในแถบเอเชียมีอัตราการเพิ่มประชากรสูงอายุจะเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก
และเข้าสู่ภาวะวิกฤติในปี พ.ศ.2563

1.3 การฉายภาพสังคมผู้สูงอายุที่เหมือนและแตกต่างกันของไทยกับต่างประเทศ

1) อายุ

อายุเฉลี่ยของประชากรทุกประเทศเพิ่มขึ้น ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ประชาชนอายุยืนที่สุด คือ
ประมาณ 81 ปี ประเทศไทยอายุยืนน้อยที่สุด แต่ก็ยืนยาวถึง 72 ปี (ประเทศอื่นอยู่ประมาณ 77-79 ปี) และ
ผู้สูงอายุหญิงอายุยืนยาวมากกว่าชาย

2) ผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ยังคงอยู่กับครอบครัวมากกว่าสถานสงเคราะห์

ผู้สูงอายุประเทศไทยเกือบทั้งหมดอยู่ในชุมชนและอยู่ในครัวเรือนมีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น
ที่อยู่ในสถาบัน เช่น วัด และสถานสงเคราะห์ และมีไม่ถึงร้อยละ 0.5 ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ซึ่งในประเทศ
ออสเตรเลีย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา มีผู้สูงอายุอยู่ในสถานสงเคราะห์ในจำนวนที่สูงมากกว่าประเทศไทย
หลายเท่า

3) สถานะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทยยังขาดหลักประกันทางรายได้

ในปัจจุบันมีผู้สูงอายุไทยยากจนถึง 1 ใน 5 ของผู้สูงอายุทั้งหมด และ 1 ใน 3 มีรายได้ต่ำ
ไม่มากพอที่จะจุนเจือตนเองและครอบครัวผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 87 ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจาก
บุตร และ 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุยังคงทำงานมากกว่าผู้สูงอายุในเขตเมือง งานส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม
และเป็นงานของตนเอง ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นมีนโยบายให้ผู้สูงอายุคงอยู่ในอาชีพเดิมที่มีความถนัดทั้งภาครัฐ
และเอกชนเพื่อให้ผู้สูงอายุมีหลักประกันด้านรายได้ที่ต่อเนื่องและยังคงเป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศ
ออสเตรเลียและประเทศอังกฤษมีแนวทางการจ้างงานผู้สูงอายุตามความต้องการทำงาน (อัจฉราวรรณ
ภมณญาณ , ณัฐวิชัย เผ่าภู่ง.(2554) เอกจิตรา คำมีศรีสุข.(2555) จุฑามณี จันททรัพย์.(2555) และ
พิจิตรา คำชู.(2555)

1.4 ปัญหาหลักของผู้สูงอายุไทยคือ ปัญหาสุขภาพอนามัย การเจ็บป่วยด้วยโรค หลอดเลือดสมอง โรคความดันโลหิตสูง แต่มีสุขภาพจิตดี

โรคเรื้อรังที่เป็นปัญหาสำคัญของผู้สูงอายุไทยมีลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากประเทศอื่น คือ โรคหลอดเลือดสมอง โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคระบบกล้ามเนื้อและกระดูก (ข้อเสื่อม) โรคเบาหวาน มะเร็ง ทกั้มและอุบัติเหตุแต่ประเทศไทยความชุกของโรคเรื้อรังของผู้สูงอายุสูงกว่าประเทศอื่น แต่พบว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่มีสุขภาพจิตดีเมื่อเทียบกับประเทศอังกฤษและญี่ปุ่นที่มีปัญหาที่สำคัญของผู้สูงอายุไทยและประเทศอื่น และพบมากขึ้นตามอายุที่สูงขึ้น (วรรณภา ศรีธัญรัตน์ และ ม่องพรรณ อรุณแสง(2554), มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (รายงานฉบับสมบูรณ์การประเมิน การดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 และความดันโลหิตสูง , มส.ผล (2554,2555) ของโรงพยาบาล ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขและโรงพยาบาลในสังกัดกรุงเทพมหานคร (2555) (รายงานผลการศึกษา เบื้องต้นการสำรวจสุขภาพของผู้สูงอายุในระดับชุมชน (2554)

1.5 จำนวนผู้รับเบี้ยยังชีพมีจำนวน 7 ล้านกว่าคน แต่จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือนมีเพียง 1 ล้านกว่าคน

แม้นโยบายรัฐจะปรับเปลี่ยนการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเชิงสังเคราะห์เป็นเชิงสิทธิสวัสดิการ ผู้สูงอายุจำนวน 600-1,000 บาท/เดือน แต่เบี้ยยังชีพดังกล่าวยังต่ำกว่าเกณฑ์เส้นความยากจนประมาณ 1,678 บาทต่อเดือน ขณะที่ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุทั้งประเทศในปี 2553 ทั้งหมด 8,070,000 คน มีผู้สูงอายุที่ยากจนจำนวน 1,094,000 คน ที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุโดยใช้งบประมาณรายจ่ายสำหรับเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุทั้งสิ้น 8,358 ล้านบาท ผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพทั้งหมด 7,016,622 คน งบประมาณรายจ่าย เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ 53,608 ล้านบาท (สุรจิต ลักษณะสุดา และคณะ.(2553) หากเปรียบเทียบกับ ประเทศญี่ปุ่นที่ได้มีการเตรียมความพร้อมมาตั้งแต่ปี 2502 ปัจจุบันมีกฎหมาย “บ้านอายุแห่งชาติ” มีระบบ “ประกันการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว” และ “โครงข่ายคุ้มครองทางสังคม” และส่วนใหญ่งบประมาณในระบบนี้ เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับผู้สูงอายุมากถึงร้อยละ 70.4

บทเรียนสำคัญของประเทศไต้หวัน (2008) ประเทศเกาหลีใต้ มีนโยบายด้านการศึกษา สำหรับผู้สูงอายุ โดยขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน วิทยาลัย ศูนย์สวัสดิการสังคม และ ศูนย์สวัสดิการผู้ที่อยู่ในวัยเกษียณ จัดอบรมทักษะไอทีแก่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปเป็นเวลา 20-30 ชั่วโมง เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้ผู้สูงอายุเข้าเรียนในหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และ มีการจัดที่พักให้ภายในวิทยาลัย เป็นต้น

ข้อท้าทายที่พึงระวังของสังคมไทยคือ นโยบายของรัฐควรมีจุดเปลี่ยนระบบสวัสดิการ ผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงสูง เนื่องจากรัฐบาลอาจประสบปัญหาการจัดสรรงบประมาณเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว อัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทางออกของนโยบายรัฐคือเร่งให้ ประชากรที่จะทำงานเข้าสู่ระบบการออมระยะยาว และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ “การออมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ชีวิตในระยะสั้น และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้” และเร่งให้รัฐมีการใช้ “พระราชบัญญัติ

การออมแห่งชาติ พ.ศ.2554” ให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว (อรพินสพโชคชัย และนพวรรณ ศรีเกตุ (2556), www.isranews.org/component/content/article/278-thaireForm-side/23304)

1.6 การสร้างหลักประกันรายได้ของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

การจัดตั้ง “กองทุนการออมเพื่อการชราภาพ (กอช.)” เป็นกองทุนภาคบังคับที่ส่งเสริมให้แรงงานที่มีอายุตั้งแต่ 15-60 ปี จ่ายเงินเข้ากองทุนเดือนละ 100 บาท และเปิดโอกาสให้ผู้มีกำลังสามารถจ่ายเงินออมเพิ่มได้ เมื่อจ่ายสะสมในระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี รัฐจะสมทบให้เดือนละ 50 บาท ส่งผลให้สิทธิประโยชน์ที่ได้รับขึ้นกับเงินออมของแต่ละคน การจ่ายคืนจะเกิดขึ้นเมื่ออายุ 60 ปีขึ้นไปอย่างน้อยเดือนละ 2,000-2,500 บาท และเมื่อรวมกับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอีกเดือนละ 500 บาท จะทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้ต่อเดือนเท่ากับ 3,000 บาท ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนทั่วไปและผู้สูงอายุที่อยู่นอกระบบประกันสังคมและนอกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพประมาณ 24 ล้านคนได้รับหลักประกัน แต่ในทางปฏิบัติ พบว่า แม้กฎหมายการออมแห่งชาติมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่รัฐยังไม่มีมาตรการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ทั้ง ๆ ที่นโยบายนี้เน้นให้ประชาชนมีการออมเงินเพื่อเป็นหลักประกันทางสังคมเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งหากระบบนี้เข้มแข็งก็น่าจะทำให้รัฐสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่คาดว่าจะสูงมากขึ้นตามจำนวนผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นรวดเร็ว (สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (2554-2555), วิชัย โชควิวัฒน์ (2557))

1.7 การพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่เอื้อต่อการดูแลผู้สูงอายุทุกกลุ่ม ทุกวัย อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

บริการการดูแลผู้สูงอายุที่มีอยู่ยังคงให้ความสำคัญกับการสงเคราะห์หรือเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ได้ประโยชน์แก่สังคม โดยที่ยังไม่ได้คำนึงถึงหลักของการพึ่งพาตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี ในส่วนของการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ยังขาดการบูรณาการกลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่ในระดับพื้นที่ และยังไม่มีการเชื่อมโยงกับการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนในรูปแบบของบริการเยี่ยมบ้าน (home visit) ของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) /อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทั้ง 3 กลุ่มเข้าด้วยกัน มีสถานบริการสำหรับผู้สูงอายุภาครัฐที่ให้บริการที่อยู่อาศัยและช่วยเหลือปัจจัยพื้นฐานจำนวน 25 แห่ง มีสถานดูแลผู้สูงอายุเอกชนจำนวน 138 แห่ง โดยผู้สูงอายุจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ 15,000 - 52,000 บาทต่อเดือน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงมากที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงบริการได้ เนื่องจากมีปัญหาทางการเงิน จากการศึกษาพบว่า ค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคมจะปรับตัวเพิ่มขึ้นพร้อมกับจำนวนผู้สูงอายุ แนวโน้มที่ทำนาย การนำข้อเสนอที่ได้จากสมัชชาผู้สูงอายุแห่งชาติมาใช้ในการขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การมีกลไกการกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ไบแต่ละประเด็น เพื่อนำผลมาพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ (2555) การผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามแผนการกระจายอำนาจฯ ระยะที่ 3 (ลักขมี มีแก้ว (2555), เฉลิมพรพรณ คำหอม และคณะ (2555) และวิฑู พุเสลา (2556))

1.8 การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทยยังมีงานวิจัยน้อย

การสังเคราะห์พบว่า มีงานเพียง 2 เรื่อง ของ *อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2554)* และ *ชุติมณฑน์ อิมรัตน์ (2555)* ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุยังไม่สำคัญ

2. นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้สูงอายุ

ช่วงปี 2554 - 2556 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้สูงอายุอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรมดังนี้

2.1 นโยบายของรัฐด้านผู้สูงอายุ

การแถลงนโยบายของรัฐบาลระหว่างปี 2554-2556 ของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ให้ความสำคัญกับด้านผู้สูงอายุโดยมีการจัดทำเป็นนโยบายอยู่ในด้าน เศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และด้านสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) นโยบายของรัฐด้านผู้สูงอายุ : เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (20 ธันวาคม 2551 - 9 สิงหาคม 2554) ได้แถลงนโยบายเมื่อวันอังคารที่ 30 ธันวาคม พ.ศ.2551 ได้มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ดังนี้

2) นโยบายด้านเศรษฐกิจ

ข้อ 1.2.4 การจัดสรรเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปให้ขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับการสงเคราะห์ และขยายเขตานให้กู้ยืมจากกองทุนผู้สูงอายุเป็น 30,000 บาทต่อราย

ข้อ 3.2.7 ส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุและคนพิการ โดยกำหนดให้มีรูปแบบที่หลากหลาย เหมาะสมตามความสามารถของผู้สูงอายุและคนพิการ

3) นโยบายด้านสาธารณสุข

ข้อ 1.2.10 ส่งเสริมบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทั่วประเทศ ให้ปฏิบัติงานเชิงรุกในการส่งเสริมสุขภาพในท้องถิ่นและชุมชน การดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีสวัสดิการค่าตอบแทนให้แก่ อสม. เพื่อสร้างแรงจูงใจหนุนเสริมให้ปฏิบัติงานได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

4) นโยบายด้านสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ข้อ 3.5.4 สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมในผู้สูงอายุ โดยเน้นบทบาทของสถาบันทางสังคม ชุมชน และเป็นเครือข่ายในการคุ้มครองทางสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (9 สิงหาคม - 22 พฤษภาคม 2557) ได้แถลงนโยบายเมื่อวันอังคารที่ 23 สิงหาคม 2554) มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ดังนี้

5) นโยบายด้านหลักประกันทางเศรษฐกิจ

ข้อ 1.8.3 จัดให้มีเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดสำหรับผู้สูงอายุโดยผู้ที่มีอายุ 60 - 69 ปี จะได้รับ 600 บาท อายุ 70 - 79 ปี จะได้รับ 700 บาท อายุ 80 - 89 ปี จะได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป จะได้รับ 1,000 บาท

6) นโยบายด้านสาธารณสุข

ข้อ 4.3.5 พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตั้งแต่ในช่วงตั้งครรภ์ วัยเด็ก วัยเจริญพันธุ์ วัยบรรลุนิติภาวะ วัยชรา และผู้พิการ สนับสนุนโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการให้ได้เข้าถึงบริการอย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณภาพ และเป็นธรรม รวมทั้งให้มีระบบการฟื้นฟูสุขภาพในชุมชน

7) นโยบายด้านสภาพแวดล้อมสิ่งอำนวยความสะดวก

ข้อ 3.3.3 (1.1) ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการท่องเที่ยวและบริหารจัดการปรับปรุงมาตรฐานในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย และสุขอนามัยโดยคำนึงถึงการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้พิการและผู้สูงอายุ

ข้อ 4.5.5 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่าง ๆ สำหรับรองรับผู้สูงอายุ และคนพิการ สร้างความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุ พัฒนาบริการสุขภาพอนามัย ให้การส่งเสริมการจัดการศึกษา จัดสวัสดิการรวมถึงหาอาชีพให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการหรือทุพพลภาพและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูงสมควรให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมือง

การประกาศใช้พระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ.2554 เมื่อ วันที่ 11 พฤษภาคม 2554 เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ของประชาชนที่เป็นสมาชิก เพื่อสร้างหลักประกันการจ่ายบำนาญ

2.2 แผนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ

แผนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานผู้สูงอายุมีแผนระดับชาติที่ได้กำหนดไว้ 2 ลักษณะคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554) - แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559) และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554)

เน้นการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ มี 3 ใน 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมภูมิปัญญา และการเรียนรู้ ด้วยการสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสบการณ์กับผู้สูงอายุผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน สนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการสังคมต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ การเสริมสร้างสุขภาพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2) ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศโดยการเตรียมความพร้อมและยกระดับการพัฒนาคุณภาพบริการ การส่งเสริมให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดบริการทางสังคมขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนแต่ละช่วงวัย เช่น การจัดบริการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน การดูแลสุขภาพจิตมนุษยชน และการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง

3) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน โดยการส่งเสริมการออมเพื่อสร้างหลักประกันในชีวิตให้ประชาชน ด้วยการพัฒนาระบบการออมต่าง ๆ เช่น พัฒนากองทุนการออมให้เป็นระบบการออมเพื่อยามชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ เพื่อให้ครอบคลุมกำลังแรงงานทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง และขยายโครงข่ายการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารความรู้ได้อย่างกว้างขวาง

2.2.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559)

เป็นการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในสังคม ภายใต้วิสัยทัศน์สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ในแผนฯ ฉบับนี้ได้ตระหนักว่าสังคมไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของโลก มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ มี 2 ใน 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ด้วยการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทยควบคู่กับการเสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดการความเสี่ยงและสร้างโอกาสในชีวิตให้แก่ตนเอง ส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจเอกชนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแก่คนในสังคมไทย รวมถึงการยกระดับคุณภาพระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมทุกคนอย่างทั่วถึง การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิพื้นฐาน เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจกและสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ และพัฒนาระบบฐานข้อมูลในการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกคนตามสิทธิ และสามารถเข้าถึงบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ด้วยการปรับโครงสร้างและการกระจายตัวของประชากรให้เหมาะสม การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสนับสนุนปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผลการสังเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 - 11 พบว่าเป็นการดำเนินงานต่อเนื่อง ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุยังคงให้ความสำคัญกับระบบการคุ้มครองทางสังคม การสร้างหลักประกันทางรายได้ ส่งเสริมการออมของประชาชนและผู้สูงอายุ ขณะที่แผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เน้นการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับคนต่างวัยซึ่งรวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุด้วย

2.2.3 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

1) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2525 - 2544)

ประเทศไทยได้กำหนดให้มีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2525 - 2544) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุครั้งที่ 1 กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ในปี 2525 เพื่อให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรไทยและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ และสังคมอันส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับแรกนี้ จึงเน้นกำหนดนโยบาย และมาตรการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านความมั่นคงของรายได้ภาวะการทำงาน ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านสวัสดิการสังคม โดยมีการกำหนดตัวบ่งชี้ขั้นต้นไว้และมีได้มีการกำหนดเป้าหมายของแต่ละตัวบ่งชี้ และมีได้กำหนดให้มีการติดตามประเมินผล

2) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564)

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564) เป็นแผนระยะยาวที่ต่อเนื่องมาจากแผนแรกแต่มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการมองงานผู้สูงอายุแยกในแต่ละด้านมาเป็นองค์รวม กล่าวคือ พิจารณางานทุกด้านที่กำหนดไว้ในแผนฉบับแรกมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและมีผลต่อยุทธศาสตร์แต่ละยุทธศาสตร์ ไม่อาจแยกส่วนจากกันได้

วิสัยทัศน์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 คือ “ผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคม” โดยเน้นให้ผู้สูงอายุมีชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้นานที่สุด และสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและการเตรียมตัวของผู้ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคตด้วย แผนนี้ประกอบไปด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- 1) ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ
- 2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ
- 3) ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
- 4) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ

และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

- 5) ยุทธศาสตร์ด้านการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการ

ติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

โดยยุทธศาสตร์แรกเกี่ยวข้องกับผู้ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต ยุทธศาสตร์ที่ 2 และ 3 เป็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ส่วนยุทธศาสตร์ที่ 4 และ 5 เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการรวบรวมข้อมูลด้านผู้สูงอายุ รวมทั้งการติดตามประเมินผลแผน

ความแตกต่างที่สำคัญจากแผนแรกคือ แผนผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 มีการวางยุทธศาสตร์ตามประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ประชากรวัยเด็ก วัยแรงงาน หรือผู้ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต

ผู้สูงอายุที่ยังพึ่งตนเองได้ ผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งผู้อื่น กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุ ทั้งในระดับชาติ และในระดับท้องถิ่น

จุดแตกต่างที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 เน้นการนำแผนไปปฏิบัติ โดยมุ่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแปลงแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ไปใช้เป็นแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการในหน่วยงานของตน แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 จึงได้กำหนดมาตรการ ตัวชี้วัด และเป้าหมายไว้ รวมทั้งกำหนดให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวด้วย

ในช่วงปี พ.ศ.2550 - 2551 คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้กำหนดให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนในช่วง 5 ปีแรก โดยความร่วมมือระหว่างสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ และวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าการดำเนินงานมีความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ยังคงต้องการปรับปรุงและควรมีการปรับแผนให้เหมาะกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

ในปี 2552 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ใช้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 ปี 2552 ซึ่งมีการปรับแผนโดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนในช่วงปี 2545 - 2549 การระดมความคิดจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติงานและผู้สูงอายุ รวมทั้งวิเคราะห์สถานการณ์ทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

แผนฉบับปรับปรุงนี้ ยังคงวิสัยทัศน์เดิมของแผน แต่มีการปรับแก้ยุทธศาสตร์ให้มีความครอบคลุม และชัดเจนยิ่งขึ้น และยังประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์เช่นเดิม ได้แก่

- 1) ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ
- 2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ
- 3) ยุทธศาสตร์ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
- 4) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติและการพัฒนางานบุคลากรด้านผู้สูงอายุ
- 5) ยุทธศาสตร์ด้านกรประมวล พัฒนา และเผยแพร่ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

มีการปรับปรุงมาตรการ ตัวชี้วัด และเป้าหมายของดัชนีให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับดัชนีรวม ที่ชี้วัดผลลัพธ์และผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนฯ ต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งมีการเพิ่มตัวชี้วัดด้านความสุขของผู้สูงอายุด้วย ความแตกต่างที่สำคัญอีกประการหนึ่งจากแผนผู้สูงอายุฉบับที่ 2 (ฉบับเดิม) คือ มีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบหลักในแต่ละมาตรการของแผนฯ ให้ชัดเจนขึ้น โดยหน่วยงานที่กำหนดไว้ในลำดับที่ 1 และ 2 ของแผนฯ จะเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ นอกจากนี้ในแผนฉบับปรับปรุง ยังเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (*มูลนิธิกรวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ร่วมกับวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2554, น.29 - 52*)

2.2.4 กฎหมายรองรับนโยบายด้านผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุเป็นกฎหมายเพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ตราขึ้นเพื่อรองรับสิทธิของผู้สูงอายุตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 80 ที่กำหนดให้ต้องส่งเสริมและจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้ และเป็นเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้มีการนำนโยบายและแผนด้านผู้สูงอายุไปปฏิบัติให้เกิดผล

พระราชบัญญัตินี้ตราขึ้นในปี 2546 มีผลบังคับใช้วันที่ 1 มกราคม 2547 และต่อมาในปี 2553 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับเบี้ยยังชีพและกระบวนการเบิกจ่ายเงินเบี้ยยังชีพ สารสำคัญของพระราชบัญญัตินี้คือ การกำหนดโครงสร้าง องค์กร อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการด้านผู้สูงอายุของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานและมีผู้แทนหน่วยงานหลักด้านผู้สูงอายุและผู้ทรงคุณวุฒิร่วมเป็นกรรมการ ในพระราชบัญญัตินี้ยังกำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ ให้มีการจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ ตลอดจนให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ ได้แก่

- 1) การบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็ว แก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
- 2) การศึกษา ศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
- 3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม
- 4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการรวมกลุ่ม ในลักษณะเครือข่ายชุมชน
- 5) การอำนวยความสะดวกและปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณะอื่น ๆ
- 6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
- 7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ
- 8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรุนกรรรมหรือถูกแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง
- 9) การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการ แก้ไขปัญหาครอบครัว
- 10) การจัดที่พักอาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง
- 11) การจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (สิทธิในวงเล็บที่ 11 นี้แก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ.2553)
- 12) การจัดการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553)

2.2.5 แนวทางการนำกฎหมายผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติผ่านหน่วยงานต่าง ๆ

อนุบัญญัติที่ออกตามความในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ประกอบด้วยกฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศและคำสั่ง จำนวน 28 ฉบับ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ(สทส.)

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2548) โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่อง กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ กล่าวถึง รายชื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ได้แก่ (1) กระทรวงสาธารณสุข (2) กระทรวงศึกษาธิการ (3) กระทรวงแรงงาน (4) กระทรวงคมนาคม (5) กระทรวงยุติธรรม (6) กระทรวงมหาดไทย (7) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (8) กระทรวงวัฒนธรรม และ (9) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น

สิทธิผู้สูงอายุ

2) มาตรา 11(1) ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ กำหนดให้หน่วยบริการในระดับโรงพยาบาลของรัฐให้บริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข ดังต่อไปนี้ (1) จัดให้มีช่องทางเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ แยกจากผู้รับบริการทั่วไปแผนกผู้ป่วยนอกและ (2) กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ โดยปิดประกาศไว้ให้ชัดเจนและให้มีการประชาสัมพันธ์ในระหว่างการให้บริการด้วย

3) มาตรา 11 (2) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน ผู้สูงอายุในการศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ จัดให้มีการคุ้มครอง การส่งเสริม การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับการศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้ (1) จัดบริการข้อมูลข่าวสารให้ครอบคลุมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการทำฐานข้อมูลทางการศึกษา การฝึกอบรมสำหรับผู้สูงอายุ (2) จัดบริการการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ผู้สูงอายุ (3) สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการสำหรับผู้สูงอายุ (4) ส่งเสริมให้หน่วยงานสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ (5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนแก่ผู้สูงอายุ (6) คุ้มครองการผลิตสื่อความรู้และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ผู้สูงอายุ (7) จัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับผู้สูงอายุในการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้สูงอายุและ (8) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตงานวิจัยเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ

4) มาตรา 11 (3) ประกาศกระทรวงแรงงานเรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน ผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสม

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ

1) มีการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน ผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพ

และมีอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุให้ดำเนินการ ดังนี้ (1) สำนักงานจัดหางานทุกแห่งจัดให้มีเจ้าหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารตลาดแรงงานและบริการจัดหางานที่ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ (2) จัดอบรมทักษะอาชีพหรืออาชีพให้แก่ผู้สูงอายุตามอัธยาศัย (3) จัดให้มีศูนย์กลางข้อมูลทางการอาชีพและตำแหน่งสำหรับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ ณ สำนักงานจัดหางานทุกแห่ง (4) จัดหาอาชีพที่เหมาะสมตามควรแก่สภาพให้แก่ผู้สูงอายุ และ

2) สนับสนุนให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนมีส่วนร่วมเป็นผู้นำในการฝึกอาชีพและประกอบอาชีพที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุ โดยให้ได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริม การพัฒนาฝีมือแรงงาน

5) มาตรา 11 (4) ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ (1) สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการพัฒนาตนเองและการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุในชุมชนให้สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง (2) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดส่งเสริมสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจ การให้คำปรึกษา ฯลฯ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาตนเองและการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุในชุมชนเข้มแข็ง และสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง (3) ให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประสานงานส่งเสริมและสนับสนุน การเชื่อมโยงเครือข่ายงานด้านการพัฒนาตนเองและการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุในชุมชนระดับตำบล อำเภอและจังหวัด (4) ให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสรรหาและจัดทำทะเบียนผู้สูงอายุรวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่สังคมต่อไป (5) ให้สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุจัดทำทะเบียนองค์กรผู้สูงอายุและองค์กรที่ทำงานด้านผู้สูงอายุ

6) มาตรา 11 (5) ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในการบริการสาธารณะอื่น

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ (1) การบริการสาธารณะอื่นหมายความว่า การดำเนินการใด ๆ ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนโดยได้รับความสะดวกและความปลอดภัยในการดำเนินการนั้น ๆ (2) ให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดและกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการดำเนินการดังนี้ จัดสถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ให้บริการสำหรับผู้สูงอายุไว้เป็นสัดส่วนในสำนักงาน/ให้บริการแก่ผู้สูงอายุเป็นลำดับต้นหรือเป็นกรณีพิเศษ/จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น รถเข็นนั่ง ไม่ทำประตูอุปกรณ์ในห้องน้ำ/จัดทำแผนผังช่องทางการให้บริการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ/เป็นศูนย์กลางในการประสาน

ขอความร่วมมือรวมทั้งรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในจังหวัดให้ตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ/จัดทำโครงการหรือกิจกรรมเชิงรุกเพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่เช่นการออกหน่วยเคลื่อนที่ (3) สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว สนับสนุนศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ซึ่งเป็นองค์กรประชาชนภายใต้การสนับสนุนและกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นศูนย์เฝ้าระวังปัญหาของผู้สูงอายุและครอบครัว (4) การเคหะแห่งชาติจัดสถานที่และให้มีอุปกรณ์สำหรับบริการผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในพื้นที่ของชุมชนการเคหะแห่งชาติ (5) สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางในการประสานขอความร่วมมือรวมทั้ง รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ และ (6) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุในหมู่บ้านโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ยากจนและประสบปัญหาในการเดินทางมาขอรับบริการโดยทำหน้าที่รับเรื่องสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นและประสานงานกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดและหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งประสานการจัดหาพาหนะเดินทางนำผู้สูงอายุไปรับบริการหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

7) มาตรา 11 (5) (6) ประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่อง ให้นำหน่วยงานในสังกัดกระทรวงคมนาคม กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข การคุ้มครองการส่งเสริม และการสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสาธารณะ

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ (1) คณะกรรมการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสาธารณะในสังกัดกระทรวงคมนาคม จัดให้มีการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุ (2) คณะกรรมการตามกฎหมาย กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวในข้อ 1 และ (3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการรณรงค์ให้ประชาชนเน้นถึงความสำคัญและตระหนักถึงการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และความปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุในการโดยสารยานพาหนะและขนส่งมวลชน

8) ประกาศคณะกรรมการควบคุมการขนส่งทางบกกลางเรื่อง การกำหนด (สำรอง) ที่นั่งสำหรับพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และผู้สูงอายุ บนรถโดยสารประจำทาง หมวด 1 และ หมวด 41)

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ กำหนดให้ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งประจำทางด้วยรถที่ใช้ในการขนส่งผู้โดยสารเส้นทาง หมวด 1 และหมวด 4 ต้องสำรองที่นั่งสำหรับพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และผู้สูงอายุ และให้ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งประจำทางด้วยรถที่ใช้ในการขนส่งผู้โดยสารดังกล่าวต้องจัดให้มีข้อความว่า “ที่นั่งสำรองสำหรับพระภิกษุสงฆ์และสามเณร” หรือ “ที่นั่งสำรองสำหรับผู้สูงอายุ” และอยู่ในตำแหน่งที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน

9) ข้อบังคับการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทยว่าด้วยการกำหนดอัตราค่าโดยสารรถไฟฟ้า วิธีการจัดเก็บค่าโดยสารรถไฟฟ้า และการกำหนดประเภทบุคคลที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องชำระค่าโดยสาร รถไฟฟ้าสำหรับโครงการรถไฟฟ้ามหานครสายเฉลิมรัชมงคล พ.ศ.2547

สาระสำคัญของข้อบังคับฉบับนี้ คือ (1) การให้นิยามความหมายของเด็ก (2) รายละเอียดเส้นทางรถไฟฟ้าตามโครงการรถไฟฟ้าสายเฉลิมรัชมงคล (3) อัตราค่าโดยสารรถไฟฟ้า และบุคคลที่ได้รับค่าลดหย่อนค่าโดยสารรถไฟฟ้าลงกึ่งหนึ่งให้แก่ ผู้สูงอายุ และเด็กที่มีความสูงไม่เกิน 90 เซนติเมตร และ (5) การยกเว้นค่าโดยสารรถไฟฟ้าให้แก่เด็กซึ่งมีความสูงไม่เกิน 90 เซนติเมตร

10) คำสั่งฝ่ายการเดินรถ ที่ พ.ร./ดล.1/1/2547 เรื่อง ระเบียบการลดค่าโดยสารรถไฟฟ้าให้แก่ผู้โดยสารสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป

สาระสำคัญของคำสั่งฉบับนี้ คือ (1) หลักเกณฑ์การลดค่าโดยสารครั้งราคา (2) การลดค่าโดยสาร (3) การคำนวณอายุผู้สูงอายุและ (4) การจำหน่ายตั๋วให้ลดค่าโดยสารครั้งราคาสำหรับผู้สูงอายุ

11) มาตรา 11 (7) ประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องการยกเว้นค่าบริการเข้าอุทยานแห่งชาติให้แก่ผู้สูงอายุ

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ การกำหนดให้ผู้สูงอายุได้รับยกเว้นค่าบริการเข้าไปในอุทยานแห่งชาติทุกแห่ง

12) มาตรา 11(8) (9) ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง และการให้คำแนะนำปรึกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางการแก้ปัญหาครอบครัว

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ (1) การให้นิยามความหมายของคำว่า การทารุณกรรมแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทอดทิ้ง (2) การประสานงานหน่วยงานที่จะให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้งหรือผู้ใดที่พบเห็นผู้สูงอายุถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง (3) วิธีการดำเนินการช่วยเหลือกรณีผู้สูงอายุถูกทารุณกรรม กรณีผู้สูงอายุถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย และกรณีผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง (4) การดำเนินการช่วยเหลือคำนึงถึงการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์อันดีระหว่างครอบครัวชุมชนหรือบุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย (5) การให้คำแนะนำ ปรึกษาและ (6) บทบาทอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

13) มาตรา 11(10) ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนการจัดที่พักอาศัย และการเครื่องนุ่งห่มให้ผู้สูงอายุตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ การกำหนดสิทธิของผู้สูงอายุที่ได้รับตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 และวิธีการช่วยเหลือ

14) มาตรา 11(12) ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ การช่วยเหลือเป็นเงินในการจัดการศพผู้สูงอายุตามประเพณีรายละ 2,000 บาท และคุณสมบัติผู้สูงอายุ

15) มาตรา 11(13) ประกาศกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุน ในการจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ ส่งเสริมการจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกและให้สิทธิสำหรับผู้สูงอายุทุกคนในสถานที่ท่องเที่ยว หรือสนามกีฬา หรือสถานออกกำลังกายอื่น ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ

16) มาตรา 11(13) ประกาศกระทรวงวัฒนธรรม เรื่อง การจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกด้านพิพิธภัณฑ์โบราณสถาน หอจดหมายเหตุ หอศิลป์ และการจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ การจัดให้มีการคุ้มครอง ส่งเสริมและการสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม

17) ประกาศกระทรวงยุติธรรม เรื่อง การให้คำแนะนำ ปรีกษา และดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องในทางคดีสำหรับผู้สูงอายุ

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการให้บริการผู้สูงอายุด้วยความสะดวกรวดเร็วเป็นกรณีพิเศษและอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นเครือข่ายในการให้คำแนะนำปรีกษาและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบ

18) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2548

สาระสำคัญของระเบียบฉบับนี้ คือ การกำหนด คุณสมบัติของผู้มีสิทธิจะได้รับเงินสงเคราะห์ วิธีการพิจารณา ผู้มีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์ (ผู้สูงอายุจัดทำทะเบียนประวัติของผู้มีสิทธิได้รับการสงเคราะห์) การเปลี่ยนแปลงรายชื่อผู้มีสิทธิได้รับการสงเคราะห์และงบประมาณและวิธีการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ

19) ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับ

ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2543

สาระสำคัญของระเบียบฉบับนี้ คือ (1) คุณสมบัติผู้สูงอายุที่ได้รับคัดเลือกให้เป็น (2) สิทธิในการรับเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ (3) การจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ (4) การระงับการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากขาดคุณสมบัติ (5) การวางฎีกาเบิกเงินจากกรมบัญชีกลาง สำนักงานคลังจังหวัด (6) การแสดงตนและรับรองการมีชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อการรับเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ (7) หน้าที่ของสำนักงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ บทเฉพาะกาลในภาวะเศรษฐกิจถดถอยจ่ายเงินเพิ่ม 100 บาท/เดือน ผู้สูงอายุที่มีสิทธิได้รับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุตามระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการจ่ายเงินอุดหนุนกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน พ.ศ.2536 ให้ถือเป็นผู้สูงอายุตามข้อ 6 วรรคหนึ่ง และมีสิทธิรับเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพผู้สูงอายุตามระเบียบนี้ต่อไป

20) ระเบียบกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการว่าด้วยการให้บริการผู้สูงอายุ

พ.ศ.2550

สาระสำคัญของระเบียบฉบับนี้ คือ (1) คุณสมบัติของผู้รับบริการ (2) ประเภทของการให้บริการ (3) การเข้ารับบริการในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (4) ข้อปฏิบัติของผู้รับบริการ (5) มาตรการสำหรับผู้รับบริการไม่ปฏิบัติตามระเบียบ (6) การฟื้นฟูสภาพของการรับบริการ

การลดหย่อนภาษีเงินได้

21) ประกาศกระทรวงการคลังว่าด้วยภาษีเงินได้ ภาษีเงินมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 270)

เมื่อ 14/11/53 กำหนดองค์การสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาลและสถานศึกษา ตามมาตรา 47 (7) (8) แห่งพระราชบัญญัติ ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ.2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดย พระราชกฤษฎีกาตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 245) พ.ศ.2535

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ การได้รับการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

22) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 36) พ.ศ.2548

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ กำหนด (ญ) ค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้คนละสามหมื่นบาทโดยบุคคลดังกล่าวต้องมีอายุหกสิบปีขึ้นไป มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพและอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีรายได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูตามวรรคหนึ่งไว้เพื่อลดหย่อนสำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ.2547 ที่จะต้องยื่นรายการในปี พ.ศ.2548 เป็นต้นไป

23) ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 136) เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภริยา ของผู้มีเงินได้ตามมาตรา 47 (1) (ญ) แห่งประมวลรัษฎากร

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ กำหนดให้มีการหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ตามมาตรา 47 (1) (ญ) แห่งประมวลรัษฎากร ให้หักลดหย่อนได้ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการหักลดหย่อนตามประกาศนี้

24) ประกาศกรมสรรพากรเรื่องหลักฐานการหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ตามมาตรา 47 (1) (ญ) แห่งประมวลรัษฎากร

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ กล่าวถึง หลักฐานที่ผู้มีเงินได้ต้องใช้ในการหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ตามมาตรา 47 (1) (ญ) แห่งประมวลรัษฎากรและเมื่อได้รับอนุมัติแล้วจึงจะปฏิบัติตามนั้นได้

25) หนังสือรับรองการหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

สาระสำคัญของหนังสือฉบับนี้ กำหนดแบบฟอร์มหนังสือรับรองการหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 136)

26) ระเบียบคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติว่าด้วยการบริหารกองทุน การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การจัดหาผลประโยชน์และการจัดการกองทุนผู้สูงอายุ พ.ศ.2548

สาระสำคัญของระเบียบฉบับนี้ คือ (1) การนิยามความหมายของผู้สูงอายุ กองทุน คณะกรรมการ คณะกรรมการบริหารกองทุน ผู้อำนวยการ (2) การบริหารกองทุนผู้สูงอายุประกอบด้วย วัตถุประสงค์ องค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารกองทุนและอำนาจหน้าที่ (3) การรับเงิน การจ่ายเงิน และการเก็บรักษาเงิน (4) การจัดหาผลประโยชน์ของกองทุน (5) การจัดการกองทุน

27) ระเบียบคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ว่าด้วยการพิจารณาอนุมัติการจ่ายเงิน การจัดทำรายงาน สถานะการเงิน และการบริหารกองทุนผู้สูงอายุ พ.ศ.2548

สาระสำคัญของประกาศฉบับนี้ คือ หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการพิจารณาอนุมัติการจ่ายเงินและการจัดทำรายงานสถานะการเงินและการบริหารกองทุน

28) ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเลือกและการพ้นจากตำแหน่งของผู้แทนองค์กรเอกชนซึ่งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการผู้สูงอายุ พ.ศ.2548

สาระสำคัญของระเบียบฉบับนี้ คือ (1) การให้นิยามความหมายขององค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้อำนวยการ (2) หลักเกณฑ์ และวิธีการในการคัดเลือกผู้แทนองค์กรเอกชนเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (3) วาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและ (4) เงื่อนไขการพ้นตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (*กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.(2552).การติดตามการปฏิบัติงานเพื่อการคุ้มครองและพัฒนากลุ่มเป้าหมายตามกฎหมายในการกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.หน้า 2-26,2-37*)

29) หลักเกณฑ์และวิธีการจัดสมาชิกผู้สูงอายุ ในปี 2554 คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการจัดสมาชิกผู้สูงอายุระดับชาติ เป็นผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนการจัดสมาชิกผู้สูงอายุระดับชาติ

สรุปได้ว่าหลังการบังคับใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 นโยบายของคณะกรรมการประกาศระเบียบที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 29 ฉบับ ซึ่งก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องผ่านมาตรการการสร้างแรงจูงใจ เช่น การลดหย่อนภาษีสำหรับผู้สูงอายุได้อยู่ในการดูแลของสมาชิกในครอบครัว มาตรการการคุ้มครองทางสังคมผู้สูงอายุผ่านสิทธิประโยชน์การประกันสุขภาพ การบังคับใช้พระราชบัญญัติการออมแห่งชาติ พ.ศ. 2554 เป็นต้น มาตรการและสวัสดิการเบี่ยงชีพผู้สูงอายุกับผู้สูงอายุทุกคน เป็นต้น รวมทั้งการขับเคลื่อนประเด็นเร่งด่วนที่ส่งเสริมและสนับสนุน คุ้มครองให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้ตระหนักและดำเนินงานเพื่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น

2.2.6 การขับเคลื่อนนโยบายผู้สูงอายุผ่านกลไกสมาชิกผู้สูงอายุ

สมาชิกผู้สูงอายุเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม ซึ่งกระบวนการจัดสมาชิกผู้สูงอายุควรประกอบด้วย 1) กำหนดผู้รับผิดชอบการจัดประชุม 2) กำหนดหัวข้อหรือประเด็นการประชุม 3) กำหนดองค์ประกอบผู้เข้าร่วมประชุม 4) จัดทำเอกสารชี้แจงและร่างข้อเสนอนโยบาย 5) ทาฉันทามติต่อข้อเสนอแนะ ตั้งแต่ปี 2551 - 2553 เกิดมติต่าง ๆ ที่สามารถก่อให้เกิดข้อสรุป/มติ/ข้อเสนอแนะจากเวทีสมาชิกผู้สูงอายุได้แก่

ปี 2551 : “การเพิ่มรายได้การส่งเสริมการออมและระบบบำนาญผู้สูงอายุไทย”

ปี 2552 : “การดูแลผู้สูงอายุ”

ปี 2553 : “การบริหารจัดการงานผู้สูงอายุระดับท้องถิ่น”

ในปี พ.ศ. 2554 - 2555 ได้มีการจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสมาชิกผู้สูงอายุและคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการจัดสมาชิกผู้สูงอายุระดับชาติเป็นผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนสมาชิกผู้สูงอายุระดับชาติ และในปี 2556 เป็นปีแรกที่มีการจัดประชุมสมาชิกผู้สูงอายุระดับชาติได้นำหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสมาชิกผู้สูงอายุระดับชาติมาใช้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานเริ่มจากการกำหนดประเด็นพิจารณาซึ่งคณะกรรมการฯ ได้มีมติเลือกเรื่อง “การสร้างเสริมพัฒนาผู้สูงอายุไทยให้มีคุณภาพ” โดยแบ่งการพัฒนาเป็น 4 ด้าน ได้แก่

- 1) ประเด็นด้านสุขภาพ : ให้มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค
- 2) ประเด็นด้านเศรษฐกิจ : ให้มุ่งเน้นการสร้างหลักประกันด้านเศรษฐกิจด้วยระบบบำนาญอย่าง บูรณาการ
- 3) ประเด็นด้านสังคม : ให้มุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ
- 4) ประเด็นด้านการศึกษา : ให้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้สูงอายุด้านการศึกษาตลอดชีวิต

3. สรุปผลการสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ระหว่างปี 2554 - 2556

3.1 บทเรียนการดำเนินนโยบายและมาตรการ ต้องมีความรอบคอบ เป็นการติดตามและปรับเปลี่ยนให้ทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางประชากรวัยสูงอายุอย่างรวดเร็ว : นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

การสังเคราะห์งานหลายชิ้น นโยบายการผลักดันให้ผู้สูงอายุออกจากระบบงานก่อนกำหนดของประเทศเกาหลีใต้ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศที่ต้องเผชิญกับปัญหาการเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบบำนาญที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถจ่ายเงินทดแทนได้เพียงพอสำหรับผู้รับบำนาญ (*อรพินทร์ สพิโชคชัย และนพวรรณ ศรีเกต.(2556)*) บทเรียนดังกล่าวได้สะท้อนถึงนโยบายการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจากการสงเคราะห์มาเป็นสิทธิสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและนโยบายสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแบบขั้นบันได (600-1,000 บาท/เดือน) แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อคนต่อเดือนยังต่ำกว่าเกณฑ์เส้นวัดความยากจน ประมาณ 1,678 บาท/เดือน ขณะที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนยากจนมีจำนวน 1,094,000 คน งบประมาณของรัฐกับการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเท่ากับ 8,358 ล้านบาท เมื่อนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็น “สิทธิสิทธิสวัสดิการผู้สูงอายุทุกคน” ทำให้จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพมีทั้งหมด 7,016,622 คน รัฐต้องใช้งบประมาณทั้งสิ้น 53,608 ล้านบาท (*วรวุฒิ สุวรรณธาดา (2552), ยุวดี ไวทยะโชติ (2555), ศุภกิจ ศิริลักษณ์, "http://thaipublica.org/2014/04/population-structure-5/สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2557)*)

ข้อเสนอนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ควรมีการทบทวน ปรับปรุงและพัฒนาระบบให้กับผู้สูงอายุยากจน ตรงคน ตรงความต้องการที่แท้จริง และมีโปรแกรมการทำงานของผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดประกันในระยะต่อไปแทนการรอเฉพาะเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอย่างเดียว

3.2 การสร้างความมั่นคงทางรายได้ : นโยบายการกั๊ยืมเงินกองทุนผู้สูงอายุเพื่อการประกอบอาชีพ

แม้ว่านโยบายรัฐได้ขยายวงเงินกู้ยืมให้กับผู้สูงอายุจาก 20,000 บาท เป็น 30,000 บาท แต่ผู้สูงอายุที่เป็นผู้กู้รายบุคคล รายกลุ่ม และโครงการยังมีข้อเสนอต่อการบริหารกองทุนฯ ว่าควรมีการเพิ่มวงเงินกู้ยืมเป็น 50,000 บาท แม้จะนโยบายรัฐได้ปรับเพิ่มให้เป็น 30,000 บาท แล้วก็ตาม (*ศศิพัฒน์ ยอดเพชร.(2554)*) ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุในเขตชนบทยังเข้าไม่ถึงบริการกองทุนผู้สูงอายุ เนื่องจากระเบียบ หลักเกณฑ์ยังไม่ได้มีกลไกการบริหารจัดการระดับจังหวัด ต่อมาได้้นำข้อเสนอดังกล่าวไปทำให้เกิดกลไก “คณะอนุกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมด้านผู้สูงอายุระดับจังหวัด” เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมจังหวัด (ก.ส.จ.) ทำหน้าที่พิจารณา กลั่นกรองโครงการด้านการกู้ยืมเงินรายบุคคล โครงการก่อนส่งให้ระดับส่วนกลางพิจารณา เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือเบื้องต้นกับกลุ่มผู้สูงอายุ

ข้อเสนอนโยบายการส่งเสริม พัฒนา คุ้มครองผู้สูงอายุเพื่อนำไปสู่การสร้างเสริมความมั่นคงในชีวิต หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการติดตาม ประเมินผล ควรกำหนดตัวชี้วัดเพื่อสะท้อนความคุ้มค่าของงบประมาณ ความคุ้มค่าทางสังคม เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลประเมินไปสู่การพัฒนาหลักเกณฑ์ เช่น ส่งเสริม

ตัวแทนของเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น มาร่วมเป็นคณะกรรมการพิจารณาการจัดสรรการผู้ที่มีรายบุคคล
โครงการ เพื่อให้ท้องถิ่นที่มีศักยภาพด้านงบประมาณมาร่วมสมทบให้กับผู้สูงอายุในท้องถิ่นในสัดส่วน
ของผู้สูงอายุ 1 ส่วน : องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 0.5 – 1 ส่วน (ตามขนาดของ อปท. (ใหญ่ กลาง เล็ก))

3.3 ความเสี่ยงของรัฐกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแบบถ้วนหน้า

นโยบายของรัฐต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแบบถ้วนหน้า เมื่อเปรียบเทียบกับบทเรียน
ต่างประเทศ พบว่า งบประมาณการจัดสรรด้านสวัสดิการสังคมของไทย แนวโน้มของการจัดสรรงบประมาณ
สวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจะมีอัตราสูงมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อมาตรการการเงิน การคลังของรัฐบาล
ได้ชัดเจนในประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์

ข้อเสนอนโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแบบถ้วนหน้า รัฐควรเร่งประเมินผลโครงการ
สวัสดิการแบบถ้วนหน้าอย่างเร่งด่วน เพื่อนำผลมาทบทวน ปรับปรุง พัฒนาระบบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับ
แนวโน้มสังคมผู้สูงอายุของไทยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเข้าระบบการคุ้มครองทางสังคม
ที่มีพื้นฐาน (Social Protection Floor) ที่มีหลายรูปแบบมาพิจารณาควบคู่กับนโยบายสวัสดิการผู้สูงอายุ
แบบถ้วนหน้า เช่น ระบบประกันสังคมในมาตรา 33, 40 ระบบบำนาญบำนาญ ระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ
(กบข.) ควบคู่กับระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ
ในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในแต่ละช่วงวัย (วัยต้น วัยกลาง และวัยปลาย)

3.4 การสร้างนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับผู้สูงอายุ : สมัชชาผู้สูงอายุ

การขับเคลื่อนมติสมัชชาผู้สูงอายุสู่การปฏิบัติเป็นการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่
ปี 2551 – 2556 โดยในปี 2556 คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติได้มีมติเลือกเรื่อง
"การสร้างเสริมสังคมผู้สูงอายุไทยให้มีคุณภาพ" โดยครอบคลุมใน 4 ด้าน ได้แก่

- 1) ประเด็นด้านสุขภาพ เน้นการส่งเสริมป้องกันโรค
- 2) ประเด็นด้านเศรษฐกิจ เน้นการสร้างหลักประกันด้านเศรษฐกิจด้วยระบบบำนาญอย่าง
บูรณาการ
- 3) ประเด็นด้านสังคม เน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ
- 4) ประเด็นด้านการศึกษา เน้นการพัฒนาผู้สูงอายุด้านการศึกษาตลอดชีวิต

การขับเคลื่อนมติสมัชชาผู้สูงอายุสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 และข้อเสนอ
ด้านสุขภาพของ *สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (2555) และ (2556) สุรเดช ดวงทิพย์สิริกุล และคณะ
(2556) และสุพัตรา ศรีวณิชชากร (2555)* ข้อเสนอด้านเศรษฐกิจสอดคล้องกับข้อเสนองานวิจัยของ
*ณัฐ สุนทรชวกานต์ และพิสุทธิ กุลธนวิทย์.(2556) เอกจิตรา คำมีศรีสุข.(2555) และพิจิตรา คำชู
(2555)* ข้อเสนอด้านสังคมสอดคล้องกับข้อเสนอของ *ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรณ์ (2556)* เช่นเดียวกับ
ข้อเสนอด้านการศึกษาสอดคล้องกับข้อเสนองานวิจัยของ *องค์การแรงงานระหว่างประเทศและคณะทำงาน
ร่วมขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย พ.ศ.2556 (2556) และชุตินณท์ อิมร์ตัน (2555)*

3.5 การกระจายให้ภาคียุทธศาสตร์ร่วมรับผิดชอบผ่านประกาศของหน่วยงานของรัฐ

จุดเน้นของการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุระหว่างปี 2554 - 2556 พบว่า มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 สำคัญของประกาศฉบับนี้ กล่าวคือ รายชื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) กระทรวงสาธารณสุข 2) กระทรวงศึกษาธิการ 3) กระทรวงแรงงาน 4) กระทรวงคมนาคม 5) กระทรวงยุติธรรม 6) กระทรวงมหาดไทย 7) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 8) กระทรวงวัฒนธรรม และ 9) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ได้ส่งเสริมให้เกิดระบบการดูแลระยะยาวกับผู้สูงอายุโดยกำหนดไว้ใน “แผนยุทธศาสตร์ระดับชาติว่าด้วยการสร้างเสริมสุขภาพในระย่สุดท้ายของชีวิต พ.ศ.2557-2559” โดยได้นำแผนยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างเสริมความรู้ทัศนคติที่ดีต่อการมีสุขภาพในระย่สุดท้ายของชีวิตและตายดี และการดูแลแบบประคับประคอง แผนยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาและจัดระบบบริการดูแลแบบประคับประคองในระย่สุดท้ายของชีวิตที่ได้มาตรฐานครอบคลุมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพในระย่สุดท้ายของชีวิต เพื่อให้การขับเคลื่อนการดูแลผู้สูงอายุมีภาวะพึงพิงโดยท้องถิ่น/ชุมชน สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอให้มีการบูรณาการการดูแลระยะยาวกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) รวมทั้งการจัดบริการสังคมกับผู้สูงอายุ เช่น ยานพาหนะในการรับส่ง กายอุปกรณ์ และการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ที่อยู่อาศัย

3.6 การประมวลผลการวิจัยรายสาขา : ด้านสังคมผู้สูงอายุ พ.ศ.2555 - 2559 มาบูรณาการหาช่องว่างเพื่อกำหนดทิศทางให้เป็นไปตามแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2

จากร่างยุทธศาสตร์การวิจัยสาขาด้านสังคมผู้สูงอายุ พ.ศ. 2555 - 2559 พบว่า ระหว่างปีงบประมาณ 2551 - 2555 มีงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากกว่า 300 เรื่อง ในหลากหลายสาขา เช่น สังคมวิทยา สังคมการแพทย์ ชุมชนผู้สูงอายุ สาธารณสุขและสุขภาพ ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เครือข่ายผู้สูงอายุ ฯลฯ แต่ยังคงขาดการบูรณาการองค์ความรู้และหัวข้อวิจัยที่ควรจะดำเนินการวิจัยในอนาคตเพื่อรองรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมผู้สูงอายุในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) (*วิพรรณ ประจวบเหมาะ.(2554)*) พบว่า ยุทธศาสตร์ที่ 5 การประมวลผลและพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ มีการดำเนินการได้ร้อยละ 100.00

ข้อเสนอ ควรวิเคราะห์สิ่งที่ขาดหายไปขององค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุเพื่อระบุ จัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนเพื่อกำหนดทิศทางนโยบาย แผน มาตรการระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เช่น การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ระบบการดูแลระยะยาวที่เชื่อมโยงสหสาขามาร่วมกันพัฒนารูปแบบและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ในครอบครัวและชุมชน ระบบติดตามกำกับการใช้มาตรการทางสังคมในการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

สรุปผลการสังเคราะห์ผลงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุระหว่างปี 2554 - 2556 สำคัญ มีดังนี้

- นโยบายรัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินนโยบายด้านผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ต่อเนื่อง และตอบสนองกับความต้องการของผู้สูงอายุยากจนได้ เช่น นโยบายสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การเข้าถึงระบบสุขภาพถ้วนหน้า การได้รับสิทธิประโยชน์ประกันสุขภาพ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี การออมเงินเพื่อการออมแห่งชาติ พ.ศ.2554
- นโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุได้ ประกอบกับผู้บริหารท้องถิ่นเริ่มให้ความสนใจการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนอกเหนือจากการจ่ายเบี้ยยังชีพ การจัดกิจกรรมทางศาสนา การจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในชุมชน การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ บทบาทของท้องถิ่นเริ่มมีการยกระดับการทำงานโดยใช้ความรู้ใหม่โดยมีการถอดบทเรียนการทำงานกับผู้สูงอายุเพื่อสร้างต้นแบบการเรียนรู้การทำงานกับผู้สูงอายุ เชียงประเด็น เชียงพื้นที่ในหลายลักษณะ เช่น บ้านกลางการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ศูนย์ 3 วัย ตำบลต้นแบบกับผู้สูงอายุ คลังปัญญาผู้สูงอายุ เพื่อนช่วยเพื่อนดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น
- การพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการด้านผู้สูงอายุในอนาคตพบว่า มีบุคคล หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรด้านผู้สูงอายุให้ความสนใจในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย แต่ผลงานการจัดการความรู้การถอดบทเรียนประเด็นด้านผู้สูงอายุยังมีจำนวนน้อย ผลงานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งตอบโจทย์การประเมินผลของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ภาพรวมถือเป็นการพัฒนาด้านผู้สูงอายุมีการใช้องค์ความรู้จากหลายสาขาวิชาชีพที่มาดำเนินการด้านผู้สูงอายุเป็นไปในทิศทางเชิงบวก
- การบูรณาการกลไก มาตรการประเด็นด้านสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับด้านสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เช่น โครงการการดูแลผู้สูงอายุติดเตียงที่บ้าน โครงการสนับสนุนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกกับผู้สูงอายุพิการ ทำให้เกิดเครือข่ายการดูแลผู้สูงอายุพิการกล้าปากร่วมกัน นอกจากนี้ยังพบว่า คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติมีการติดตามการดำเนินการด้านผู้สูงอายุผ่านหน่วยงานต่าง ๆ และนำผลไปปรับปรุงและพัฒนากลไกให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
- การใช้กลไกสมัชชาผู้สูงอายุขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ เป็นการกระตุ้นให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบกับด้านผู้สูงอายุร่วมกัน ทำให้หน่วยงานได้รับทราบความก้าวหน้าและการพัฒนาการดำเนินการด้านผู้สูงอายุในระยะต่อไป
- การยกระดับการดำเนินการด้านผู้สูงอายุให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานสากลด้านผู้สูงอายุ การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้ทำให้เกิดข้อตกลงความร่วมมือด้านผู้สูงอายุ ประเทศไทยในฐานะเป็นสมาชิกอาเซียนจะต้องมีกลยุทธ์การทำงานร่วมกันกับ 9 ประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานด้านผู้สูงอายุกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ